romain gary

ai toată viața înainte

1

UNIVERS

COLECȚIA

CORSO

Editura UNIVERS

București, 1993

Coperta de VASILE SOCOLIUC
Redactor: TEREZA PETRESCU

ÉMILE AJAR
La vie devant soi

© Mercure de France, 1975

Toate drepturile asupra acestei versiuni sunt rezervate Editurii UNIVERS

Romain Gary
(Émile Ajar)

Ai toată viaţa înainte

Traducere,
cuvânt înainte şi note de
LASZLO ALEXANDRU

GARY-AJAR ŞI ROMANUL DE SUCCES

În 1975 a stârnit senzație în viața literară franceză apariția romanului *La vie devant soi,* semnat de Émile Ajar. Cartea se vindea, în scurt timp, în peste 1 000 000 de exemplare și primea Premiul Goncourt, fără a fi fost depistat scriitorul care se ascundea în spatele textului. Abia în 1981, la un an de la sinuciderea lui Romain Gary, s-a putut pune semnul identității între el și Émile Ajar. Abia atunci s-a văzut că scriitorul francez și-a înșelat definitiv cititorii și criticii, reușind să obțină pentru a doua oară (situație fără precedent) cel mai mare premiu literar francez, sfidându-i pe marii specialiști în decriptarea diverselor tehnici de scriitură.

Romain Gary era deja un scriitor cunoscut datorită romanelor *Éducation européenne* (trad. rom.: *Groapa bunei speranțe,* Ed. Univers, 1974), *Les Racines du Ciel,* (Premiul Goncourt, 1956), *la Promesse de l'aube* (trad. rom.: *Prima dragoste, ultima dragoste,* Ed. Univers, 1968) etc. În ultima perioadă a publicat atât sub proprie semnătură: *Au-delà de cette limite, votre ticket n'est plus valable, Clair de femme* (trad. rom.: *Clar de femeie,* Ed. Univers, 1979), cât și sub pseudonimul care i-a adus al doilea premiu Goncourt — Émile Ajar: *Gros-Câlin* (1974), *Pseudo* (1976), *Les Angoisses du Roi Salomon* (1978).

Fiind, în intenții, un joc serios al unui scriitor ajuns într-un moment de criză sufletească, *Ai toată viața înainte* oferă o imagine în care realismul exacerbat se îmbină cu expresia comică și cu numeroasele jocuri de cuvinte, iar marile adevăruri sunt rostite prin gura unui copil familiarizat cu accentele deșucheate ale argoului parizian. Totodată, în tradiția numeroaselor „cărți-bombă", romanul face dovada unui stil scânteietor și a unei verve irezistibile.

Subiectul romanului îl constituie povestea relaţiilor dintre o fostă prostituată şi un băieţel rămas fără părinţi (nu întîmplător, protectoarea este evreică, iar protejatul, arab — un nou prilej de implicare aluzivă într-o realitate politică mai largă). Viaţa celor doi se derulează pe fundalul universului de periferie al cartierului Belleville. Imigranţii, delincvenţii, proxeneţii, prostituatele şi drogaţii sunt personajele acestui roman şi, departe de a se complăcea într-o situaţie dezumanizantă, ele încearcă să-şi asume în mod conştient condiţia. Raporturile care se stabilesc între oamenii simpli ai periferiei duc toate către una din tezele fundamentale ale romanului: „există o noblețe în fiinţele care trăiesc la fundul societăţii".*

La fel de bogată în semnificaţii ni se pare şi lectura acestei cărţi ca roman al unei copilării. În acest punct. Ajar-Gary se întâlneşte cu Louis-Ferdinand Céline, care în *Moarte pe credit* construia, de asemenea, un antimit al copilăriei. Viziunea generală a „mitului vârstei de aur", ca eternă ţintă de aspiraţii şi regret a celor adulţi este considerată în cele două romane ca o aspră perioadă de iniţiere în cruzimile vieţii. Candoarea, inocenţa şi puritatea esenţială a copilului dintotdeauna sunt înlocuite de o maturizare precoce. Perspectivei nostalgice, de înduioşare şi blândă ironie, cu care de obicei e privită retroactiv copilăria, în aceste cărţi îi ia locul atrocitatea dezvăluirilor scandaloase. Atât în *Moarte pe credit* cât şi în *Ai toată viaţa înainte,* sunt aruncate în aer imaginile idilice şi ipostazele tradiţionale ale unei copilării în roz. Ceea ce-i desparte pe ambii romancieri de predecesorii lor este tehnica relatării din interiorul evenimentului, dintr-un *acum* al trăirii, şi nu a rememorării printr-un *atunci* al povestirii.

Este adevărat că, până la un moment dat, cei doi eroi din romanele lui Céline şi Ajar pot fi văzuţi contrastiv. Dacă accesul lui Ferdinand spre cunoaştere e, mai degrabă, empiric, când viaţa îl contrazice în tot ce învăţase mai înainte, destinul micului Momo este privilegiat: copilul îşi apropriază în mod direct concluziile lecţiilor lui nenea Hamil. De aici, o diferenţă esenţială între Ferdinand şi Momo: în vreme ce primul e victima celor din jurul său, cel de-al doilea are poziţia condescendentă a copilului precoce, confruntat cu desfăşurarea evenimentelor. Lipsei de perspective şi dezorientării copilului célinian i se opune

* Eugen Simion, în „România literară" nr. 7/1986, p. 21.

universul bine precizat şi perfect structurat în jurul eului copilului ajarian.

Desigur, uşoara supralicitare a licenţelor de limbaj şi gestică va provoca uimirea şi respingerea din partea unui anumit gen de cititori de la noi. Dar ea îşi găseşte perfect locul în planul mai general al poeticii lui Gary-Ajar, în care obiectivul principal rămâne şocarea cititorului. Prin permanenta „agresare" a lectorului, se încearcă dezechilibrarea unui orizont de aşteptare construit pe bază de date primite de-a gata. De altfel, stupefacţia cititorului apare oricum la contactul cu universul răsturnat al unui mediu interlop care resimte cu acuitate valorile etice (e drept, percepute printr-o grilă proprie) şi îşi pune întrebări existenţiale, prin intermediul protagonistului narator. Chiar şi obişnuitele personaje de mahala sunt privite printr-un unghi care le inversează, în mod surprinzător, trăsăturile specifice. Un proxenet dă dovadă de o neaşteptată bogăţie sufletească (vezi portretul lui nenea N'Da Amédée), un pederast se vădeşte a fi un vecin săritor şi... o eventuală bună „mamă de familie" (tanti Lola), un bătrân decrepit îşi dezvăluie o nebănuită experienţă de viaţă (nenea Hamil). Laturile în general reprobate ale traiului periferiei nu sunt trecute sub tăcere, ci sunt înfăţişate cu un firesc care, din nou, descumpăneşte.

Aceluiaşi scop de provcare a uimirii i se subsumează şi stilul autorului, purtând pecetea unei *infantilizări premeditate* a discursului narativ, prin prezenţa frecventelor anacoluturi stilistice şi ideatice (dacă ne putem exprima astfel). Tot aici se încadrează şi inversarea ironică a legăturilor strânse dintre cauză şi efect, în cadrul argumentaţiei copilului povestitor („Îmi amintesc că i-am zis asta foarte sincer, trebuie să slăbeşti ca să mănânci mai puţin"). La fel de interesant de urmărit rămâne, la nivelul stilului, jocul permanent de la gravitatea textului la ironica subtextului, prin care autorul pare că pune la îndoială propriile sale cuvinte. Aceasta este maniera predilectă prin care Ajar-Gary evită cu dezinvoltură orice posibilă alunecare în melodramă. În momentele cele mai sobre, un *clin d'oeil* persiflator relativizează mesajul; metoda e des folosită în numeroasele portrete ale lui madam Roza („îşi smulgea din cap părul pe care oricum nu-l mai avea şi-i curgeau lacrimile din cauza nerecunoştinţei noastre. (...) A-nceput să cadă chiar şi tencuiala de pe pereţi, nu pentru că plângea madam Roza, erau doar pagube materiale. Madam Roza avea părul sur şi cădea şi

el, fin'că nu prea se mai ţinea.") precum şi în unele momente-cheie (vezi, de exemplu, apariţia doctorului Katz, la patul muribundei, în spinarea unuia dintre vecini).

Prezenţa limbajului dublu, în care mesajul „serios" de la suprafaţa textului este însoţit de proiecţia sa într-o oglindă deformantă, dă naştere unui joc permanent care reflectă virtuozitatea stilului lui Gary-Ajar. Echivocul apare încă din titlul romanului, când este deturnat, în subtext, mesajul forţat optimist al expresiei „Ai toată viaţa înainte" înspre o ameninţare mascată: micul Momo se indignează pe bună dreptate că îl aşteaptă o viaţă pe măsura copilăriei sordide de care a avut parte.

Roman-farsă, dar şi roman-expresie a unei crize sufleteşti, *Ai toată viaţa înainte* îşi păstrează până aproape de final ambivalenţa comic-serios, reuşind împăcarea în act a două extreme. Verva stilistică, inteligenţa, aluziile cu bătaie lungă şi lipsa de falsă pudoare sunt la îndemâna scriitorului francez. Respingerea oricărui dogmatism şi deschiderea către aspectele mai puţin obişnuite ale vieţii punctează dezinvoltura cu care se mişcă romancierul prin mediile periferiei. *La vie devant soi* reconfirmă talentul şi ingeniozitatea unui scriitor aflat în momentul de vârf al creaţiei sale; exploatarea unei teme generoase, prin tratarea ei cu angajarea auctorială care se impunea, dublată de expresia ludică de relativizare a realităţii tragice, pentru a se evita căderea într-o poveste siropoasă, iată reţeta aproape sigură a unui *best seller.*

LASZLO ALEXANDRU

Ei au spus:
„Ai înnebunit din cauza Aceluia pe care-l iubeşti".
Eu am spus:
„Savoarea vieţii n-o simt decât nebunii".

Yafi'i, *Raud al rayahin*

PRIMA CHESTIE PE CARE v-o pot spune e că stăteam la şase fără lift, şi pentru madam Roza, cu toate kilogramele care atârnau pe ea şi numai două picioare, câte avea, era un adevărat izvor de viaţă zilnică, plină de griji şi necazuri. Tot timpul ne scotea asta pe nas, când nu se plângea de altele, căci era şi evreică. Nici cu sănătatea nu stătea bine şi pot să vă mai spun din capul locului că era o femeie care ar fi meritat un lift.

Trebuie să fi avut trei ani când am văzut-o pe madam Roza prima dată. Înainte de asta, oamenii n-au memorie şi trăiesc în ignoranţă. Am ieşit din ignoranţă la vârsta de trei sau patru ani şi uneori îi simt lipsa.

Mai erau mulţi alţi evrei, arabi şi negri la Belleville, dar numai madam Roza era obligată să urce pe jos şase etaje. Zicea că într-o zi o să-şi dea duhul pe scări şi toţi mucoşii se puneau pe plâns, fin'că aşa-i obiceiul dacă moare cineva. Eram câte şase-şapte pe acolo, alteori chiar mai mulţi.

La început, nu ştiam că madam Roza are grijă de mine numai pentru că încasează un mandat la sfârşitul lunii. Când am aflat, aveam şase sau şapte ani şi a fost o lovitură pentru mine să ştiu că cineva mă plăteşte. Credeam că madam Roza mă iubeşte pe gratis şi că însemnăm ceva unul pentru celălalt. Am

plâns toată noaptea şi asta a fost prima mea mare mâhnire.

Madam Roza a văzut că-s trist şi mi-a explicat că familia nu înseamnă nimic, că unii chiar pleacă în vacanţă lăsându-şi câinele legat de copac şi că în fiecare an există trei mii de câini care mor astfel, lipsiţi de afecţiunea stăpânilor lor. M-a luat pe genunchi şi mi-a jurat că pentru ea sunt tot ce are mai scump pe lume, dar eu m-am gândit imediat la mandat şi am plecat plângând.

Am coborât la cafeneaua lui nenea Driss şi m-am aşezat în faţa lui nenea Hamil, care era negustor de covoare ambulant prin Franţa şi care a văzut totul pe lume. Nenea Hamil are nişte ochi frumoşi, care te fac să te simţi bine. Era foarte bătrân când l-am cunoscut şi de-atunci n-a făcut decât să îmbătrânească.

— Nene Hamil, de ce zâmbeşti tot timpul?

— Îi mulţumesc astfel lui Dumnezeu în fiecare zi pentru memoria mea bună, micul meu Momo.

Mă numesc Mohamed, dar toată lumea îmi spune Momo, ca să par mai mic.

— Acum şaizeci de ani, când eram tânăr, am întâlnit o femeie care m-a iubit şi pe care am iubit-o. Totul a ţinut opt luni, pe urmă şi-a luat tălpăşiţa şi-mi mai amintesc şi-acum de ea, după şaizeci de ani. Îi spuneam: nu te voi uita. Anii treceau, eu n-o uitam. Uneori mi se făcea frică, pentru că mai aveam toată viaţa înainte şi ce puteam să-mi promit mie însumi, eu, un biet om, când Dumnezeu e cel care şterge amintirile? Dar acum sunt liniştit. N-am s-o uit pe Djamila. Mi-a mai rămas foarte puţină vreme, am să mor înainte de-a uita.

M-am gândit la madam Roza, am ezitat un pic şi apoi am întrebat:

— Nene Hamil, se poate trăi fără iubire?

N-a răspuns. A băut puţin ceai de mentă, care-i bun la sănătate. De câtva timp, nenea Hamil purta

veşnic o *jellaba** gri, pentru a nu fi surprins în veston, în caz de ceva. S-a uitat la mine şi a continuat să tacă. Probabil se gândea că încă-s interzis pentru minori şi sunt unele chestii pe care nu trebuie să le ştiu. Pe-atunci trebuia să am vreo şapte ani, sau poate opt, nu pot să vă spun drept fin'că n-am fost datat, după cum o să vedeţi când ne vom cunoaşte mai bine, dacă credeţi că merită osteneala.

— Nene Hamil, de ce nu-mi răspunzi?

— Eşti foarte mic şi, când eşti mic, sunt unele lucruri pe care e mai bine să nu le ştii.

— Nene Hamil, se poate trăi fără iubire?

— Da, zise, şi-şi coborâ capul, de parcă i-ar fi fost ruşine.

Am început să plâng.

Multă vreme, n-am ştiut că sunt arab, pentru că nu mă insulta nimeni. Am învăţat asta abia la şcoală. Dar nu-mi plăcea să mă bat, totdeauna te doare când dai în cineva.

Madam Roza se născuse ca evreică în Polonia, dar lucrase în branşă în Maroc şi-n Algeria mai mulţi ani la rând, aşa că vorbea arăbeşte ca dumneavoastră şi ca mine. Ştia şi evreieşte, din aceleaşi motive, şi adesea ne înţelegeam în această limbă. Ceilalţi locatari din bloc erau mai ales negri. Există trei blocuri negre, pe strada Bisson şi pe alte două, în care locuiesc pe triburi, ca-n Africa. În primul rând, e familia Sarakollé, care-s cei mai mulţi, şi Toucouleurs, că nici cu ei nu mi-i ruşine. Mai sunt multe alte triburi pe strada Bisson, dar n-am timp să vi le-nşir pe toate. Restul străzii şi al bulevardului din Belleville e mai ales evreiesc şi arab. O ţine tot aşa până la Goutte d'Or, iar apoi încep cartierele franceze.

* jellaba = îmbrăcăminte specific arabă, semănând cu o rochie lungă.

La început, nu ştiam că n-am mamă şi nici măcar nu ştiam că trebuie să ai. Madam Roza ocolea subiectul ăsta, ca să nu-mi dea de gândit. Nu ştiu de ce m-am născut şi ce s-a-ntâmplat, de fapt. Amicul meu Mahoute, care e cu mult mai mare ca mine, mi-a spus că totul se întâmplă din cauza condiţiilor de igienă. El se născuse în Casbah, la Alger, şi venise în Franţa abia după aia. Încă nu era igienă la Casbah şi se născuse pentru că nu era nici bideu, nici apă potabilă, nici nimic. Mahoute a aflat toate astea mai târziu, când taică-său a încercat să se justifice şi i-a jurat că n-a fost chestie de reavoinţă din partea nimănui. Mahoute mi-a zis că femeile care lucrează în branşă au acum o pilulă pentru igienă, dar el se născuse prea repede.

Pe la noi veneau multe mame, o dată sau de două ori pe săptămână, dar totdeauna pentru ceilalţi. Eram aproape cu toţii copii de curvă, la madam Roza, şi când ele plecau cu serviciul pe mai multe luni în provincie, veneau să-şi vadă mucoşii, înainte şi după aia. Aşa am început să am necazuri cu maică-mea. Mi se părea că toată lumea are mamă, doar eu nu. Am început să am crampe la stomac şi convulsii, ca s-o fac să vină. Pe trotuarul de dincolo era un puşti cu o minge şi-mi spusese că mama lui vine totdeauna când îl doare burta. M-a durut burta, da' degeaba, şi după aia am avut convulsii, da' tot fără rezultat. Ba chiar am făcut caca peste tot prin casă, să se vadă mai bine. Degeaba. Mama tot n-a venit, iar madam Roza m-a făcut pentru prima dată arab împuţit, că ea nu era franţuzoaică. Îi zbieram că vreau s-o văd pe mama şi câteva săptămâni am continuat să fac caca peste tot, ca să mă răzbun. Madam Roza mi-a spus, până la urmă, că dac-o ţin tot aşa m-aşteaptă Asistenţa publică, şi atunci m-am speriat, pentru că Asistenţa publică este primul lucru pe care-l învaţă un copil. Am continuat să fac caca prin colţuri din

principiu, dar nici asta nu mai era o viaţă. Eram pe-atunci şapte copii de curvă, la madam Roza, şi toţi s-au pus, care mai de care, să facă caca prin cameră, fin'că nimeni nu-i mai conformist decât copiii şi era atâta rahat peste tot că nu mai puteam fi deosebit.

Madam Roza era oricum bătrână şi obosită şi-i cădea tare rău, pentru că şi-aşa fusese persecutată ca evreică. Se târa până la etajul şase de mai multe ori pe zi, cu cele nouăşcinci de kilograme şi sărmanele ei picioare şi când intra şi simţea mirosul de rahat, se trântea cu bagaje cu tot în fotoliu şi se punea pe plâns, căci trebuie s-o-nţelegeţi. Francezii sunt cin'zeci de milioane de locuitori şi ea zicea că dacă toţi ar fi făcut ca noi, nici nemţii n-ar fi rezistat, ar fi uşchit-o urgent. Madam Roza cunoscuse bine Germania în timpul războiului, dar se-ntorsese în viaţă. Intra pe uşă, simţea mirosul de rahat şi începea să răcnească „Asta-i Auschwitz! Asta-i Auschwitz!" căci fusese deportată la Auschwitz pentru evrei. Dar era totdeauna foarte corectă pe plan rasist. De exemplu, era la noi unu' Moise, la care ea-i zicea tuciuriu afurisit, da' mie niciodată. Pe vremea aia, nu-mi dădeam seama că, în ciuda kilogramelor ei, era o femeie delicată. Până la urmă, m-am lăsat păgubaş, că ş-aşa nu ieşea nimic şi maică-mea nu venea, dar am avut în continuare crampe şi convulsii multă vreme după aia şi chiar şi-acum mă mai doare burta uneori. Dup-o vreme am încercat să mă fac remarcat într-alt fel. Am început să şterpelesc prin magazine o roşie sau un pepene din vitrină. Aşteptam totdeauna să se uite cineva, ca să fiu văzut. Când ieşea patronul şi-mi trăgea o scatoalcă, mă puneam pe răcnit, dar puteam zice că se interesează cineva de mine.

Odată, eram în faţa unei băcănii şi am furat un ou din vitrină. Patroana era o femeie şi m-a văzut. Preferam să fur unde vedeam o femeie, căci singurul lucru de care eram sigur era că mama mea este

femeie, altfel nu se poate. Am luat un ou şi l-am băgat în buzunar. A venit patroana şi aşteptam să-mi tragă o palmă ca să fiu bine remarcat. Dar ea s-a ghemuit lângă mine şi m-a mângâiat pe cap. Ba chiar mi-a zis:

— Măi, cât eşti de drăgălaş!

La-nceput am crezut că vrea s-o dea pe sentimente ca să-şi ia oul înapoi şi l-am ţinut zdravăn în mână, în fundul buzunarului. N-avea decât să-mi tragă o palmă, ca să mă pedepsească, aşa trebuie să facă o mamă grijulie. Dar ea s-a ridicat, s-a dus la tejghea şi mi-a dat încă un ou. Şi apoi m-a sărutat. Am avut o clipă de speranţă pe care nu v-o pot descrie, pentru că-i imposibil. Am stat gură cască toată dimineaţa în faţa magazinului, aşteptând. Nu ştiu ce aşteptam. Uneori femeia aceea îmi zâmbea, iar eu stăteam acolo, cu oul în mână. Aveam şase ani sau prin preajmă şi credeam că-i pentru toată viaţa, când era vorba doar de-un ou. M-am întors acasă şi m-a durut burta toată ziua. Madam Roza era la poliţie pentru o mărturie falsă pe care i-o ceruse tanti Lola. Tanti Lola era o travestită de la patru care lucra în Bois de Boulogne şi fusese campion de box în Senegal, înainte de a-şi schimba meseria, şi-l rupsese în bătaie, în Bois, pe un client care nimerise prost ca sadic, fin'că n-avea de unde să ştie ce şi cum. Madam Roza se dusese să depună mărturie că a fost la cinema cu tanti Lola în seara aia şi că pe urmă s-au uitat la televizor împreună. O să vă mai vorbesc despre tanti Lola, era într-adevăr o persoană ca nimeni alta, căci se mai întâmplă. O iubeam mult, pe chestia asta.

COPIII-S CU TOŢII FOARTE contagioşi. Cum ai vreunul, imediat mai apar câţiva după el. Eram pe-atunci şapte la madam Roza, dintre care doi pe timpul zilei, pe care nenea Moussa, gunoierul bine cunoscut, îi depunea când lua gunoiul, la şase dimineaţa, în absenţa nevestei lui, care murise de nu ştiu ce chestie. Îi lua după-masa, ca să aibă grijă de ei. Era pe-acolo Moise, care era şi mai mic decât mine, Banania, care se hlizea la lume tot timpul, fin'că se născuse bine dispus, Michael, care avusese părinţi vietnamezi şi pe care madam Roza n-avea să-l mai ţină nici o zi, de un an încoace, de când nu mai era plătită. Evreica asta era o femeie de treabă, dar avea şi ea limitele ei. Se întâmpla adesea ca femeile care se branşau să plece prin alte părţi, unde erau foarte bine plătite şi aveau comenzi multe şi-şi lăsau mucoşii la madam Roza, şi nici că se mai întorceau. Plecau şi adio. Toate astea-s cazuri de plozi pe care nu i-au putut avorta la vreme şi erau în plus. Madam Roza îi mai strecura prin familii care erau singure şi le simţeau nevoia, dar era greu, căci există legi. Când o femeie este obligată să lucreze în branşă, îşi pierde dreptul de paternitate din cauza prostituţiei. Şi-atunci, îşi ascunde plodul, ca să nu i-l ia Asistenţa publică. Îl adăposteşte pe la persoane pe care le cunoaşte şi unde discreţia e asigurată. Nu vă

pot spune câţi copii de curvă au trecut pe la madam Roza, dar puţini erau din ăştia, ca mine, cu titlu definitiv. Veteranii, după mine erau Moise, Banania şi vietnamezul, care, până la urmă, a fost luat la un restaurant, pe strada Monsieur le Prince şi pe care nu l-aş mai recunoaşte, dacă l-aş întâlni acum, atât e de departe.

Când am început să cer să vină mama, madam Roza mi-a zis că-s un mic mofturos şi că toţi arabii sunt aşa, le dai un deget şi vor să-ţi ia toată mâna. Madam Roza nu era chiar aşa, zicea asta numai din cauza prejudecăţilor, iar eu ştiam bine că sunt favoritul ei. Când începeam să răcnesc, ceilalţi răcneau şi ei în cor cu mine, şi madam Roza s-a trezit cu şapte căcăcioşi care ţineau morţiş să-şi vadă mamele, urlând care mai de care, şi a făcut o adevărată criză de isterie colectivă. Îşi smulgea din cap părul pe care oricum nu-l mai avea şi-i curgeau lacrimile din cauza nerecunoştinţei. Şi-a ascuns obrajii în palme şi a continuat să plângă, dar vârsta asta nu cunoaşte mila. A-nceput să cadă chiar şi tencuiala de pe pereţi, nu pentru că plângea madam Roza, erau doar pagube materiale.

Madam Roza avea părul sur şi cădea şi el, fin'că nu prea se mai ţinea. Murea de frică să n-ajungă cheală, asta-i o chestie teribilă pentru o femeie care nu mai are altceva. Avea fese şi sâni mai mari ca oricine şi, când se privea în oglindă, trăgea nişte zâmbete mari, ca să-i placă ce vede. Duminica se dichisea din cap până-n picioare, îşi punea peruca roşcată şi se aşeza în părculeţul Beaulieu şi stătea acolo mai multe ceasuri, cu eleganţă. Se machia de mai multe ori pe zi, dar ce folos. Cu peruca şi machiajul se vedea mai puţin şi îşi punea totdeauna flori în apartament, ca să fie mai drăguţ în jurul ei.

Când s-a liniştit, madam Roza m-a târât la toaletă şi m-a făcut instigator şi mi-a spus că instigatorii sunt

pedepsiţi totdeauna cu închisoarea. Mi-a explicat că mama mea vede tot ce fac şi dacă vreau să dau de ea într-o bună zi, trebuie să duc o viaţă curată şi cinstită, fără delincvenţă infantilă. Toaleta era şi mai mică decât de obicei, iar madam Roza nu încăpea de tot, din cauza întinderii ei, şi era chiar curios cât de rotundă putea fi pentru o singură persoană. Cred că se simţea şi mai singură acolo, înăuntru.

Când mandatele nu mai soseau pentru vreunul din noi, madam Roza nu-l azvârlea afară pe vinovat. Era cazul micului Banania, tatăl lui era necunoscut şi nu-i puteai reproşa nimic; mama lui trimitea nişte mărunţiş tot la şase luni şi ceva. Madam Roza zbiera la Banania, dar ăstuia i se rupea-n paişpe, pen' că n-avea decât trei ani şi nu ştia decât să zâmbească. Cred că madam Roza l-ar fi dat, poate, pe Banania la Asistenţă, dar nu şi zâmbetul lui şi, cum nu puteai avea unul fără celălalt, era obligată să-i păstreze pe amândoi. Eu eram însărcinat să-l conduc pe Banania prin blocul africanilor de pe strada Bisson, ca să vadă negri, madam Roza ţinea la asta neapărat.

— Trebuie să vadă negri, dacă nu, mai târziu n-o să se poată-mprieteni cu ei.

Îl luam, deci, pe Banania şi-l duceam alături. Era foarte bine primit, căci sunt persoane ale căror familii au rămas în Africa şi un copil te duce cu gândul totdeauna la un altul. Madam Roza habar n-avea dacă Banania, pe care-l chema Touré, era malian, senegalez, guineean sau altceva, maică-sa lucra în branşă pe strada Saint-Denis înainte de a pleca la Abidjan, şi-apoi astea-s nişte lucruri pe care nu le poţi şti, cu meseria. Şi Moise era neregulat la plată, dar aici madam Roza avea mâinile legate, nu putea să-l denunţe la Asistenţa publică, între evrei nu se fac chestii d-astea. Pentru mine, mandatul de trei sute de franci sosea la fiecare început de lună şi eram inatacabil. Cred că Moise avea o mamă şi ei îi era

ruşine, părinţii ei nu ştiau nimic, iar ea era dintr-o familie bună, şi-apoi Moise era blond cu ochi albaştri, fără nas caracteristic şi, dacă te uitai la el, îţi plăcea de la prima vedere.

Cei trei sute de franci pe lună, bani gheaţă, îi inspirau respect faţă de mine lui madam Roza. Urma să împlinesc zece ani, aveam chiar tulburări de precocitate, fin'că la arabi li se scoală totdeauna mai repede. Ştiam, deci, că reprezint pentru madam Roza o bază sigură şi c-o să se scarpine de trei ori în cap până să ia taurul de coarne. Aşa s-a întâmplat şi la toaletă, când aveam şase ani. O să ziceţi că amestec anii, dar nu-i adevărat, şi-o să vă explic, când o să ajung acolo, cum am îmbătrânit eu dintr-o dată.

— Ascultă, Momo, tu eşti cel mai mare, trebuie să fii un exemplu, aşa că mai lasă povestea asta tâmpită cu maică-ta. Aveţi noroc că nu vă cunoaşteţi mamele, pentru că la vârsta asta sunteţi însă sensibili, şi ele-s aşa nişte curve de doamne, doamne, uneori nici nu-ţi vine să crezi. Tu ştii ce-i aia o curvă?

— Sunt nişte persoane care îşi vând găoaza.

— Mă întreb unde ai învăţat aşa nişte lucruri oribile, dar există mult adevăr în ceea ce spui.

— Şi matale ţi-ai vândut găoaza, madam Roza, când erai tânără şi frumoasă?

A zâmbit, îi plăcea să audă că fusese tânără şi frumoasă.

— Eşti un copil bun, Momo, dar trebuie să fii cuminte. Să mă ajuţi. Eu sunt bătrână şi bolnavă. De când am ieşit de la Auschwitz, n-am avut decât necazuri.

Era atât de tristă încât nici nu se vedea că e urâtă. Am îmbrăţişat-o şi am sărutat-o. Pe stradă se spunea că e o femeie fără inimă şi-i adevărat că n-avea pe nimeni care să se ocupe de inima ei. Rezistase, aşa lipsită de inimă, până la şaizeci şi cinci de ani de greutăţi şi erau clipe în care trebuia s-o ierţi.

Plângea aşa de tare că mi-a venit să fac pipi.

— Scuză-mă, madam Roza, trebuie să fac pipi.

După aia, i-am zis:

— Bine, madam Roza, povestea cu mama văd că nu ţine, dar n-aş putea avea un căţel, în locul ei?

— Cum? Cum? Crezi că mai e loc şi pentru câini, pe-aici? Şi ce-o să-i dau de mâncare? Pentru el cine-o să-mi trimită mandate?

Dar n-a spus nimic când am furat dintr-un magazin de pe strada Calefeutre un caniş mic, sur şi cârlionţat şi l-am adus acasă. Am intrat în magazin, am întrebat dacă pot să mângâi canişul şi proprietara mi l-a dat, când am privit-o aşa cum ştiu numai eu. L-am luat, l-am mângâiat şi pe urmă am ţâşnit ca o săgeată. Un singur lucru ştiu să fac bine: să fug. Fără asta nu te descurci în viaţă.

MI-AM ADUS O ADEVĂRATĂ belea pe cap, cu câinele ăsta. Am început să-l iubesc, prăpădenie mare. Ceilalţi la fel, în afară, poate, de Banania, că lui i se fâlfâia, el oricum era fericit, fără motiv, încă n-am văzut niciodată un negru fericit dintr-un anume motiv. Ţineam tot timpul câinele în braţe şi nu reuşeam să-i găsesc un nume. De câte ori mă gândeam la Tarzan sau la Zorro, simţeam că există undeva un nume care n-are încă pe nimeni şi aşteaptă. Până la urmă, am ales numele Super, dar cu toate rezervele, cu posibilitatea de a-l schimba, dacă găseam ceva mai frumos. Aveam în mine nişte excese acumulate şi i-am dat totul lui Super. Nu ştiu ce m-aş fi făcut fără el, poate-aş fi ajuns la puşcărie. Când îl duceam la plimbare, mă simţeam cineva, pentru că nu mă avea decât pe mine. Atât de mult l-am iubit că l-am şi dat. Aveam nouă ani, sau pe aproape, şi la vârsta asta începe să-ţi umble mintea, cu condiţia să nu fii prea fericit. Mai trebuie spus, fără dorinţa de a jigni pe cineva, că la madam Roza era destul de jalnic, chiar şi după ce te obişnuiai. Deci, când Super a început să crească în ochii mei, din punct de vedere sentimental, am vrut să-i fac o situaţie, aşa aş fi făcut şi cu mine însumi, dacă aş fi putut. O să vă reamintesc că nici nu era un câine oarecare, ci un caniş. O doamnă a zis oh ce căţel frumos şi m-a

întrebat dacă-i al meu şi dacă-i de vânzare. Eram înţolit nasol, aveam o mutră dubioasă şi vedea clar că e un câine de alt soi.

I l-am vândut pe Super pentru cinci sute de franci şi era într-adevăr o afacere pentru el. I-am cerut tipei cinci sute de franci pentru că voiam să fiu sigur că-şi putea permite. Am nimerit bine, avea chiar şi o maşină cu şofer şi l-a pus imediat pe Super înăuntru, în caz c-aş fi avut pe-aproape părinţi care să facă scandal. Ce vă spun de data asta n-o să credeţi. Am luat cei cinci sute de franci şi i-am zvârlit dracului într-un canal. După aia, m-am aşezat pe trotuar şi am plâns ca un bou, cu pumnii la ochi, dar eram fericit. La madam Roza nu eram în siguranţă şi nu ne ţineam decât de-un fir de păr, cu bătrâna bolnavă, fără bani şi cu Asistenţa publică pe cap, asta nu era viaţă pentru un câine.

Când m-am întors acasă şi i-am spus că l-am vândut pe Super pentru cinci sute de franci şi că am zvârlit banii într-un canal, lui madam Roza i s-a făcut părul măciucă, s-a uitat la mine şi a şters-o să se încuie în camera ei. După aia, cînd se culca, se încuia totdeauna, de frică să nu vin peste ea, să-i tai beregata. Ceilalţi mucoşi au făcut un scandal imens, când au aflat, pentru că nu-l iubeau cu adevărat pe Super, voiau numai să se joace cu el.

Pe-atunci eram o grămadă, şapte sau opt. Era Salima, pe care maică-sa a reuşit s-o salveze când vecinii au denunţat-o că face trotuarul şi s-a pomenit cu o descindere a Asistenţei sociale pentru degradare civică. L-a întrerupt pe client şi a apucat să o scoată pe Salima, care era în bucătărie, pe fereastră, la parter şi a ţinut-o ascunsă toată noaptea într-o ladă de gunoi. A sosit la madam Roza dimineaţa, cu puştoaica puţind a gunoi, într-o stare de isteric. Mai era, în trecere, şi Antoine, care era un adevărat francez şi singurul de origine şi ne uitam toţi la el, cu

mare atenţie, ca să vedem ce-i de capul lui. Dar n-avea decât doi ani, aşa că nu se vedea mare lucru. Pe urmă, nu-mi mai amintesc cine, se schimbau tot timpul, cu mamele care veneau să-şi ia plozii înapoi. Madam Roza zicea că femeile care lucrează în branşă nu au destul sprijin moral, căci adesea proxineţii nu-şi fac meseria cum trebuie. Ele au nevoie de copii pentru a avea un motiv să trăiască. De câte ori aveau o clipă liberă sau vreo boală, îşi luau copiii şi plecau la ţară, ca să profite de ocazie. N-am înţeles niciodată de ce nu li se dă voie curvelor înregistrate să-şi crească plozii, că doar celelalte nu se jenează. Madam Roza credea că e din cauza importanţei pe care o are găoaza în Franţa, unde ia nişte proporţii pe care nu ţi le poţi închipui până nu vezi cu ochii. Madam Roza spunea că găoaza e lucrul cel mai important din Franţa, împreună cu Ludovic al XIV-lea şi, de aceea, prostituatele, cum li se zice, sunt persecutate, căci femeile cinstite vor să şi-o păstreze numai pentru ele. Eu am văzut la noi multe mame plângând, fuseseră denunţate la poliţie că lucrau în branşă şi că aveau un plod şi mureau de frică. Madam Roza le liniştea, le spunea că are un comisar de poliţie care era şi el copil de curvă şi care o proteja, sau le zicea de evreul care-i făcea aşa de bine actele false, că oricine se uita la ele credea că-s perfecte. Nu l-am văzut niciodată pe evreul ăsta, că madam Roza îl ţinea ascuns. Se cunoscuseră în căminul evreiesc din Germania, unde n-au fost exterminaţi din greşeală şi juraseră că n-o să mai pună nimeni laba pe ei. Evreul era pe undeva printr-un cartier francez şi făcea la acte false în prostie. Prin grija lui, madam Roza avea acte care dovedeau că era altcineva, o femeie ca oricare alta. Ea zicea că, cu astea, nici măcar izraeliţii n-ar fi avut cu ce s-o-nfunde. Bineînţeles, nu era niciodată cu totul liniştită, că pentru asta trebuie să fii mort. Cât trăieşti, eşti tot timpul în panică.

Vă ziceam, deci, că mucoşii au făcut scandal câteva ceasuri, când l-am dat pe Super, ca să-i asigur viitorul care la noi era inexistent, în afară de Banania, care era foarte mulţumit, ca întotdeauna. Vă spun eu că ticălosu' ăla mic nu trăia cu picioarele pe pământ, ajunsese să aibă patru ani şi încă era mulţumit.

Primul lucru pe care l-a făcut madam Roza a doua zi a fost să mă ducă pe sus până la doctorul Katz, să vadă dacă nu-s deranjat la cap. Madam Roza voia să mi se ia sânge şi să se vadă dacă nu-s sifilitic, ca arab, însă doctorul Katz şi-a ieşit din pepeni aşa de tare că-i tremura barba, fin'că am uitat să vă spun că avea barbă. A pus-o la punct pe madam Roza cum scrie la carte şi i-a strigat că astea-s basme din Orléans. Basmele din Orléans sunt acelea în care se spunea pe nedrept că evreii din magazinele de confecţii le drogau pe franţuzoaice, pentru a le trimite în bordeluri africane, şi toţi le-o luau în nume de rău, ei totdeauna se bagă în gura lumii de pomană.

Madam Roza era încă foarte mişcată.

— Cum s-a petrecut treaba exact?

— A luat cinci sute de franci şi i-a aruncat la canal.

— E prima lui criză de violenţă?

Madam Roza mă privea fără să răspundă, iar eu eram foarte trist. Niciodată nu mi-a plăcut să fac rău oamenilor, eu sunt filosof. În spatele doctorului Katz, pe un şemineu, era o corabie cu pânze cu aripi complet albe şi, fiindcă eram nefericit, voiam să plec de-acolo, foarte departe, departe de mine însumi, şi i-am făcut vânt să zboare, am urcat la bord şi am traversat oceanele cu o mână sigură. Mi se pare că acolo, la bordul velierului doctorului Katz, am plecat în depărtări pentru prima oară. Până atunci, nu pot să spun cu adevărat că eram un copil. Chiar şi acum,

când vreau, pot să urc la bordul velierului doctorului Katz şi să pornesc în depărtare, singur la bord. N-am spus niciodată nimănui acest lucru, şi mă prefăceam în continuare că sunt acolo.

— Domnu' doctor, vă rog să-l examinaţi bine pe copil. Mi-aţi interzis emoţiile, că-mi cauzează la inimă, iar el şi-a vândut ce avea mai scump pe lume şi a aruncat cinci sute de franci la canal. Nici la Auschwitz nu se făcea aşa ceva.

Doctorul Katz era bine cunoscut de toţi evreii şi arabii din jurul străzii Bisson, pentru mila sa creştinească, iar el îngrijea pe toată lumea de dimineaţă până seara şi chiar mai târziu. Am păstrat despre el o foarte frumoasă amintire, era singurul loc unde auzeam vorbindu-se de mine şi unde eram examinat de parcă aş fi fost ceva important. Veneam deseori de unul singur, nu pentru că eram bolnav, ci ca să mă aşez în sala lui de aşteptare. Rămâneam acolo o vreme bună. Doctorul vedea clar că nu vreau nimic şi că ocup un scaun, când există atâta nenorocire în lume, dar îmi zâmbea totdeauna foarte amabil şi nu se supăra. Mă gândeam adesea privindu-l că dacă aş avea un tată, l-aş alege pe doctorul Katz.

— Îl iubea pe câinele ăla, măiculiţă Doamne, îl ţinea în braţe chiar şi în somn, şi ce face cu el? Îl vinde şi aruncă banii. Copilu' ăsta nu-i ca ceilalţi, domnu' doctor. Mi-e frică să nu fi moştenit din familie nişte accese de nebunie.

— Pot să te asigur că nu se va-ntâmpla nimic, absolut nimic, madam Roza.

Am început să plâng. Ştiam că nu se va-ntâmpla nimic, dar era pentru prima dată că auzeam acest lucru spus cu sinceritate.

— Nu trebuie să plângi, micul meu Mohamed. Dar poţi să plângi, dacă asta te ajută. Plânge des?

— Niciodată, zise madam Roza. Nu plânge

niciodată, copilu' ăsta, şi totuşi numai Dumnezeu ştie cât sufăr.

— Ei, vezi că lucrurile merg mai bine, zise doctorul. Plânge. Se dezvoltă normal. Ai făcut bine că l-ai adus, madam Roza, o să-ţi prescriu nişte tranchilizante. E vorba de-o uşoară anxietate, în cazul dumitale.

— Când te ocupi de copii, trebuie să ai multe anxietăţi, domnu' doctor, că altfel se fac bagabonzi.

Plecând, am mers pe stradă ţinându-ne de mână, madam Roza adoră să fie văzută în compania cuiva. Când pleacă de acasă, îi trebuie totdeauna mult timp să se-mbrace, pentru că a fost cândva femeie şi nu i-a trecut de tot. Se machiază gros, dar degeaba mai încearcă să se ascundă la vârsta ei. Are un cap de broască bătrână, e evreică, are ochelari şi astm. Ca să urce pe scări cu cumpărăturile, se opreşte tot timpul şi bodogăne că-ntr-o zi o să moară pe drum, de parc-ar fi aşa important să termini toate cele şase etaje.

ACASĂ, L-AM GĂSIT PE nenea N'Da Amédée, peştele la care-i mai zice şi proxinet. Dacă cunoaşteţi locurile astea, ştiţi că e plin pe-aici de autohtoni care vin din Africa, după cum o arată şi acest nume. Au mai multe cămine, numite maghernițe, de unde lipsesc produsele de primă necesitate, cum ar fi igiena sau încălzirea, venind din Oraşul Paris, care n-ajunge până la noi. Există blocuri cu negri, unde locuiesc o sută douăzeci, câte opt în cameră şi cu un singur W.C. în curte, şi atunci năpădesc totul, că sunt unele treburi care nu suferă amânare. Înainte de-a mă naşte existau multe *bidonvilles**-uri, dar Franţa a avut grijă să le dărâme, ca să nu fie bătător la ochi. Madam Roza povestea că la Aubervilliers era o casă unde-i asfixiau pe senegalezi cu sobe de cărbuni, băgându-i într-o cameră cu geamurile închise, de-i găseai morţi a doua zi. Erau sufocaţi de influenţele nocive care ieşeau din sobă în timp ce ei dormeau somnul celor drepţi. Treceam adesea să-i văd, în vecini, pe strada Bisson, şi totdeauna eram bine primit. De cele mai multe ori erau musulmani ca mine, da' nu ăsta era motivul. Cred că le plăcea să vadă un ţânc de nouă ani, care

* = aglomeraţie de cocioabe în care se înghesuie populaţia mizeră a unui oraş.

încă n-are nimic în cap. Bătrânilor le trec tot felul de idei prin cap. De exemplu, nu-i adevărat că toţi negrii seamănă-ntre ei.

Tanti Sambor, care era bucătăreasa lor, nu semăna deloc cu nenea Dia, după ce-ţi obişnuiai ochii cu întunericul. Nenea Dia nu prea era amuzant. Avea nişte ochi făcuţi anume să te sperie. Citea tot timpul. Avea şi un brici lung de tot, care nu se-nchidea când apăsai pe-o şmecherie. Îl folosea la bărbierit, da' vorba vine. Erau cin'zeci în casa aia şi toţi ascultau de el. Când nu citea, făcea exerciţii pe jos, ca să fie cel mai puternic. Era foarte voinic, da' tot nu-i era destul. Nu-nţelegeam de ce un nene care-i aşa de îndesat face eforturi atât de mari ca să fie şi mai solid. Nu l-am întrebat nimic, dar cred că nu se simţea destul de voinic pentru tot ce voia să facă. Şi mie-mi vine uneori să mor de ciudă, aşa de mult aş vrea să fiu un tip tare. Uneori, visez că sunt poliţist şi că nu mai mi-e frică de nimeni şi de nimic. Îmi petreceam timpul bântuind prin jurul comisariatului din strada Deudon, dar fără nici o speranţă, ştiam bine că la nouă ani încă nu ţine, sunt prea mic pentru aşa ceva. Visam să fiu poliţist fiindcă ei au puterea siguranţei. Credeam că ei sunt cei mai tari, nu ştiam că există şi comisari de poliţie, îmi închipuiam că totul se opreşte acolo. Abia mai târziu am aflat că sunt şi alţii, mai grozavi ca ei, dar niciodată n-am ajuns cu gândul până la Prefectul Poliţiei, asta-mi depăşea imaginaţia. Trebuia să am vreo opt, nouă sau zece ani şi ajunsese să-mi fie tare frică să nu mă trezesc singur pe lume. Cu cât urca mai greu madam Roza cele şase etaje şi cu cât se odihnea mai mult după aia, cu atât mi se făcea frică mie mai tare.

Mai era şi problema asta legată de data mea de naştere, care mă frământa, mai ales de când m-au dat afară de la şcoală spunând că-s prea mic pentru vârsta mea. Oricum, n-avea importanţă, certificatul

care dovedea că m-am născut şi că-s în regulă era fals. Cum v-am spus, madam Roza avea mai multe rânduri de acte pe-acasă şi putea chiar să dovedească cu ele că n-a fost niciodată evreică, de mai multe generaţii, dacă poliţia ar fi făcut vreo percheziţie, ca s-o găsească. Se blindase din toate părţile, de când poliţia franceză care-i aproviziona pe nemţi o-nhăţase pe neaşteptate şi o dusese pe un velodrom plin cu evrei. După aia, au transportat-o într-un cămin pentru evrei, în Germania, unde îi ardeau pe toţi. Îi era tot timpul frică, dar nu oricum, ci şi mai rău.

Într-o noapte, am auzit că ţipă în somn, asta m-a trezit şi am văzut că se scoală din pat. Aveam două camere, iar ea îşi ţinea una numai pentru ea singură, doar când dincolo era înghesuială eu şi Moise dormeam cu ea. Aşa era şi-n noaptea aceea, dar Moise nu era cu noi, era la o familie evreiască fără copii, care se interesa de el şi-l luase sub observaţie, să vadă dacă e bun de adoptat. Se întorcea zdrobit acasă, atâtea eforturi făcea ca să le placă. Ţineau o băcănie evreiască, pe strada Tienné.

Când a urlat madam Roza, m-am trezit. A aprins lumina, iar eu am deschis un ochi. Îi tremura tot capul, iar ochii-i arătau de parc-ar fi văzut nu ştiu ce. Apoi, s-a dat jos din pat, şi-a luat capotul şi o cheie care era ascunsă sub dulap. Când se apleacă, are un fund şi mai mare ca de obicei.

A ieşit pe scări şi a început să coboare. M-am luat după ea, fiindcă-i era atât de frică încă nu îndrăzneam să rămân singur.

Madam Roza cobora scările când pe lumină, când pe-ntuneric, la noi becul n-arde multă vreme din motive de economie, administratorul e un ticălos. O dată, când s-a lăsat întunericul, am aprins eu becul, ca un dobitoc, iar madam Roza, care era cu un etaj mai jos, a scos un strigăt, a crezut că era şi altcineva pe scară. S-a uitat în sus, după aia în jos, şi a pornit

mai departe şi eu la fel, dar nu mai atingeam întrerupătorul, că numai ne speriam amândoi. Habar n-aveam ce se-ntâmplă, ştiam chiar mai puţin ca de-obicei, şi asta mă speria încă şi mai tare. Îmi tremurau genunchii şi era teribil s-o vezi pe evreica asta bătrână coborând etajele cu şiretlicurile unui indian sioux, de parcă în jur ar fi fost plin de duşmani, sau şi mai rău.

Când a ajuns la parter, madam Roza n-a ieşit în stradă, a făcut la stânga, spre scara de la pivniţă, unde nu-i lumină şi unde-i beznă chiar şi vara. Madam Roza nu ne dădea voie să umblăm prin locurile alea pen' că pe-acolo totdeauna sunt strânşi copiii de gât. Când madam Roza a pornit în jos pe scările alea, am crezut într-adevăr că s-a terminat toată povestea, s-a ţicnit de tot şi am vrut să fug să-l trezesc pe doctorul Katz. Dar mi-era atât de frică, încât preferam să stau acolo înţepenit, eram sigur că dacă fac cea mai mică mişcare, se vor năpusti cu toţii, urlând, asupra mea, din toate cotloanele, împreună cu monştrii care vor ieşi deodată din ascunzişurile lor, în loc să stea mai departe pitiţi, cum făceau de când m-am născut.

În clipa aceea, am văzut puţină lumină. Venea din pivniţă şi asta m-a liniştit un pic. Monştrii fac rareori lumină, cel mai mult le tihneşte pe întuneric.

Am coborât pe culoarul care mirosea a urină şi chiar mai rău, fiindcă nu era decât un singur W.C. la suta de negri din blocul de alături, aşa că se scăpau pe unde puteau. Pivniţa era împărţită în mai multe boxe şi una dintre uşi era deschisă. Acolo intrase madam Roza şi de-acolo venea lumina. Am privit.

În mijloc era un fotoliu roşu hodorogit, jegos, şi şchiop, iar madam Roza se instalase în el. Pereţii erau din pietre ascuţite ca nişte colţi şi parcă rânjeau la noi. Pe o comodă era un sfeşnic cu braţe evreieşti şi o lumânare aprinsă. Spre marea mea uimire, am văzut

şi un pat bun de aruncat la gunoi, dar cu saltea, pături şi perne. Mai erau şi câţiva saci de cartofi, un reşou, nişte bidoane şi câteva cutii de carton pline cu sardele. Eram atât de uimit, că îmi trecuse frica, numai că eram în fundu' gol şi începea să-mi fie frig.

Madam Roza stătu o clipă în fotoliul ăla jerpelit şi zâmbi bucuroasă. Îşi luase un aer răutăcios şi chiar biruitor. Se simţea de parcă-ar fi făcut ceva tare şmecher. Apoi s-a ridicat. Într-un colţ era o mătură şi a-nceput să mături pivniţa. Nu trebuia să facă asta, că ridica praful şi nu există nimic mai rău pentru astmul ei, decât praful. A-nceput imediat să se sufoce, să respire şuierător, dar a măturat mai departe şi nu era nimeni pe-acolo să-i spună, în afară de mine, li se fâlfâia la toţi. Bineânţeles, era plătită să se ocupe de mine şi singurul lucru pe care-l aveam în comun era că n-aveam nimic şi pe nimeni, dar, totuşi, cel mai rău pentru astmul ei rămânea praful. Apoi, a pus jos mătura şi a încercat să sufle în lumânare, dar n-avea atâta putere, în ciuda dimensiunilor ei. Şi-a udat degetele cu limba şi aşa a stins lumânarea. Am şters-o imediat, ştiam că terminase şi că va urca înapoi.

Bun, oricum nu-nţelegeam nimic, dar măcar ştiam un lucru în plus. Habar n-aveam de ce-i face plăcere să coboare şase etaje şi ceva, în miez de noapte, ca să se aşeze în pivniţa ei, cu un aer răutăcios.

Când a urcat înapoi, nu-i mai era frică, şi nici mie, pentru că asta-i contagios. Am dormit duşi, unul lângă celălalt, somnul celor drepţi. M-am gândit mult la asta şi cred că nenea Hamil n-are dreptate când zice aşa. Cred că nedrepţii dorm cel mai bine, pen' că nu le pasă de nimic, pe când cei drepţi nu pot să pună geană pe geană şi-şi fac sânge rău pentru orice. Altfel, n-ar mai fi drepţi. Nenea Hamil are tot timpul expresii mai căutate, cum ar fi „crede-mă, îţi vorbesc din experienţă", sau „după cum am avut onoarea să-ţi

spun" şi altele, o mulţime, care-mi plac la nebunie şi-mi aduc aminte de el. Era un om cum rar mai găseşti. Mă învăţa să scriu „în limba strămoşilor mei" şi zicea totdeauna „strămoşi", fiindcă de părinţi nici nu voia să vorbească. Mă punea să citesc Coranul, căci madam Roza zicea că e bun pentru arabi. Când am întreba-o de unde ştie că numele meu e Mohamed şi că sunt un bun musulman, deşi n-am nici tată, nici mamă şi nu există nici un document care s-o adeverească, era încurcată şi-mi spunea că-ntr-o zi, când oi fi mare şi tare o să-mi explice chestiile astea, dar nu voia să am un şoc teribil când încă mai sunt aşa sensibil. Zicea mereu că primul lucru de protejat la un copil e sensibilitatea. Totuşi, mi-era totuna să ştiu că mama mea lucra în branşă, iar dacă aş fi cunoscut-o, aş fi iubit-o, aş fi avut grijă de ea şi aş fi fost pentru ea un bun proxinet, ca nenea N'Da Amédée, despre care voi mai avea onoarea. Eram foarte mulţumit s-o am lângă mine pe madam Roza, dar dac-aş fi putut avea pe cineva mai bun, care să-mi aparţină mai mult, atunci, la dracu', n-aş fi zis nu. Puteam să văd şi de madam Roza, chiar dacă aş fi avut o adevărată mamă de care să am grijă. Nenea N'Da are mai multe femei pe care le protejează.

Dacă madam Roza ştia că sunt Mohamed şi musulman, înseamnă că aveam totuşi o origine şi asta era ceva. Voiam să ştiu unde e mama mea şi de ce nu vine să mă vadă. Dar atunci, madam Roza se punea pe plâns şi zicea că-s un nerecunoscător, că n-o iubesc pe ea, ci am nevoie de altcineva. Aşa că renunţam. Bun, ştiam că dacă o femeie lucrează-n branşă, există totdeauna un mister când i se naşte un plod pe care nu l-a putut opri la timp prin metodele igienei şi asta dă ceea ce în franceză se cheamă copil de curvă, dar totuşi era cam amuzant ca madam Roza să fie sigură sută la sută că sunt Mohamed şi musulman. Oricum, nu inventase asta numai ca să-mi

facă mie plăcere. Am vorbit şi cu nenea Hamil odată, despre asta, când tocmai îmi povestea viaţa lui Sidi Abderrahman, care e patronul Algerului.

Nenea Hamil a venit la noi din Alger, unde a fost acum treizeci de ani în pelerinaj la Mecca. Aşa că Sidi Abderrahman al Algerului e sfântul lui preferat, fiindcă totdeauna cămaşa-i mai aproape de piele, cum zice el. Dar mai are şi un covor care-l arată pe celălalt compatriot al lui, Sidi Ouali Dada, care e veşnic aşezat pe covoraşul lui de rugăciune, tras de către peşti. Poate părea o chestie neserioasă să vezi nişte peşti care trag un covor prin aer, dar aşa-i cu religia asta.

— Nene Hamil, cum de lumea ştie că sunt Mohamed şi-s musulman, când nu am nimic care să mă dovedească?

Nenea Hamil ridică totdeauna o mână, când vrea să spună facă-se voia lui Dumnezeu.

— Madam Roza te-a primit când erai mic de tot şi nu ţine un registru cu datele de naştere. De-atunci, au venit şi au plecat mulţi copii, micul meu Mohamed. Există secretul profesional, căci multe doamne ţin la discreţie. Te-a notat cu numele de Mohamed, deci musulman, iar apoi cel care te-a adus pe lume n-a mai dat semne de viaţă. Singurul semn de viaţă pe care l-a dat eşti tu, micul meu Mohamed. Iar tu eşti un copil frumos. Închipuie-ţi că tatăl tău a fost ucis în războiul din Algeria, asta e un lucru frumos şi măreţ. El e un erou al independenţei.

— Nene Hamil, eu aş fi preferat să am un tată viu, decât să nu am un erou mort. Mai bine ar fi fost un bun proxinet, care să aibă grijă de mama.

— Nu-i voie să spui aşa ceva, micul meu Mohamed, trebuie să te gândeşti la sârbi şi la corsicani, cu care ş-aşa avem destule necazuri. E greu să creşti un copil în cartierul ăsta.

Dar tare aveam impresia că nenea Hamil ştie ceva ce nu-mi spune. Era un om foarte de treabă şi, dacă n-ar fi fost toată viaţa negustor ambulant de covoare, ar fi ajuns cineva şi poate că ar fi stat şi el pe-un covor zburător tras de peşti, ca şi celălalt sfânt al Maghrebului, Sidi Ouali Dada.

— Şi de ce m-au dat afară de la şcoală, nene Hamil? Madam Roza mi-a zis că fin'că-s prea mic pentru vârsta mea, după aia că fin'că-s prea mare pentru vârsta mea şi după aia că nu am vârsta pe care ar fi trebuit s-o am şi m-a dus la doctorul Katz, care i-a spus că poate voi fi foarte diferit de ceilalţi, ca un mare poet.

Nenea Hamil părea foarte trist. Din cauza ochilor lui. În ochi li se citeşte oamenilor întreaga tristeţe.

— Eşti un copil foarte sensibil, micul meu Mohamed. Asta te face să fii puţin mai altfel decât ceilalţi...

Zâmbi.

— Nimeni nu moare astăzi de prea multă sensibilitate.

Vorbeam în arabă, în altă limbă asta nu se poate spune la fel de bine.

— Nene Hamil, e adevărat că tatăl meu era un mare bandit şi toţi se tem de el aşa de rău, că nici nu vor să spună nimic?

— Nu, nu, zău că nu, Mohamed. N-am auzit nimic de genul ăsta.

— Da' ce-ai auzit, nene Hamil?

Îşi cobora capul şi suspina.

— Nimic.

— Nimic?

— Nimic.

Totdeauna primeam acelaşi răspuns. Nimic.

Terminam lecţia şi nenea Hamil se apuca să-mi vorbească de Nisa, asta-i povestea mea preferată. Când vorbeşte despre clovnii care dansează pe străzi

şi despre uriaşii veseli care stau pe căruţe, mă simt ca la mine acasă. Îmi plac şi pădurile de mimoze de pe-acolo şi palmierii şi mai sunt şi nişte păsări albe de tot, care bat din aripi parc-ar aplauda de bucurie. Într-o zi, l-am convins pe Moise şi pe un alt tip, pe care-l chema altfel, să plecăm la Nisa pe jos şi să trăim acolo, în pădurea de mimoze, din ceea ce vânam peste ziuă. Am pornit într-o dimineaţă şi am mers până-n piaţa Pigalle, da' acolo ni s-a făcut frică fin'că eram departe de casă şi ne-am întors. Madam Roza a crezut c-o să-nnebunească, da' ea zice totdeauna aşa, ca să se exprime.

DECI, DUPĂ CUM AM AVUT onoarea, când m-am întors cu madam Roza, după acea vizită la doctorul Katz, l-am găsit acasă pe nenea N'Da Amédée, care e omul cel mai bine îmbrăcat din câţi vă puteţi închipui. E cel mai mare peşte şi proxinet, dintre toţi negrii din Paris şi vine la madam Roza ca ea să-i scrie scrisori familiei lui. Nu vrea să mai spună la nimeni că nu ştie să scrie. Purta un costum roz de mătase, pe care aveai voie să-l atingi şi o pălărie roză, cu o cămaşă roză. Şi cravata era tot roză, aşa că ţinuta asta îl făcea remarcabil. Venise la noi din Niger, care e una din multele ţări pe care le au pe-acolo, prin Africa, şi se descurcase de unul singur. Repeta asta tot timpul. „M-am descurcat de unul singur", cu costumul lui şi cu degetele pline de inele cu diamante. Avea câte unul pe fiecare deget şi, când a fost ucis în Sena, i-au tăiat degetele, să-i ia inelele, fin'că era vorba de plata unei poliţe. Vă zic asta de-acuma, ca să vă scutesc de emoţii, mai târziu. Când mai trăia, era stăpân pe cei mai buni douăzeci şi cinci de metri de trotuar, la Pigalle, şi-şi vopsea la manichiuristă unghiile tot în roz. Mai avea şi o vestă, de care am uitat. Cu vârful degetului îşi mângâia tot timpul mustaţa, foarte încetişor, parcă voia să facă pe delicatul cu ea. Mereu îi aducea un mic cadou de mâncare, lui madam Roza, care ar fi preferat un

parfum, de teamă să nu se-ngraşe mai tare. Ea niciodată n-a mirosit urât, până foarte târziu. Deci, cadoul cel mai plăcut pentru madam Roza erau parfumurile şi avea o mulţime de flacoane, dar n-am înţeles niciodată de ce-şi pune parfum mai ales după ureche, cum ai pune pătrunjelul la friptura de viţel. Negrul ăsta de care veni vorba, nenea N'Da Amédée, era în realitate analfabet pentru că ajunsese cineva prea devreme ca să mai meargă şi la şcoală. Nu vreau să mă vâr acum în toate poveştile astea, dar negrii au suferit mult de tot şi trebuie să-i înţelegem, dacă putem. De aceea îşi scria nenea N'Da Amédée prin madam Roza scrisorile pe care le trimitea la părinţii săi, la care le ştia numele, în Niger. Rasismul a fost teribil pentru ei, pe-acolo, până s-a făcut o revoluţie, şi-au pus un regim de-al lor şi au încetat să mai sufere. Eu unul nu mă plâng de rasism, aşa că nu ştiu la ce să mă aştept din partea lui. Mă rog, înseamnă că negrii au alte defecte.

Nenea N'Da Amédée se aşeza pe patul în care dormeam când nu eram mai mulţi de trei sau patru, dacă eram mai mulţi eu mergeam să dorm cu madam Roza. Sau alteori îşi punea un picior pe pat şi stătea în picioare să-i explice lui madam Roza ce trebuie să le spună în scris părinţilor lor. Când vorbea, nenea N'Da Amédée dădea din mâini, se emoţiona şi ajungea chiar să se supere de-a binelea şi să se-nfurie, nu pentru că era nervos, ci fin'că voia să le spună părinţilor săi cu mult mai multe lucruri decât putea să exprime cu mijloacele sale reduse. Începea totdeauna cu tată drag şi venerat, iar apoi izbucnea mânios, căci era plin de lucruri minunate, care nu puteau fi spuse şi rămâneau în inima lui. N-avea mijloacele necesare, iar lui i-ar fi trebuit aur şi diamante pentru fiecare cuvânt. Madam Roza îi scria nişte scrisori în care el făcea studii pe cont propriu, ca să devină antreprenor de lucrări publice, să

construiască baraje de apă şi să fie un binefăcător pentru ţara lui. Când îi citea asta, el nu mai putea de plăcere. Madam Roza îl mai punea să construiască poduri, şosele şi toate celelalte. Îi plăcea când nenea N'Da Amédée era fericit auzind toate lucrurile pe care le făcea prin scrisori, iar el totdeauna punea bani în plic, să pară şi mai adevărat. Era încântat, în costumul lui de pe Champs-Elysées şi poate chiar mai mult de atâta, iar madam Roza zicea după aia că de câte ori stătea el s-o asculte, avea privirea unui adevărat credincios şi că negrii din Africa, fin'că mai sunt negri şi prin alte părţi, sunt oamenii cei mai de treabă. Adevăraţii credincioşi sunt persoanele care cred în Dumnezeu, ca şi nenea Hamil, care-mi vorbea de Dumnezeu tot timpul şi ţinea să-mi explice că astea sunt nişte lucruri pe care trebuie să le-nveţi de mic, când poţi să-nveţi orice.

Nenea N'Da Amédée avea la cravată un diamant care strălucea. Madam Roza zicea că e un diamant adevărat, nu unul fals, cum s-ar putea crede, că lumea e tare credulă. Bunicul din partea mamei lui madam Roza se ocupase de diamante şi ea moştenise de la el priceperea. Diamantul era sub obrazul lui nenea N'Da Amédée, care strălucea şi el, dar nu din aceleaşi motive. Madam Roza nu-şi amintea niciodată ce-a scris în ultima scrisoare pentru părinţii din Africa, dar n-avea importanţă, spunea că cu cât ai mai puţine veşti, cu atât le crezi mai mult. De altfel, nenea N'Da Amédée nu era chiţibuşar şi nu-i păsa, numai să fie părinţii lui fericiţi. Uneori, uita şi de părinţii lui şi se apuca să zică tot ce era el şi ce-o să mai fie de-acum încolo. N-am mai văzut pe nimeni care să vorbească aşa despre el însuşi ca şi cum ar fi fost cu putinţă. Urla că toată lumea îl respectă şi că el este regele. Da, aşa răcnea: „eu sunt regele!", iar madam Roza scria asta şi adăuga podurile, barajele şi tot restul. După aia, îmi zicea că nenea N'Da

Amédée este complet *mişughe,* care înseamnă nebun în limba evreiască, dar că era un nebun periculos şi că, deci, trebuia lăsat în pace, ca să n-ai probleme. Se pare că omorâse oameni, dar erau afaceri între negri fără identitate, pen'că ăştia nu sunt francezi ca şi negrii americani şi poliţia nu se ocupă decât de cei care au o existenţă. Într-o zi, o să se-ncaiere cu algerienii sau cu corsicanii şi atunci madam Roza va fi obligată să le scrie părinţilor lui o scrisoare care nu va bucura pe nimeni. Să nu credeţi că proxineţii n-au probleme, ca toată lumea.

Nenea N'Da Amédée venea totdeauna cu două gorile, că nu se simţea în siguranţă şi trebuia păzit. La gorilele astea le-i fi dat urgent şi luna de pe cer ca să te lase-n pace, aşa mutre dubioase aveau. Unu' din ei era boxer şi încasase atâţia pumni în căpăţână că toate i se mutaseră din loc, avea un ochi care nu era la înălţimea situaţiei, nasul strivit şi sprâncenele smulse pe-alocuri, când arbitrul apuca să întrerupă meciul, iar celălalt ochi stătea şi el cam câş, de parcă pumnul căpătat de unu' îl bulbucase pe ălălalt. Dar avea pumnii tari şi nu doar atât, mai avea şi nişte braţe cum rar vezi. Madam Roza mi-a zis odată că dacă dorm mult, mă fac mare mai repede, înseamnă că pumnii lui nenea Boro au dormit toată viaţa, aşa erau de uriaşi.

Calaltă gorilă avea încă faţa intactă, dar era mai mare păcatu'. Mie nu-mi plac oamenii la care privirea se schimbă tot timpul şi se strecoară prin toate colţurile şi mutra le arată mereu altfel. Mincinos ordinar, aşa i se zice la unu' ca el şi, fără-ndoială, o fi avut şi el motivele lui, cine nu le are, că doar toată lumea vrea să se ascundă, dar ăsta, v-o jur, avea aşa un aer fals de ţi se ridica părul măciucă, numai dacă te gândeai câte ascunde. Înţelegeţi ce vreau să spun? Pe de-asupra, îmi zâmbea tot timpul şi să ştiţi că nu-i adevărat că negrii mănâncă totdeauna copii pe pâine,

astea-s palavre, dar mereu aveam impresia că-i fac poftă şi, totuşi, au fost canibali p-acolo, prin Africa, nu-i poţi dezvăţa aşa uşor. Când treceam pe lângă el, mă prindea, mă lua pe genunchi şi-mi spunea că are un băieţel de vârsta mea şi că-i făcuse cadou un costum de cowboy, cu arme cu tot, la care visez şi eu de multă vreme. Un adevărat ticălos, ce mai calea-valea. Poate c-avea şi vreo părticică bună în el, ca toată lumea, dacă te-apuci să faci săpături serioase, dar cu ochii lui care n-avea sens unic de două ori la rând îmi venea să fac pe mine de frică. Cred că-şi dădea şi el seama, da' aşa de bine se prefăcea că odată mi-a adus şi sâmburi de fistic. Oricum, fisticu-i o bagatelă, nu costă mai mult de-un franc. Dacă-şi închipuia că pentru atâta s-a împrietenit cu mine, se-nşela, credeţi-mă. Vă povestesc amănuntul ăsta pentru că tocmai în astfel de împrejurări independente de voinţa mea am făcut o nouă criză de violenţă.

Nenea N'Da Amédée venea totdeauna la dictare duminica. În ziua asta, curvele nu lucrează, au liber şi mereu găseam câte una sau două la noi, veneau după copiii lor, să-i ducă să se plimbe prin parc sau să mănânce. Pot să vă spun că femeile care se branşează sunt uneori cele mai bune mame din lume, fiindcă pentru ele e o schimbare, după aţâţia clienţi, şi apoi un plod îţi deschide un viitor. Sigur, mai sunt şi din alea care te lasă baltă şi nu mai auzi nimic de ele, dar nu-nseamnă că n-au murit şi deci au o scuză. Uneori, îşi aduceau înapoi copiii abia a doua zi la prânz, ca să fie cât mai mult împreună, înainte de-a se-ntoarce la lucru. Deci, în ziua aia nu eram acolo decât plozii permanenţi, adică mai ales eu şi Banania, care nu mai plătea de un an, dar i se fâlfâia şi se simţea ca la el acasă. Mai era şi Moise, dar el ducea tratative cu o familie de evrei care voiau numai să se asigure că n-are nimic ereditar, după cum am avut onoarea,

fin'că la asta trebuie să te gândeşti în primul rând, înainte de a te apuca să îndrăgeşti un copil, dacă nu vrei s-o dai în bară mai târziu. Doctorul Katz îi făcuse un certificat, dar oamenii nu voiau să fie duşi de nas. Banania era şi mai fericit ca de-obicei, tocmai îşi descoperise banana şi pentru prima dată i se întâmpla şi lui ceva. Eu învăţam nişte lucruri din care nu pricepeam absolut nimic, dar nenea Hamil mi le scrisese cu mâna lui şi oricum n-avea importanţă. Pot să vi le şi recit, fin'că s-ar bucura: *elli habb allah la ibri ghirhu ad daim la iazul...* Asta înseamnă că cel care-l iubeşte pe Dumnezeu nu râvneşte la nimic altceva în afara Lui. Eu unul râvneam la mult mai multe, dar nenea Hamil mă obliga să-mi învăţ religia, căci, chiar dacă rămâneam în Franţa până la sfârşitul zilelor mele, ca şi nenea Hamil, trebuia să-mi amintesc că eu am ţara mea şi asta tot e mai mult ca nimic. Ţara mea trebuia să fie ceva ca Algeria sau Marocul, chiar dacă nu figuram nicăieri din punct de vedere documentar, madam Roza era sigură de asta, că nu mă creştea de plăcere ca arab. Mai zicea şi că pentru ea nu contează, toţi oamenii sunt egali când sunt în rahat, iar dacă evreii şi arabii îşi trag şuturi în cap, nu trebuie să credem că evreii şi arabii sunt altfel decât ceilalţi, fac asta tocmai din fraternitate, spre deosebire de nemţi, unde e vorba de ceva mai mult. Am uitat să vă spun că madam Roza păstra un portret mare de-al lui nenea Hitler sub pat şi, când era nefericită şi nu mai ştia la care sfânt să se închine, îl scotea, îl privea şi imediat se simţea mai bine, oricum, scăpa de-o mare grijă.

Pot să spun asta în favoarea lui madam Roza care, ca evreică, era o femeie sfântă. Nu-i vorba, că ne dădea tot timpul să halim ce-i mai ieftin pe piaţă şi mă făcea să-nnebunesc când se apropia afurisitul de ramazan. Douăzeci de zile fără haleală, vă daţi seama, pentru ea era o mană cerească şi-şi lua un aer

de sărbătoare când sosea ramazanul şi nu mai aveam dreptul la *gefillte fisch,** pe care-l prepara ea însăşi. Şmechera, cică respecta credinţele altora, da' pe ea am văzut-o înfulecând şuncă. Dacă îi spuneam că n-are voie să mănânce şuncă, îmi râdea în nas şi gata. Nu puteam s-o-mpiedic să se bucure de ramazan şi eram obligat să-mi şterpelesc proviziile din vitrina băcăniei vreunui cartier unde nu se ştia că-s arab.

Deci, la noi era duminică, iar madam Roza îşi petrecuse dimineaţa plângând, avea anumite zile de neînţeles în care plângea tot timpul. Nu trebuia s-o baţi la cap când plângea, că erau clipele ei cele mai plăcute. Ah, da, îmi mai amintesc că micul Viet căpătase una la fund în dimineaţa aia, fiindcă se ascundea tot timpul sub pat când suna cineva la uşă, schimbase douăzeci de familii în trei ani de când nu mai avea pe nimeni şi chiar că se săturase. Nu ştiu ce s-a ales de capul lui, dar o să merg într-o zi să-l văd. De altfel, soneria nu-l făcea pe nici unul să se bucure, fiindcă ne era mereu frică de o descindere a Asistenţei publice. Madam Roza avea toate actele false care-i trebuiau, îşi aranjase cu un prieten evreu care nu se îngrijea decât de asta, de când scăpase cu viaţă. Nu-mi amintesc dacă v-am spus, dar era protejată şi de un comisar de poliţie pe care-l crescuse ea, în timp ce maică-sa zicea că-i coafeză în provincie. Dar peste tot există invidioşi, iar lui madam Roza îi era frică să nu fie denunţată. Mai ales că într-o dimineaţă la ora şase a fost trezită cu soneria în zori şi a fost dusă pe un velodrom şi de-acolo într-un cămin evreiesc în Germania. Va să zică, atunci a sosit nenea N'Da Amédée cu cei doi haidamaci ai lui, ca să i se scrie o scrisoare, dintre care unul cu o mutră aşa de greţoasă şi de prefăcută că nimeni nu putea să-l înghită. Nu

* Incorect în limba germană pentru: *gefullter Fisch,* peşte umplut.

ştiu de ce nu-l puteam suferi, dar cred că numai pentru că aveam nouă sau zece ani şi-mi trebuia cineva pe care să-l detest, ca toată lumea.

Nenea N'Da Amédée îşi pusese un picior pe pat şi avea un trabuc mare, din care împrăştia scrum peste tot, fără grijă, şi le-a declarat imediat părinţilor lui că se va-ntoarce curând în Niger, pentru a trăi cinstit şi onorabil. Acum mă gândesc că şi el credea asta. Am remarcat adesea că oamenii ajung să creadă ceea ce zic, au nevoie de aşa ceva pentru a putea trăi. Nu că fac pe filosoful, da' chiar sunt convins că-i aşa.

Am uitat să precizez că amintitul comisar de poliţie care era fiu de curvă aflase şi iertase totul. Uneori venea chiar s-o-mbrăţişeze pe madam Roza, cu condiţia ca ea să-şi ţină gura. Nenea Hamil ar spune că totul e bine când se termină cu bine. Zic astea ca să mai înveselesc puţin atmosfera.

În timp ce nenea N'Da Amédée vorbea, aghiotantul lui din stânga stătea într-un fotoliu din apropiere, pilindu-şi unghiile, în timp ce celălalt nu era atent. Am vrut să ies la pipi, dar al doilea paznic, de care veni vorba, m-a oprit din drum şi m-a aşezat pe genunchii lui. M-a privit, mi-a zâmbit, şi-a dat şi pălăria pe ceafă şi mi-a zis cele ce urmează:

— Îmi aduci aminte de băiatul meu, micul meu Momo. E la mare, la Nisa, cu mămica lui, în vacanţă şi se întorc mâine. Mâine e ziua lui de naştere şi va primi o bicicletă. Poţi veni la mine, când vrei tu, ca să te joci cu el.

Nu ştiu ce m-a apucat, dar de ani de zile nu aveam nici mamă, nici tată, chiar fără bicicletă, iar ăsta venea să mă calce pe nervi. Mă rog, înţelegeţi ce vreau să zic. Bine, *inch' Allah,* dar nu-i adevărat, zic asta numai fin'că sunt un bun musulman. A reuşit să mă dea peste cap şi m-a apucat o violenţă, ceva teribil. Venea dinăuntru, şi atunci e cel mai rău. Când te ia pe dinafară, cu şuturi în fund, poţi s-o iei la

goană. Dar dinăuntru nu se mai poate. Când mă apucă, îmi vine să plec şi să nu mă mai întorc niciodată, nicăieri. Mă simt de parc-aş avea pe cineva în mine. Încep să urlu, mă arunc pe jos, izbesc cu capul ca să iasă, dar nu se poate, n-are picioare, oamenii n-au niciodată picioare pe dinăuntru. Îmi face bine să vorbesc despre asta, vedeţi, mă şi simt puţin uşurat. Înţelegeţi ce vreau să zic?

Ei şi, când n-am avut vlagă-n mine. Şi au plecat cu toţii, madam Roza m-a târât îndată la doctorul Katz. I se făcuse o frică nebună şi i-a zis că am toate semnele ereditare şi sunt în stare să iau un cuţit s-o omor noaptea în somn. Habar n-am de ce i-i frică totdeauna lui madam Roza să nu fie ucisă în somn, de parcă asta ar împiedica-o să doarmă. Doctorul Katz s-a înfuriat şi i-a strigat că sunt blând ca un mieluşel şi ar trebui să-i fie ruşine că vorbeşte aşa. I-a prescris nişte tranchilizante pe care le avea într-un sertar şi ne-am întors ţinându-ne de mână, iar eu simţeam că e puţin stânjenită pentru că m-a acuzat degeaba. Dar trebuie s-o înţelegeţi, fin'că n-avea altceva de pierdut, în afara vieţii. Oamenii ţin la viaţă mai mult ca la orice, şi e chiar amuzant, când te gândeşti câte minunăţii există pe lume.

ACASĂ, S-A ÎNDOPAT CU tranchilizante şi şi-a petrecut seara privind drept în faţa ei, cu un zâmbet fericit, pentru că nu simţea nimic. Mie nu mi-a dat din ele niciodată. Era o femeie de treabă, ca nimeni alta, şi pot să dovedesc asta pe loc. Dacă vă uitaţi la madam Sophie, care ţine şi ea un *clandé** pentru copii de curvă, pe strada Surcouf, sau cea la care i se zice Contesa, fin'că-i o văduvă de-o cheamă Comte, la Barbès, ei bine, astea iau uneori şi zece plozi pe zi, da' primul lucru pe care-l fac e să-i îndoape cu tranchilizante. Madam Roza o ştia din sursă sigură, de la o portugheză africană care se branşa pe la Truanderie şi care şi-a adus băiatul de la Contesă în aşa hal de tranchilitate de nu mai putea sta-n picioare fin'că pica mereu. Când îl ridicai, pica iar şi iar, de puteai să te joci aşa cu el ore-n şir. Însă cu madam Roza era exact pe dos. Când se făcea agitaţie sau când aveam ziua plozi cu adevărat perturbaţi, căci se mai află şi din ăştia, ea era cea care se-ndopa cu tranchilizante. După aia, n-aveam decât să răcnim şi să stăm şi-n cap, pe ea n-o durea nici în vârful cotului. Eu eram obligat să fac ordine şi-mi plăcea, fin'că mă simţeam mare şi tare. Madam Roza stătea în fotoliul ei, în mijloc,

* Abreviere pentru „clandestin", cămin clandestin.

având pe burtă o cârpă de lână cu un termofor şi, cu capul uşor aplecat, ne privea cu un zâmbet dulce, uneori chiar ne făcea cu mâna semne de adio, parcă eram un tren care trece. În asemenea clipe, nu ştiam cum să ne omorâm vremea, şi eu îi comandam, ca nu cumva să dea foc perdelelor, la astea îţi vine să le dai foc în primul rând, când eşti în floarea vârstei.

Singurul lucru care putea s-o mişte puţin pe madam Roza, când era tranchilizată, era dacă suna cineva la uşă. Murea de frica nemţilor. Asta-i o poveste veche, de care au scris toate ziarele şi n-o să intru în detalii, dar lui madam Roza niciodată nu i-a trecut. Uneori mai credea că e valabil, mai ales în miez de noapte, ea e o persoană care trăieşte din amintiri. Vă daţi seama ce idiot pare azi, când toate-s moarte şi-ngropate, dar evreii ştiu să se cramponeze, mai ales când au fost exterminaţi, de asta îşi amintesc cel mai mult. Îmi vorbea deseori despre nazişti şi despre S.S.-işti şi îmi cam pare rău că m-am născut prea târziu ca să-i mai cunosc pe nazişti şi pe S.S.-işti, cu tot tacâmu', fin'că cel puţin atunci ştiai de ce. Azi nu se ştie.

Era de tot hazul, cu frica de sonerie a lui madam Roza. Momentul cel mai potrivit pentru asta era dimineaţa devreme, când ziua mai umblă încă în vârful picioarelor. Nemţii se scoală devreme şi preferă orele mici oricărui alt moment al zilei. Unul dintre noi se scula, ieşea în hol şi apăsa pe sonerie. O dată şi lung, pentru efect imediat. Vai, ce ne mai distram! Trebuia să vezi cu ochii tăi. Madam Roza, pe vremea aia, să fi avut de pe-atunci vreo nouăş'cinci de kile şi ceva, ei bine, ţâşnea din pat ca o proastă şi se rostogolea o juma' de etaj în jos, până să se oprească. Noi eram culcaţi şi ne făceam că dormim. Când vedea că nu vin naziştii, o apuca o furie groaznică, ne făcea plozi de curvă şi avea un oareşcare motiv s-o spună. Rămânea o clipă cu ochii buimăciţi, cu

bigudiurile atârnându-i de ultimele fire de păr din cap, credea la-nceput c-a visat şi n-a fost nici o sonerie, că nu-i venea de-afară. Dar aproape totdeauna vreunul din noi pufnea în râs şi când înţelegea că a căzut victimă, îşi dădea frâu liber mâniei sau se apuca să plângă.

Eu unu' cred că evreii sunt oameni ca toţi ceilalţi, dar nu trebuie să le-o iei în nume de rău.

Adesea, nu trebuia nici măcar să ne sculăm pentru a apăsa pe sonerie, pentru că madam Roza rezolva de una singură. Se trezea brusc, se aşeza în fund, care-i mai mare decât v-aş putea eu spune, ciulea urechile, apoi sărea din pat, îşi punea şalul mov care-i plăcea ei şi o ştergea afară. Nici nu se uita măcar dacă e cineva acolo, fiindcă în sinea ei suna în continuare, şi atunci e cel mai rău. Uneori aluneca în jos doar câteva trepte sau un etaj, alteori cobora până-n pivniţă, ca prima dată când am avut onoarea. La-nceput, am crezut chiar c-a ascuns vreo comoară în pivniţă şi că se trezeşte de frica hoţilor. Totdeauna am visat să am o comoară ascunsă pe undeva, la adăpost de ochii tuturor şi pe care s-o descopăr la nevoie. Cred că o comoară e chestia cea mai grozavă, dacă-i la loc sigur şi-i numai a ta. Am reperat locul unde pitea madam Roza cheia de la pivniţă şi o dată m-am dus jos să văd. N-am găsit nimic. Mobilă, o oală de noapte, cutii de sardele, lumânări, o grămadă de şmecherii pentru a găzdui pe cineva. Aprinsesem o lumânare şi m-am uitat cu atenţie, dar nu erau decât ziduri cu pietre care-şi arătau colţii. Atunci am auzit un zgomot şi am sărit ca ars, da' nu era decât madam Roza. Stătea în uşă şi mă privea. Nu era supărată, dimpotrivă, părea mai degrabă vinovată, parcă ea trebuia să-şi ceară scuze.

— Să nu mai spui la nimeni, Momo. Dă-o-ncoace.

A întins mâna şi mi-a luat cheia.

— Madam Roza, ce-i aici? De ce vii matale aici, uneori şi-n timpul nopţii? Ce-i asta?

Şi-a aranjat puţin ochelarii şi a zâmbit.

— Aici e a doua mea reşedinţă, Momo. Haide, vino.

A suflat în lumânare, apoi m-a luat de mână şi am urcat. După aia, s-a aşezat în fotoliu, cu mâna la inimă, că totdeauna o băgau în sicriu cele şase etaje.

— Jură-mi că n-o să spui la nimeni ce-ai văzut, Momo.

— Îţi jur, madam Roza.

— *Khairem?*

Asta înseamnă jur, pe limba lor.

— *Khairem.*

Atunci a murmurat, privind pe deasupra mea, de parcă vedea foarte departe, în urmă şi înainte:

— E cuibul meu evreiesc, Momo.

— A, da, sigur că da.

— Înţelegi?

— Nu, dar nu contează, m-am obişnuit.

— Aici vin să m-ascund când mi-e frică.

— Frică de ce, madam Roza?

— N-ai nevoie de motive ca să-ţi fie frică, Momo.

Treaba asta n-am uitat-o niciodată, fiindcă e lucrul cel mai adevărat pe care l-am auzit vreodată.

MĂ AŞEZAM ADESEA ÎN sala de aşteptare a doctorului Katz, pentru că madam Roza repeta că e un om care-ţi face mult bine, dar eu n-am simţit nimic. Poate că nu stăteam destul. Ştiu că există mulţi oameni care fac binele în lume, dar nu se ocupă de asta tot timpul şi trebuie să fii pe faţă. Nu există minuni. La-nceput, doctorul Katz ieşea şi mă-ntreba dacă-s bolnav, dar după aia s-a obişnuit şi mă lăsa-n pace. De altminteri, şi dentiştii au săli de aşteptare, dar ei se ocupă numai de dinţi. Madam Roza zicea că doctorul Katz era pentru medicină generală şi-i adevărat că veneau la el de tot felul, evrei, firește, ca peste tot, nord-africani, ca să nu spun arabi, negri şi tot felul de boli. Găseai cu siguranţă la el multe boli venerice, din cauza muncitorilor imigranţi, care se molipsesc înainte de-a veni în Franţa, pentru a beneficia de asigurare socială. Bolile venerice nu sunt contagioase în public, iar doctorul Katz le accepta, dar n-aveai dreptul să aduci difteria, scarlatina, pojarul şi alte porcării de genu' ăsta, care trebuie ţinute acasă. Doar că părinţii nu ştiau totdeauna despre ce e vorba şi m-am procopsit o dată sau de două ori cu gripă şi cu tuse măgărească, deşi nu mie-mi erau destinate. Totuşi, mă întorceam acolo. Îmi plăcea foarte mult să stau într-o sală de aşteptare şi să aştept ceva, iar când se

deschidea uşa cabinetului şi intra doctorul Katz, îmbrăcat în alb din cap până-n picioare şi venea să mă mângâie pe păr, mă simţeam mai bine şi de asta-i făcută medicina.

Madam Roza era foarte îngrijorată de sănătatea mea, zicea că sunt atins de tulburări de precocitate şi începusem să am ce ea numea duşmanul neamului omenesc, care se scula de mai multe ori pe zi. Cea mai mare grijă a ei, după precocitate, erau unchii şi mătuşile, când adevăraţii părinţi mureau într-un accident de maşină, iar ăilalţi nu voiau cu adevărat să se ocupe de copil, dar nici nu voiau să-l dea la Asistenţă, nu cumva să lase prin cartier impresia că sunt lipsiţi de inimă. Iar atunci veneau la noi, mai ales dacă copilul era consternat. Madam Roza numea un copil consternat, când era lovit de consternare, cum o arată şi cuvântul respectiv. Asta-nseamnă că nu-i pasă deloc de viaţă şi devine antic. E cel mai rău lucru care i se poate întâmpla unui puşti, pe lângă altele.

Când îi era adus vreunul nou, pe câteva zile sau pe o săptămână, madam Roza îl examina sub toate raporturile, dar mai ales ca să vadă dacă nu-i consternat. Se strâmba la el, să-l sperie, sau îşi punea o mănuşă care la fiecare deget avea câte-o paiaţă, ceea ce totdeauna-i face să râdă pe puştii care nu-s consternaţi, pe când ceilalţi parcă-s rupţi cu totul de lume, de asta li se şi spune antici. Madam Roza nu putea să-i primească, trebuie să te ocupi de ei tot timpul, iar ea n-avea mână de lucru. Odată, o marocană care lucra-n branşă la bordelul de la Goutte d'Or i-a lăsat un plod consternat, apoi a murit fără să-şi lase adresa. Madam Roza a fost obligată să-l dea mai departe unui organism cu acte false care dovedeau că puştiul există, iar apoi s-a-mbolnăvit de durere, căci nu există nimic mai trist ca un organism.

Şi cu plozii sănătoşi existau riscuri. Nu poţi obliga părinţii necunoscuţi să-şi ia înapoi odrasla, când n-ai dovezi legale împotriva lor. Nu există nimic mai rău ca mamele denaturate. Madam Roza zicea că la animale legea e mai bine făcută şi că la noi e chiar periculos să adoptezi un copil. Dacă vine pe urmă mama adevărată şi vrea să bage bețe-n roate, fin'că plodul e fericit, atunci are dreptul ăsta. Iată de ce actele false sunt cele mai bune din lume, iar dacă există vreo ticăloasă care-şi dă seama după doi ani că puştiul ei e fericit la alţii şi vrea să-l recupereze ca să-l perturbe, dacă mucosul are acte false în regulă, nu-l va mai găsi în vecii vecilor şi asta-i dă o şansă în plus.

Madam Roza zicea că la animale e mult mai bine ca la noi, pentru că ascultă de legea naturii, mai ales leoaicele. Avea numai elogii faţă de leoaice. Când mă culcam, înainte de a adormi, puneam uneori să se sune, mergeam să deschid uşa şi vedeam o leoaică, voia să intre ca să-şi apere puii. Madam Roza zicea că leoaicele sunt celebre pentru asta şi că mai degrabă s-ar lăsa ucise decât să dea înapoi. Aşa-i legea junglei, iar dacă leoaica nu-şi apără puii, nimeni nu mai are încredere în ea.

O aduceam pe leoaica mea aproape în fiecare noapte. Intra, sărea pe pat şi ne lingea pe obraz, că şi ceilalţi aveau nevoie de ea, iar eu erám cel mai mare, trebuia să mă ocup de ei. Doar că leii au o reputaţie proastă, fin'că trebuie totuşi să mănânce şi ei ca toată lumea şi când îi anunţam pe ceilalţi că imediat va intra leoaica mea, se puneau cu toţii pe răcnit, inclusiv Banania, care Dumnezeu ştie că nu-i păsa de nimic, din cauza bunei lui dispoziţii proverbiale. Ţineam mult la Banania, care a fost luat de o familie de francezi care aveau de toate şi-ntr-o zi am să mă duc să-l văd.

Până la urmă, madam Roza a aflat că aduc în casă o leoaică, în timp ce doarme. Știa că nu-i adevărat și că nu fac decât să visez la legile naturii, dar avea un sistem din ce în ce mai nervos, iar la ideea că noaptea vin animale sălbatice în apartamentul nostru i se făcea frică. Se trezea urlând, fiin'că ceea ce la mine era un vis, la ea devenea coșmar și zicea tot timpul că visele care îmbătrânesc devin totdeauna coșmaruri. Noi ne imaginam două leoaice diferite, dar asta-i situația.

HABAR N-AM LA CE PUtea să viseze madam Roza, în general. Nu ştiu ce folos ai să visezi la trecut, iar la vârsta ei nu mai putea să viseze la viitor. Poate visa la tinereţea ei, când era frumoasă şi încă avea sănătate. Nu ştiu cu ce se ocupau părinţii ei, dar era în Polonia. A-nceput să lucreze-n branşă pe-acolo, iar apoi la Paris, pe strada Fourcy, pe strada Blondel, pe strada Cygnes şi pe toate străzile, iar apoi a fost prin Maroc şi Algeria. Vorbea foarte bine araba, fără prejudecăţi. Făcuse chiar şi Legiunea străină la Sidi Bel Abbès, dar s-a împuţit treaba când s-a întors în Franţa, că a vrut să cunoască dragostea, iar tipul i-a luat toate economiile şi a denunţat-o la poliţia franceză ca evreică. Se oprea totdeauna aici cu povestitul, zicea „Au trecut vremurile alea", zâmbea şi ăsta era pentru ea un moment plăcut din viaţă.

Când s-a-ntors din Germania, a mai lucrat câtva timp în branşă, dar după cinzeci de ani a-nceput să se îngraşe şi nu mai era destul de atrăgătoare. Ştia că specialistele au multe greutăţi când vor să-şi păstreze copiii, pentru că legea le-o interzice din considerente morale, şi i-a venit ideea să deschidă un pension de nefamilişti pentru plozii cu probleme. În limbajul nostru, la aşa ceva i se zice *clandé*. Şi-aşa a avut norocul să crească un comisar de poliţie, care era copil de curvă şi o proteja, dar acum ea avea

şaiş'cinci de ani şi trebuia să se aştepte la orice. Mai ales de cancer îi era frică, ăsta nu iartă. Se ducea de râpă văzând cu ochii şi uneori ne priveam în linişte şi ne era teamă împreună, că nu ne mai rămăsese altceva pe lume. Iată de ce, în starea ei, numai o leoaică liberă prin apartament nu-i lipsea. Oricum, eu unu n-aveam probleme, rămâneam cu ochii deschişi pe întuneric, venea leoaica, se culca lângă mine şi mă lingea pe obraz, fără să zică nimic. Când madam Roza se trezea de frică, intra şi făcea lumină, vedea că totu-i în regulă. Dar se mai uita şi pe sub paturi şi-i chiar caraghios, dacă stai să te gândeşti că numai de lei n-avea cum să aibă parte, având în vedere că la Paris, ca să mă exprim astfel, nu există deloc aşa ceva, căci animalele sălbatice se găsesc numai în natură.

Atunci am înţeles pentru prima dată că e cam deranjată la cap. Avusese multe de suferit şi acum trebuia să plătească, pentru că plăteşti pentru toate în viaţă. M-a dus chiar şi la doctorul Katz şi i-a spus că eu chem animalele sălbatice să bântuie în libertate, prin apartament, şi că asta era cu siguranţă un semn. Înţelegeam clar că între ea şi doctorul Katz există ceva despre care nu vor să vorbească în faţa mea, dar habar n-aveam ce putea fi şi de ce se temea madam Roza.

— Domnu' doctor, să ştiţi c-o să treacă la violenţă, sunt sigură de asta.

— Nu vorbi prostii, madam Roza. N-ai de ce să-ţi fie frică. Micul nostru Momo este blândeţea întruchipată. Nu-i vorba de-o boală şi ascultă ce-ţi spune un medic bătrân, nu bolile sunt cel mai greu de vindecat.

— Atunci, de ce-i zboară minţile mereu la tot felul de lei?

— În primul rând, că nu-i vorba de un leu, ci de o leoaică.

Doctorul Katz zâmbea şi-mi dădea o bomboană cu mentă.

— E o leoaică. Şi ce fac leoaicele? Îşi apără puii...

Madam Roza suspina.

— Ştiţi bine de ce mi-i mie frică, domnu' doctor.

Doctorul Katz s-a făcut roşu de supărare.

— Taci din gură, madam Roza. Dumneata habar n-ai. Nu te pricepi deloc la treburile astea şi-ţi închipui Dumnezeu ştie ce. Aşa-s superstiţiile bătrâneţii. Ţi-am repetat-o de-o mie de ori şi te rog să nu mai pomeneşti despre asta.

A vrut să mai zică ceva, dar atunci s-a uitat la mine, s-a ridicat şi m-a scos afară. Am fost nevoit să trag cu urechea.

— Domnu' doctor, mi-i aşa de frică să nu fie ereditar!

— Hai, madam Roza, ajunge. Mai întâi că nici măcar nu ştii cine-i tatăl copilului, cu meseria pe care o avea sărmana femeie. Şi, în orice caz, ţi-am explicat că asta nu-nseamnă nimic. Mai intră o mie de alţi factori în joc. Dar e evident că-i un copil foarte sensibil şi are nevoie de afecţiune.

— Oricum, nu pot să-l ling pe obraz în fiecare seară, domnu' doctor. De unde-i vin ideile astea-n cap? Şi de ce n-au vrut să-l ţină la şcoală?

— Fiindcă dumneata i-ai făcut un certificat de naştere care nu ţinea seama deloc de vârsta lui adevărată. Îl iubeşti mult pe copilul ăsta.

— Mi-e frică doar să nu mi-l ia cineva. Remarcaţi că n-au nici o dovadă împotriva lui. Eu mâzgălesc ceva pe un petec de hârtie sau ţin minte, pentru că fetelor li-i frică tot timpul să nu se afle. Prostituatele care au moravuri rele n-au voie să-şi crească copiii, din cauza pierderii dreptului de paternitate. Le ai la mână cu asta ani de zile, acceptă orice, numai să nu-şi piardă plodul. Există proxineţi care-s cu

adevărat nişte peşti, fiindcă nimeni nu mai vrea să-şi facă treaba ca lumea.

— Eşti o femeie de treabă, madam Roza. O să-ţi prescriu nişte tranchilizante.

Nu aflasem nimic în plus. Eram şi mai sigur ca înainte că ovreica îmi ascunde ceva, da' nu ţineam neapărat să ştiu. Cu cât ştii mai multe, cu atât e mai rău. Amicul meu Mahoute, care şi el era copil de curvă, zicea că la noi misterul e firesc, din cauza legii celor mulţi. Zicea că o femeie care se descurcă bine, când are un accident de naştere şi hotărăşte să-l păstreze, e veşnic ameninţată cu anchete administrative şi nu există nimic mai rău, astea nu iartă. Totdeauna, în cazul nostru, mama e cea ameninţată, fin'că tatăl e apărat de legea celor mulţi.

Madam Roza avea în fundul unei valize un petec de hârtie, care mă desemna ca Mohamed şi trei kile de cartofi, o livră de morcovi, o sută de grame de unt, un *fisch,* trei sute de franci, trebuie crescut în religia musulmană. Exista o dată, dar nu era decât ziua în care mă luase în păstrare şi nu zicea acolo când m-am născut.

Eu mă ocupam de ceilalţi plozi, mai ales ca să-i şterg la fund, căci madam Roza nu se putea apleca, din cauza greutăţii. Nu avea talie, iar fundul i se prelungea direct până la umeri. Când umbla, era ca un cutremur.

În fiecare sâmbătă după-amiază, îşi punea rochia albastră cu blană de vulpe şi cerceii, se vopsea mai roşie ca de obicei şi se ducea să stea într-o cafenea franceză, la Coupole, în Montparnasse, unde mânca o prăjitură.

Nu i-am şters niciodată la fund pe căcăcioşii de la patru ani în sus fin'că aveam şi eu demnitatea mea, şi-apoi erau unii care făceau caca dinadins. Dar îi ştiu eu bine pe afurisiţii ăia şi i-am învăţat un joc nou,

anume să se steargă unu' pe celălalt, le-am explicat că-i mai amuzant aşa decât să rămână fiecare la fundu' propriu. Totul a mers strună, iar madam Roza m-a felicitat şi mi-a zis că încep să fiu descurcăreţ. Nu mă jucam cu ceilalţi plozi, erau prea mici pentru mine, decât de-a comparatul puţicii, iar madam Roza era furioasă fin'că avea oroare de puţici, din cauză că prea văzuse multe. Continua să-i fie frică noaptea de lei şi, totuşi, e incredibil să-ţi pui mintea cu leii, când stai să te gândeşti câte alte motive întemeiate avea să-i fie frică.

Madam Roza avea probleme cu inima şi eu făceam piaţa, din cauza scărilor. Urcatul etajelor e, pentru ea, lucrul cel mai rău. Şuiera tot mai tare când respira şi, de dragul ei, mă-mbolnăveam şi eu de astm, iar doctorul Katz zicea că nu există nimic mai contagios decât psihologia. Asta-i o chestie care încă nu-i cunoscută. În fiecare dimineaţă mă bucuram să văd că madam Roza se trezeşte, că, în timpul nopţii, muream de frică să nu mă pomenesc într-o zi fără ea.

CEL MAI BUN PRIETEN PE care-l aveam pe vremea aia era o umbrelă numită Arthur, pe care am îmbrăcat-o din cap până-n picioare. I-am făcut capul dintr-o cârpă verde pe care am răsucit-o ghem în jurul mânerului şi o faţă simpatică, cu un zâmbet şi ochii rotunzi, cu rujul lui madam Roza. Nu neapărat ca să am pe cine să iubesc şi eu, ci ca să fac pe clovnul, căci n-aveam bani de buzunar şi mergeam uneori în cartierele franceze unde găseai aşa ceva. Aveam un pardesiu prea mare, care-mi ajungea până-n călcâie, îmi puneam un melon, mă mâzgăleam pe obraz cu nişte culori şi, împreună cu umbrela Arthur, arătam tare caraghios. Făceam pe şmecherul, pe trotuar, şi reuşeam să adun până la douăzeci de franci pe zi, dar trebuia să fiu cu ochii-n patru, fin'că poliţia are o slăbiciune pentru minorii în libertate. Arthur era îmbrăcat în olog, cu un pantof de baschet albastru şi alb, pantalon, veston în carouri, pe un umeraş fixat cu sfori, iar pe cap i-am cusut o pălărie. L-am rugat pe nenea N'Da Amédée să-mi împrumute haine pentru umbrelă şi ştiţi ce-a făcut? M-a dus cu el la Pull d'Or, pe bulevardul Belleville, unde-i cel mai şic, şi m-a lăsat să-mi aleg ce vreau. Nu ştiu dacă toţi sunt ca el în Africa, dar dacă da, înseamnă că nu le lipseşte nimic.

Când îmi făceam numărul pe trotuar, mă bâţâiam, dansam cu Arthur şi strângeam bişţarii. Unii se-nfuriau şi ziceau că nu-i voie să te porţi în halul ăsta cu un copil..Nu ştiu cine se purta cu mine dar erau şi unii care se simţeau mâhniţi. E chiar ciudat, fin'că eu făceam totul doar ca să râdă.

Arthur se mai rupea, din când în când. Am bătut în cuie umeraşul, şi-aşa s-a procopsit cu nişte umeri şi a rămas cu un crac gol la pantaloni, cum e şi firesc pentru o umbrelă. Lui nenea Hamil nu-i plăcea, zicea că Arthur seamănă cu un fetiş şi că-i împotriva religiei noastre. Eu nu sunt credincios, da-i adevărat că dacă ai o şmecherie bizară care nu prea seamănă cu nimic, începi să crezi că are vreo putere. Dormeam strângându-l pe Arthur în braţe, iar dimineaţa mă uitam dacă madam Roza mai respiră.

N-am fost niciodată într-o biserică, fin'că e împotriva religiei adevărate, iar ultimul lucru pe care îl vreau e să m-amestec în treburile astea. Dar ştiu că creştinii au plătit scump de tot să aibă un Cristos al lor, iar la noi e interzis să reprezinţi figura umană, ca să nu-l jigneşti pe Dumnezeu, ceea ce-i uşor de înţeles, căci n-ai de ce să te lauzi. Am şters, deci, chipul lui Arthur, n-am lăsat decât un ghem verde, ca de frică, şi eram în regulă cu religia mea. Odată, pe când aveam poliţia pe cap fin'că am provocat îmbulzeală făcând pe şmecherul, l-am scăpat pe Arthur, iar el s-a împrăştiat în toate direcţiile, pălărie, umeraş, veston, baschet şi tot restul. Am reuşit să-l strâng de pe jos, dar era gol, cum l-a făcut Dumnezeu. Ei bine, ceea ce-i mai curios e că madam Roza nu zisese nimic când Arthur era îmbrăcat şi dormeam aşa cu el, dar când a fost în pielea goală şi am vrut să-l iau cu mine sub pătură a-nceput să răcnească, zicând că m-am sonat la cap să dorm cu o umbrelă în patul ei. Încercaţi s-o-nţelegeţi, dacă puteţi.

Aveam ceva bişţari puşi deoparte şi l-am reechipat pe Arthur de la talcioc, unde au nişte chestii ca lumea.

Dar norocul a-nceput să ne părăsească.

Până atunci, mandatele mele soseau cu neregularitate, în unele luni uitau de noi, dar tot mai veneau. Deodată, s-au oprit de tot. Două luni, trei, nimic. Patru. I-am zis lui madam Roza şi eram aşa de convins că-mi tremura şi vocea:

— Madam Roza, să nu-ţi fie frică. Poţi conta pe mine. N-o să te las baltă doar fin'că nu mai primeşti bani.

Apoi, l-am luat pe Arthur, am ieşit şi m-am aşezat pe trotuar, ca să nu plâng în faţa tuturor.

Trebuie să vă spun că eram într-o situaţie împuţită. Madam Roza urma să fie atinsă în curând de limita de vârstă şi ştia şi ea asta. Scara cu cele şase etaje devenise pentru ea duşmanul public numărul unu. Într-o zi, o s-o bage-n mormânt, era sigură de asta. Eu ştiam că nu mai merită osteneala s-o bagi în mormânt, ajungea s-o vezi cum arată. Sânii, burta şi fundul nu se mai deosebeau, ca la un butoi. Aveam din ce în ce mai puţini copii în pensiune, fin'că fetele nu mai aveau încredere în madam Roza, din cauza stării ei. Vedeau clar că nu mai poate să se ocupe de nimeni şi preferau să plătească mai mult şi să meargă la madam Sophie sau la baba Aicha, pe strada Alger. Câştigau mulţi bani şi-şi puteau permite. Curvele pe care madam Roza le cunoştea personal dispăruseră din cauza schimbării de generaţie. Fiindcă trăia pe bază de zvonuri şi nu mai era recomandată la colţ de stradă, îşi pierdea faima. Când avea încă picioare bune, mergea pe teren sau la cafenelele din Pigalle şi la Hale, unde lucrau fetele, şi-şi făcea un pic de publicitate, lăudând calitatea îngrijirii, a mâncării gătite şi toate celelalte. Acum, nu mai putea. Amicele ei dispăruseră şi nu mai avea referinţe. Mai exista şi

pilula legală pentru protecţie de copii, nimic nu era la nimereală. Când aveai un plod, nu mai aveai nici o scuză, ştiai ce-o să se-ntâmple cu el.

Aveam în jur de zece ani şi era rândul meu s-o ajut pe madam Roza. Trebuia să mă gândesc şi la viitorul meu, fin'că dacă rămâneam singur, ajungeam fără discuţii la Asistenţa publică. Noaptea nu dormeam şi mă uitam la madam Roza, să văd dacă nu moare cumva.

Am încercat să mă descurc. Mă pieptănam frumos, îmi puneam din parfumul lui madam Roza după urechi, ca şi ea, şi mergeam după-masa cu Arthur pe strada Pigalle, sau pe strada Blanche, că ş-acolo era bine. Pe-acolo-s totdeauna curvele care lucrează cu ziua şi mereu venea vreuna la mine şi-mi spunea:

— Vai, ce dulce e băieţelul ăsta. Mămica ta lucrează aici?

— Nu, încă n-am pe nimeni.

Îmi cumpărau un sirop de mentă într-o cafenea, pe strada Macé. Dar trebuia să fiu cu ochii-n patru, fin'că poliţia îi vânează pe proxineţi, şi pe urmă şi ele trebuiau să aibă grijă, n-au voie să agaţe pe nimeni. Erau mereu aceleaşi întrebări.

— Câţi ani ai, frumuşelule?

— Zece ani.

— Ai mămică?

Ziceam că nu şi-mi părea rău pentru madam Roza, dar ce să-i faci. Era mai ales una care făcea pe amabila şi-mi strecura uneori o bancnotă în buzunar, când trecea pe lângă mine. Avea o fustă mini şi cizme până sus şi era mai tânără ca madam Roza. Avea nişte ochi foarte drăguţi şi o dată s-a uitat bine în jur, m-a luat de mână şi ne-am dus la o cafenea care în clipa asta nu mai e acolo pentru că au aruncat în ea cu o bombă, la Panier.

— Nu trebuie să mai hoinăreşti pe stradă, aici nu-i un loc pentru copii.

Îmi mângâia părul ca să mi-l aranjeze. Dar eu ştiam că e doar ca să mă mângâie.

— Cum te cheamă?

— Momo.

— Şi unde-s părinţii tăi, Momo?

— Păi, unde să fie, n-am pe nimeni. Sunt liber.

— Dar, oricum, n-ai pe cineva care-ţi poartă de grijă?

Îmi sorbeam oranjada, ca să mai câştig timp.

— Aş putea vorbi cu ei, mi-ar plăcea foarte mult să am grijă de tine. Ţi-aş aranja o garsonieră, ai fi ca un mic rege şi nu ţi-ar lipsi nimic.

— Mă mai gândesc.

Mi-am terminat oranjada şi am coborât de pe banchetă.

— Ţine, ia asta să ai de bomboane, dragul meu.

Mi-a strecurat o bancnotă în buzunar. O sută de franci. E adevărat după cum am onoarea.

Am mai trecut pe acolo de vreo două sau trei ori şi, de fiecare dată, îmi arunca nişte zâmbete mari, însă de departe, cu tristeţe, fin'că nu eram al ei.

N-am avut baftă, casieriţa de la Panier fusese prietenă cu madam Roza, pe când lucrau împreună. A prevenit-o pe bătrână şi ce mai scenă de gelozie mi-a tras! N-am văzut-o niciodată pe overică aşa de agitată, începuse chiar să plângă. „Nu de asta te-am crescut", a repetat de zece ori plângând. A trebuit să-i jur că n-o să mai calc deloc pe-acolo şi că niciodată n-o să fiu proxinet. Mi-a zis că toţi sunt nişte peşti şi că-i mai bine pentru ea să moară. Dar nu vedeam ce altceva aş putea face, la zece ani.

Totdeauna mi s-a părut bizar că lacrimile au fost prevăzute în program. Înseamnă că am fost prevăzuţi

pentru a plânge. Vă daţi seama. Nici un constructor ca lumea n-ar fi făcut aşa ceva.

Mandatele tot nu soseau, iar madam Roza începu să atace casa de economii. Pusese deoparte ceva bişţari, pentru bătrâneţe, dar ştia bine că nu-i mai rămâne multă vreme. Tot n-avea cancer, dar restul se deteriora rapid. Mi-a vorbit, pentru prima oară, chiar şi despre maică-mea şi taică-meu, căci se pare că fuseseră amândoi. Veniseră într-o seară pentru a mă depune şi mama mea a-nceput să plângă şi a fugit. Madam Roza mă notase ca Mohamed, musulman, şi promisese c-o s-o duc ca peştele-n apă. Iar pe urmă, pe urmă... Suspina şi asta era tot ce ştia, numai că nu mă privea în ochi, când zicea asta. Nu ştiam ce-mi ascunde, dar noaptea mi se făcea frică. N-am reuşit niciodată să scot altceva de la ea, chiar şi după ce mandatele n-au mai sosit, iar ea nu mai avea motive să fie drăguţă cu mine. Tot ce ştiam era că în mod sigur aveam tată şi mamă, fin'că în privinţa asta natura e încăpăţânată. Dar nu mai veniseră niciodată de atunci, iar madam Roza îşi lua un aer vinovat şi tăcea. O să vă spun din capu' locului că n-am găsit-o niciodată pe mama, nu vreau să vă dau emoţii false. O dată, când am insistat mult, madam Roza a inventat o minciună aşa de jalnică încât era chiar amuzant.

— După părerea mea, mama ta avea nişte prejudecăţi burgheze, fiindcă era dintr-o familie bună. Nu voia să ştii cu ce se ocupă. Şi-atunci, a plecat cu inima frântă şi cu lacrimi în ochi, şi n-a mai venit niciodată, fiindcă prejudecăţile ţi-ar fi cauzat un şoc traumatic, după cum pretinde medicina.

Şi a-nceput şi madam Roza să plângă, nu mai era nimeni ca ea care să se dea-n vânt după minciuni gogonate. Cred că doctorul Katz avea dreptate, când i-am spus despre ce e vorba. A zis că târfelor le place

să fabuleze. La fel şi nenea Hamil, care l-a citit pe Victor Hugo şi a trăit mai mult ca oricare om de vârsta lui, când mi-a explicat zâmbind că nimic nu-i alb sau negru şi că albul este adesea negrul care se ascunde, iar negrul e uneori albul care te duce de nas. Şi, pe deasupra, a adăugat privindu-l pe nenea Driss, care-i adusese ceaiul de mentă: „Crede-mă, îţi vorbesc din experienţă". Nenea Hamil este un om mare, dar împrejurările nu i-au permis să devină aşa ceva.

DE LUNI DE ZILE NU MAI soseau mandatele, iar pentru Banania madam Roza oricum nu primise nici o para chioară, decât atunci când a debarcat pentru că evreica ceruse plata pe două luni înainte. Banania împlinea acum pe gratis patru ani şi n-avea nici un fel de reţineri, de parc-ar fi fost la zi cu plata. Madam Roza a reuşit să-i găsească o familie, căci puştiul ăsta a fost dintotdeauna un băftos. Moise era încă sub observaţie şi halea la familia care-l observa de şase luni, ca să fie sigură că e de bună calitate şi că nu face vreo criză de epilepsie sau de violenţă. Mai ales de crizele de violenţă li-i frică familiilor care vor un plod, ăsta-i primul lucru de evitat, când vrei să fii adoptat de cineva. Pentru copiii din timpul zilei şi pentru mâncarea lui madam Roza, ne trebuiau o mie două sute de franci pe lună, la care mai adăugam medicamentele şi creditul care-i era refuzat. N-o puteai hrăni nici măcar pe madam Roza singură cu mai puţin de cinşpe franci pe zi fără să comiţi atrocităţi, chiar dacă o puneai să slăbească. Îmi amintesc că i-am zis asta foarte sincer, trebuie să slăbeşti ca să mănânci mai puţin, dar e foarte greu pentru o femeie bătrână care e singură pe lume. Are mai mare nevoie de ea însăşi ca ceilalţi. Când n-ai pe nimeni pe lângă tine care să te iubească, totul ţi se transformă în grăsime. Am început iar să mă duc în

Piaţa Pigalle, unde mai era doamna aia, Maryse, care era îndrăgostită de mine fin'că eram încă un copil. Dar muream de frică, pen' că proxineţii sunt pedepsiţi cu închisoarea şi eram obligaţi să ne-ntâlnim pe-ascuns. O aşteptam sub o poartă, venea să mă-mbrăţişeze, se apleca, zicea „inimioara mea, ce mult mi-aş dori un fiu ca tine", şi-apoi îmi strecura preţul întâlnirii. Am profitat şi de prezenţa lui Banania, ca să şterpelim prin magazine. Îl lăsam singur cu zâmbetul lui dezarmant şi se făcea îmbulzeală în jurul lui, din cauza emoţiei şi a tandreţii pe care le inspira. Când au patru sau cinci ani, negrii sunt foarte bine toleraţi. Uneori îl pişcam, ca să răcnească, oamenii îl înconjurau cu emoţia lor şi între timp eu ciordeam din jur tot ce se putea mânca. Aveam un pardesiu până la călcâie, cu nişte buzunare cât casa, pe care mi le cususe madam Roza şi gata, nici usturoi n-am mâncat, nici gura nu-mi miroase. Foamea nu iartă. Pentru a ieşi, îl luam pe Banania în braţe, mă puneam în spatele unei dudui care plătea şi lumea credea că suntem cu ea, în timp ce Banania se făcea că plouă. Copiii au mare trecere, când încă nu-s periculoşi. Chiar şi eu primeam cuvinte amabile şi zâmbete, oamenii sunt totdeauna mai liniştiţi când văd un copil care încă n-are vârsta necesară pentru a fi derbedeu. Sunt brunet, cu ochi albaştri şi n-am nas evreiesc, ca arabii, puteam să par orice, fără a fi obligat să mă prefac.

Madam Roza mânca mai puţin, asta îi făcea bine şi ei şi nouă. Şi-apoi, erau mai mulţi plozi la noi, era sezonul de vârf, iar lumea pleca tot mai departe în vacanţă. Niciodată n-am fost mai mulţumit când îi ştergeam la fund, fin'că asta făcea să fiarbă oala pe foc şi de câte ori aveam degetele pline de rahat, nici măcar nu simţeam că e o nedreptate.

Din nenorocire, madam Roza se transforma pe zi ce trece, din cauza legilor naturii, care o atacau din

toate părţile, la picioare, la ochi, la organe cunoscute cum ar fi inima, ficatul, arterele şi tot ce se mai poate găsi la persoane foarte învechite. Şi fin'că nu avea lift, i se-ntâmpla să se blocheze între etaje, de eram obligaţi cu toţii să coborâm şi s-o-mpingem pe scări, inclusiv Banania, care-ncepea să se trezească la viaţă şi să simtă că are interesul să-şi apere biftecul.

La o persoană, părţile cele mai importante sunt inima şi capul, şi pentru ele plăteşti cel mai scump. Dacă ţi se opreşte inima, nu mai poţi continua ca-nainte, iar dacă-ţi pierzi capul şi nu mai judeci normal, îţi pierzi atribuţiile şi nu te mai bucuri de viaţă. Cred că pentru a trăi trebuie s-o porneşti de foarte tânăr, fin'că mai târziu nu faci două parale şi nimeni n-o să-ţi dăruiască viaţa înapoi.

Uneori, îi aduceam lui madam Roza tot felul de lucruri pe care le strângeam fără nici un rost, nu mai sunt bune de nimic, dar mai pot să placă, fin'că nimeni nu le mai vrea şi-s de la gunoi. De exemplu, există oameni care iau flori de ziua lor sau chiar fără motiv, ca să înveselească locuinţa, şi după aia, când s-au uscat şi nu mai arată aşa de grozav, le aruncă la gunoi şi dacă te scoli dimineaţa foarte devreme, poţi să le recuperezi şi astea erau specialitatea mea, la care li se spune rămăşiţe. Uneori, florile au urme de culoare şi mai trăiesc puţin, iar eu făceam buchete, fără să-mi bat capul cu diferenţele de vârstă, şi le ofeream lui madam Roza, care le punea în vaze fără apă, că tot nu mai conta. Ori şterpeleam braţe întregi de mimoze, din căruţe, primăvara, din piaţa din Hale şi le aduceam acasă, să miroasă a fericire. Pe drum, visam la bătăile cu flori de la Nisa şi la pădurile de mimoze care înfloresc în număr mare în jurul acelui oraş foarte curat, pe care nenea Hamil l-a cunoscut în tinereţea lui şi de care-mi mai vorbeşte uneori, că s-a schimbat şi el de-atunci.

Între noi vorbeam mai ales evreieşte şi arăbeşte, uneori franţuzeşte când erau străini de faţă, sau când nu voiam să fim înţeleşi, dar în prezent madam Roza amesteca toate limbile vieţii sale şi-mi vorbea în poloneză, care a fost limba ei cea mai de demult şi-o amintea din nou, căci bătrânilor le rămâne în minte cel mai mult tinereţea lor. Mă rog, cu excepţia scărilor, reuşea încă să se descurce. Dar cu ea chiar că nu era o plăcere viaţa de fiecare zi şi trebuia să-i facem până şi injecţii în fund. Era greu de găsit o infirmieră destul de tânără ca să urce şase etaje, şi toate erau prea pipărate. M-am înţeles cu Mahoute, care-şi făcea injecţii în mod legal, căci avea diabet şi starea lui de sănătate îi dădea voie. Era un tip tare de treabă, care se descurcase singur, dar care era mai ales negru şi algerian. Vindea tranzistoare şi alte produse de şmangleală proprie, iar în restul vremii încerca să se dezintoxice la Marmottan, unde era de-al casei. A venit să-i facă injecţia lui madam Roza, dar era să dăm de dracu', fin'că a-ncurcat fiola şi a-nfipt în fundul lui madam Roza raţia de heroină pe care-o păstra pentru ziua în care avea să-şi termine dezintoxicarea.

Mi-am dat seama imediat că ceva nu-i în regulă, căci n-am văzut-o niciodată pe ovreică aşa de încântată. La-nceput a apucat-o o mirare imensă şi după aia a fost copleşită de bucurie. M-am temut chiar că n-o să-şi mai revină, aşa era de transportată. Mie unu' mi-i scârbă de heroină. Mucoşii care se droghează se obişnuiesc toţi cu fericirea, iar asta nu iartă, având în vedere că fericirea e cunoscută pentru stările ei de absenţă. Ca să te droghezi, trebuie să vrei într-adevăr să fii fericit, şi doar cei mai mari tâmpiţi din lume au astfel de idei. Eu nu m-am înghesuit prea tare la droguri, uneori, cu băieţii, am fumat câte o marijuana de politeţe, zece ani e vârsta la care cei mari te învaţă o grămadă de lucruri. Dar nu ţin

neapărat să fiu fericit, prefer mai degrabă să trăiesc. Fericirea e o porcărie imensă şi cineva ar trebui s-o ajute să coboare cu picioarele pe pământ. Vorbim două limbi diferite, ea şi cu mine, n-avem nimic de împărţit. Încă n-am făcut niciodată politică, fin'că veşnic profită cineva de pe urma ei, dar cred c-ar trebui să se scoată nişte legi împotriva fericirii, ca să nu-şi mai facă de cap. Ce-i în guşă şi-n căpuşă, şi poate mă-nşel, dar eu unu' n-o să ajung să mă droghez, ca să fiu fericit. Rahat. Nu mai zic nimic de fericire, fin'că nu vreau să fac o criză de violenţă, dar nenea Hamil spune că am predispoziţii pentru inexprimabil. Spune că inexprimabilul aici trebuie căutat şi aici va fi găsit.

Cea mai bună cale de a-ţi face rost de rahatu' ăla, aşa făcea şi Mahoute, e să spui că nu te-ai înţepat niciodată şi-atunci băieţii îţi fac imediat o doză gratuit, pentru că nimeni nu vrea să se simtă singur în nefericire. Nici n-o să credeţi câţi tipi au vrut să-mi facă prima porţie, dar nu mă interesează necazul lor, am destule pe cap cu madam Roza. N-o să recurg la fericire înainte de-a fi încercat toate şansele de a scăpa.

Deci, Mahoute — ăsta-i un nume care nu-nseamnă nimic şi tocmai de aia-l chema aşa — e cel care i-a dat lui madam Roza o porţie de H.L.M.*, care-i numele heroinei la noi, din cauza acelei regiuni a Franţei în care e cultivată. Madam Roza a fost teribil de mirată, după care a căzut într-o stare de plăcere de-ţi era mai mare jalea. Vă daţi seama că unei ovreice de şaiş'cinci de ani numai asta-i mai lipsea. Am fugit repede după doctorul Katz, că o dată cu rahatul poţi să te pomeneşti cu un supradozaj

* = iniţialele de la *Habitation à Loyer Modéré;* blocuri construite de autorităţile locale pentru adăpostirea familiilor cu venituri modeste.

şi ajungi în paradisul artificial. Doctorul Katz n-a venit, că nu mai avea nevoie să urce şase etaje decât în caz de deces. I-a telefonat unui medic tânăr, pe care-l cunoştea, iar acesta s-a arătat la faţă peste o oră. Madam Roza stătea în fotoliu şi-i curgeau balele din gură. Doctorul mă privea de parcă n-ar mai fi văzut în viaţa lui un tip de zece ani.

— Ce-i aici? Un fel de grădiniţă?

Mi s-a făcut milă de el, cu tot aerul lui înţepat. Lui Mahoute îi venea să bocească pe jos, fin'că madam Roza îi consumase porţia de fericire.

— Şi totuşi, cum e posibil aşa ceva? Cine i-a făcut rost de heroină acestei femei bătrâne?

Îl priveam, cu mâinile-n buzunare, şi i-am zâmbit, da' nu i-am zis nimic, că doar ce folos, era un tinerel de treizeci de ani care mai avea o mulţime de lucruri de-nvăţat.

PESTE CÂTEVA ZILE, MI s-a-ntâmplat un lucru fericit. Trebuia să fac cumpărături într-un mare magazin pe lângă Operă, unde era un adevărat circ în vitrină, pentru ca părinţii să-şi aducă plozii, fără nici un fel de obligaţie din partea lor. Fusesem pe-acolo de nu ştiu câte ori, dar în ziua aia am ajuns prea devreme, era încă lăsată cortina, şi am stat de poveşti cu un măturător african, pe care-l cunoşteam, dar era negru. Venea de la Aubervilliers, că şi pe-acolo sunt negri. Am fumat împreună o ţigară şi m-am uitat la el un timp cum mătură trotuarul, că tot n-aveam altceva mai bun de făcut. După aia, m-am întors la magazin şi m-am distrat. Vitrina era înconjurată de stele mai mari decât cele naturale, care se aprindeau şi se stingeau cum ai clipi din ochi. În mijloc era circul cu clovni şi cosmonauţi care plecau pe lună şi veneau înapoi făcând cu mâna trecătorilor, şi acrobaţi care zburau prin aer cu uşurinţa pe care le-o conferă meseria lor, dansatoare albe mergând călare, îmbrăcate în tutu şi uriaşi plesnind de muşchi, care ridicau nişte greutăţi incredibile fără nici un efort, că nu erau oameni şi aveau mecanisme. Era chiar şi o cămilă care dansa şi un vrăjitor cu o pălărie de unde ieşeau iepurii unul după altul, ocoleau o dată pista şi urcau la loc în pălărie ca s-o ia de la capăt iar şi iar, era un

spectacol continuu și nu putea să se oprească, era mai tare ca el. Clovnii erau de toate culorile și erau îmbrăcați după legea lor, clovni albaștri, albi și în culoarea curcubeului și care aveau un nas cu un bec roșu care se aprindea. În spate era mulțimea de spectatori, care nu erau adevărați, ci numai de distracție, și aplaudau fără încetare, de asta erau făcuți. Cosmonautul se ridica să salute când atingea luna, iar aparatul lui aștepta cu răbdare, ca să nu-l zorească. Pe când credeai că ai văzut totul, ieșeau niște elefanți nostimi din garajul lor, ținându-se de coadă, și înconjurau pista de mai multe ori, ultimul dintre ei era un pui mic și roz, de ziceai că atunci s-a născut. Dar pentru mine clovnii erau cu adevărat stăpânii. Nu semănau cu nimic și cu nimeni. Aveau cu toții niște fețe incredibile, cu ochii ca două semne de-ntrebare și erau atât de prostănaci că se hlizeau tot timpul. Îi priveam și mă gândeam că madam Roza ar fi arătat tare caraghios dacă ar fi fost clovn, dar nu era ca ei, și tocmai asta era scârbos. Aveau niște pantaloni care cădeau și se ridicau la loc, fin'că erau caraghioși, și aveau instrumente muzicale care scoteau scântei și jeturi de apă în loc de ceea ce produc instrumentele în viața obișnuită. Erau patru, iar regele era un clovn alb, cu pălărie țuguiată, pantaloni bufanți și față mai albă decât tot restul. Ceilalți îi făceau temeneli și-l salutau milităreşte, iar el le trăgea picioare-n fund, nu făcea decât asta toată viața și nu putea să se oprească nici dacă voia, așa era reglat. N-o făcea din răutate, la el era ceva mecanic. Mai era și un clovn galben cu pete verzi și cu o față veșnic fericită, chiar și atunci când cădea-n nas, avea un număr pe frânghie și nu-i ieșea nicicum, dar i se părea că-i mai degrabă nostim, căci era filosof. Avea o perucă roșcată, care îi țâșnea în sus de frică, de câte ori punea primul picior pe frânghie, apoi pe al doilea și așa mai departe, până ce stătea pe

frânghie cu toate picioarele şi nu mai putea să meargă nici înainte, nici înapoi şi începea să tremure, ca să te facă să râzi de frică, fin'că nu există nimic mai comic decât un clovn fricos. Prietenul lui era foarte albastru şi drăguţ, ţinea o minighitară şi cânta la lună, se vedea că-i bun la suflet, da' degeaba. Ultimul era în realitate doi, căci avea o dublură şi ce făcea unul, şi celălalt era obligat să facă şi încercau să se desprindă, dar nu reuşeau, erau legaţi laolaltă. Cel mai bine era că vedeai nişte obiecte mecanice, păpuşi de treabă, de care ştiai dinainte că nu suferă, nu îmbătrânesc şi n-au de ce să fie nefericite. Erau cu totul diferite faţă de oameni, sub toate raporturile. Chiar şi cămila îţi voia binele, în ciuda cocoaşei sale. Zâmbea cu gura până la urechi şi se bâţâia ca o babă ţicnită. Toată lumea era fericită în circul ăsta care n-avea nimic firesc în el. Clovnul de pe sârmă se bucura de o siguranţă totală şi în zece zile nu l-am văzut căzând niciodată, iar dac-ar fi căzut ştiu că nu s-ar fi lovit. Era cu totul altfel, ce mai. Eram atât de fericit că-mi venea să mor, fin'că nu trebuie să scapi fericirea din mână, de câte ori ai ocazia.

Priveam circul şi mă distram de minune, când am simţit o mână pe umăr. M-am întors repede, căci am crezut că-i un poliţist, dar era o tipesă tânără, cel mult la douăş'cinci de ani. Arăta a dracului de bine, blondă, cu părul lung şi avea un miros plăcut şi proaspăt.

— De ce plângi?

— Nu plâng.

Mi-a atins obrazul.

— Şi astea ce-s? Nu-s lacrimi?

— Nu. Habar n-am ce-i cu asta.

— Bine, înseamnă că m-am înşelat. Ce frumos e circul!

— E cel mai bun de genu' ăsta.

— Locuieşti pe-aici?

— Nu, nu sunt francez. Probabil sunt algerian, locuim la Belleville.

— Cum te cheamă?

— Momo.

Nu înţelegeam de ce se leagă de mine. La zece ani încă nu eram bun de nimic, nici măcar ca arab. Îşi ţinea mâna pe obrazul meu şi m-am dat puţin înapoi. Nu trebuie să ai încredere. Poate nu ştiţi, dar există Asistenţe sociale cu un aer nevinovat şi pe urmă îţi umflă o contravenţie cu anchetă administrativă. Nu există nimic mai rău ca ancheta administrativă. Madam Roza murea de frică, de câte ori se gândea la ea. M-am dat încă puţin înapoi, dar nu prea mult, numai cât s-o pot şterge dacă pe mine mă caută. Dar era a naibii de drăguţă şi ar fi putut să câştige o avere dacă voia, cu un tip serios care să aibă grijă de ea. A-nceput să râdă.

— Nu trebuie să-ţi fie frică.

Mie-mi spui? „Nu trebuie să-ţi fie frică" e o poantă veche. Nenea Hamil spune totdeauna că frica este aliata noastră cea mai sigură şi că, fără ea, Dumnezeu ştie ce ni s-ar întâmpla, credeţi-mă, vă vorbesc din experienţă. Nenea Hamil s-a dus chiar şi la Mecca, atâta i-a fost de frică.

— N-ar trebui să umbli singur pe stradă, la vârsta ta.

La asta chiar că puteai muri de râs. M-am distrat copios. Dar n-am zis nimic, că nu trebuia s-o-nvăţ eu ce şi cum.

— Eşti cel mai frumnos băieţel pe care l-am văzut vreodată.

— Nici mata n-arăţi prea rău.

A râs.

— Mersi.

Nu ştiu ce s-a-ntâmplat cu mine, dar m-a apucat o speranţă imensă. Nu căutam neapărat o locuinţă nouă, nu voiam s-o părăsesc pe madam Roza cât

timp mai era în puteri. Doar că trebuia să mă gândesc la viitor, cu care o să am de-a face odată, mai devreme sau mai târziu şi uneori îl visam şi noaptea. Pe cineva cu vacanţe la mare şi care să se poarte frumos cu mine. Bine, ştiu c-o-nşelam puţin pe madam Roza, dar n-o făceam decât în minte, când nu mai suportam. Am privit-o plin de speranţă, iar inima-mi bătea mai repede. Speranţa e o şmecherie care are totdeauna un efect puternic, chiar şi la cei bătrâni ca madam Roza sau nenea Hamil. Ce prostie!

Dar ea n-a mai spus nimic. Totul s-a oprit aici. Oamenii sunt dezinteresaţi. A vorbit cu mine, m-a făcut să sper, mi-a zâmbit dulce, apoi a suspinat şi a plecat. O târfă.

Purta un fâş şi pantaloni. I se vedea părul blond şi din spate. Era subţirică şi, după felul cum umbla, se vedea c-ar fi putut urca şase etaje în fugă şi chiar de mai multe ori pe zi, cu pachete în braţe.

M-am luat după ea, pentru că n-aveam altă treabă. O dată, s-a oprit, m-a văzut şi am râs amândoi. O dată, m-am ascuns după o poartă dar n-a întors capul şi n-a venit înapoi. Era cât pe ce s-o pierd. Mergea repede şi cred că uitase de mine, fin'că avea altă treabă. A intrat pe o poartă mare şi am văzut-o oprindu-se la parter şi sunând. Nu degeaba. Uşa s-a deschis şi doi puşti i-au sărit de gât. De şapte sau opt ani. Pe cuvânt.

M-am aşezat sub o poartă şi am stat o clipă fără să am chef să plec într-o parte sau în alta. Aveam de ales între două sau trei lucruri, puteam să mergm la chioşcul de la Étoile, cu benzi desenate, iar când te uiţi la benzile desenate nu-ţi mai pasă de nimic. Sau puteam să mă duc la Pigalle, la fetele care mă iubeau foarte mult şi-mi dădeau bani. Dar mă săturasem brusc şi nu mai aveam chef de nimic. Nu mai voiam să fiu acolo. Mi-am închis ochii, dar îţi trebuie mai mult de-atâta şi ştiam că stau acolo în continuare,

asta ţi se-ntâmplă automat, atâta timp cât trăieşti. Nu puteam să-nţeleg de ce-mi făcuse avansuri târfa aia. Trebuie să spun că-s tare de cap, când e vorba să-nţeleg ceva, mă zbat tot timpul să pricep şi, de fapt, nenea Hamil e cel care are dreptate când spune că, de-o bună bucată de vreme, nimeni nu mai înţelege nimic şi-ţi stă mintea-n loc. M-am dus să văd iar circul şi am mai câştigat o oră sau două, dar asta nu-nseamnă nimic, într-o zi întreagă. Am intrat într-o ceainărie pentru femei, am halit două prăjituri, ecleruri cu ciocolată, slăbiciunea mea, am întrebat unde pot să fac pipi şi la-ntoarcere am întins-o direct spre uşă şi adio. După aia, am şterpelit nişte mănuşi dintr-o vitrină de la Printemps şi le-am aruncat la gunoi. Asta mi-a picat tare bine.

VENIND ÎNAPOI PE STRADA Ponthieu, mi-am dat seama de o şmecherie bizară. Nu prea cred în şmecheriile bizare, fin'că nu văd ce au ele mai deosebit

Îmi era frică să mă-ntorc acasă. Te doare inima s-o vezi pe madam Roza şi ştiam c-o să-mi lipsească în curând. Mă gândeam tot timpul la asta şi uneori nu-ndrăzneam să merg acasă. Mi se făcea chef să dau o lovitură serioasă, într-un magazin, şi să mă las prins, ca să ies în evidenţă. Sau să mă las încolţit în filiala unei bănci şi să mă apăr cu focuri de mitralieră până la ultimul. Dar ştiam că oricum nu mă va băga nimeni în seamă. Eram, deci, pe strada Ponthieu şi mi-am omorât aşa o oră sau două privind la nişte tipi care jucau fotbal mecanic într-un bistrou. Apoi, am vrut să mă car în altă parte, dar nu ştiam unde, şi am mai zăcut acolo o vreme. Ştiam că madam Roza e disperată, totdeauna i-i frică să nu mi se-ntâmple ceva. Aproape că nu mai ieşea din casă, căci n-o mai puteam urca înapoi. La-nceput, o aşteptam la patru sau cinci şi toţi puştii ne puneam s-o-mpingem pe scări, când sosea. Dar în prezent se arăta din ce în ce mai rar, n-avea destule picioare şi inimă, iar suflul ei n-ar fi ajuns unei persoane pe sfert cât ea. Nu voia să audă de spital, unde te lasă să mori cu ţârâita, în loc să-ţi facă o injecţie. Spunea că în Franţa lumea e împotriva morţii uşoare şi te obligă să trăieşti până

mai poţi să suferi. Madam Roza înnebunea de frica torturilor şi zicea tot timpul că atunci când se va sătura cu adevărat, o să se avorteze. Ne prevenea că dacă spitalul pune gheara pe ea, noi vom ajunge toţi în legalitate la Asistenţa publică şi se punea pe plâns când se gândea că poate va muri împăcată cu legile. Legea e făcută pentru a-i apăra pe oamenii care au ceva de apărat împotriva celorlalţi. Nenea Hamil zice că omenirea nu-i decât o virgulă în marea Carte a vieţii şi când un om bătrân zice aşa o prostie, nu văd eu ce-aş mai putea adăuga. Omenirea nu-i o virgulă, pentru că atunci când mă priveşte madam Roza cu ochii ei evreieşti, ea nu e o virgulă, ci mai degrabă însăşi marea Carte a vieţii întregi şi nu vreau s-o văd. Am fost de două ori la moschee pentru madam Roza, da' fără folos, fiindcă nu-i valabil pentru evrei. Iată de ce-mi era aşa de greu să mă-ntorc la Belleville, ca să vorbesc iar cu madam Roza de oile noastre. Zicea tot timpul „Oi! Oi!", asta-i parola inimii evreieşti, când îi doare ceva, la arabi e cu totul altfel, noi zicem „Ai! Ai!", iar francezii „Oh! Oh!", când nu sunt fericiţi, căci, să ştiţi, li se mai întâmplă şi lor. Urma să-mplinesc zece ani, căci madam Roza hotărâse că trebuie să mă obişnuiesc să am o zi de naştere şi cădea tocmai pe azi. Zicea că-i important pentru dezvoltarea mea normală, iar tot restul, numele tatălui, al mamei, e chestie de snobism.

Mă instalasem sub o poartă pentru a aştepta să treacă, dar timpul e mai bătrân ca oricine şi se mişcă încet. Când persoanelor li se face rău, li se holbează ochii în cap şi sunt mai expresivi ca-nainte. Ochii lui madam Roza se holbau şi se făceau tot mai mult ca la câinii care se uită la tine când le-ai tras un şut fără să ştie de ce. Vedeam asta de-aici şi totuşi eram pe strada Ponthieu, aproape de Champs-Élysées, unde-s magazinele de lux. Părul ei de dinainte de război cădea tot mai tare şi, când avea chef de luptă, voia

să-i fac rost de o perucă nouă, din păr adevărat, ca să arate a femeie. Până şi peruca ei veche se făcuse greţoasă. Trebuie să spun că era cheală ca un bărbat şi-ţi făcea rău la ochi, fiindcă femeile n-au fost prevăzute pentru aşa ceva. Voia încă o perucă roşcată, culoarea asta se potrivea cel mai bine cu genul ei de frumuseţe. Nu ştiam de unde să-i fur aşa ceva. La Belleville nu există stabilimente pentru femei urâte, la care le zice institute de frumuseţe. Pe Élysées nu-ndrăznesc să intru. Trebuie să ceri, să probezi şi...

Mă simţeam cum nu se poate mai prost. N-aveam chef nici măcar de-o Coca-Cola. Încercam să-mi spun că nu mă născusem în ziua aia mai mult ca-n alta şi că-n tot cazul poveştile astea cu data de naştere nu-s decât convenţii colective. Mă gândeam la amicii mei, Mahoute şi Shah, care lucrează pe brânci la o benzinărie. Când eşti mic, pentru a fi cineva trebuie să te pui în pielea altora.

M-am întins pe jos, am închis ochii şi am făcut exerciţii să mor, dar cimentul era rece şi îmi era frică să nu mă-mbolnăvesc. Cunosc o groază de tipi care se droghează în prostie, dar, în ce mă priveşte, eu n-o să pup în fund viaţa, ca să fiu fericit. N-o să stau să visez viaţa în roz, mă cac pe ea. N-avem nimic în comun. Când voi fi major după lege, poate că voi face pe teroristul, cu deturnare de avioane şi luare de ostatici, ca la televizor, ca să pretind ceva, încă nu ştiu ce, dar nu un chiţibuş. O treabă ca lumea, ce mai. Pentru moment, n-aş putea să vă spun ce trebuie să pretinzi, pentru că n-am făcut pregătire profesională.

Stăteam pe jos, cu fundul pe ciment, deturnând avioane şi luând ostatici care ieşeau cu mâinile sus şi mă-ntrebam ce-o să fac cu banii, că nu poţi cumpăra totul, pe lume. O să cumpăr o căsoaie pentru madam Roza, ca să moară liniştită, cu picioarele-n lighean şi-o perucă nouă-n cap. O să-i trimit pe copiii de

curvă, cu mamele lor, în palate de lux, la Nisa, unde ar fi la adăpost în faţa vieţii şi s-ar putea face mai târziu şefi de state în vizită la Paris, sau membri ai majorităţii care-şi exprimă sprijinul, sau chiar factori importanţi ai reuşitei. Eu aş putea să-mi cumpăr un televizor nou, pe care l-am şi ginit într-o vitrină.

Mă gândeam la toate astea, dar nu prea aveam chef să fac afaceri. L-am chemat pe clovnul albastru şi ne-am distrat puţin împreună. Apoi, l-am chemat pe clovnul alb, el s-a aşezat lângă mine şi mi-a cântat liniştea la vioara lui minusculă. Îmi venea să trec de partea cealaltă şi să rămân cu ei pentru totdeauna, dar nu puteam s-o las pe madam Roza singură în rahat. Ne procopsisem cu un nou vietnamez, de culoarea cafelei cu lapte, în locul celuilalt, pe care o negresă din Antile, care era franţuzoaică, l-a făcut dinadins cu un proxinet cu o mamă evreică şi pe care voia să-l crească ea însăşi, fin'că avusese o poveste de dragoste şi era ceva personal. Ne plătea bani gheaţă, căci nenea N'Da Amédée îi lăsa destul cât să ducă o viaţă decentă. Le încasa patruzeci la sută din câştiguri, căci era un trotuar foarte căutat, care nu stătea niciodată degeaba, şi trebuia să-i plăteşti pe sârbi, care-s o adevărată pacoste, din cauza atâtor *raquettes**. Îşi mai băgau nasul şi corsicanii, că şi la ei se făcea schimbul de generaţie.

Lângă mine era o gheretă cu mărunţişuri, aş fi putut să-i dau foc şi ar fi ars toată casa, dar nimeni n-ar fi ştiut că eu am făcut-o şi, oricum, nu era prudent. Îmi amintesc foarte bine de acel moment din viaţa mea, fin'că era exact aidoma cu celelalte. Nu am de înghiţit mereu viaţa de fiecare zi, uneori e şi mai rău. Nu mă durea nimic şi, deci, nu aveam nici un motiv, dar mă simţeam de parcă n-aş fi avut nici mâini, nici picioare şi, de fapt, nu era adevărat. Nici

* = „impozit" impus abuziv de câte o bandă de cartier.

măcar nenea Hamil n-ar putea să vă explice.

Trebuie să spun, fără să supăr pe nimeni, că nenea Hamil se prostea pe zi ce trece, cum se-ntâmplă uneori cu bătrânii care-s aproape de finiş şi nu mai au scuze. Ştiu bine ce-i aşteaptă şi li se vede în ochi că privesc în urmă pentru a se ascunde în trecut, ca struţii care fac politică. Avea tot timpul la îndemână cartea lui Victor Hugo şi credea că-i Coranul, le încurca, fin'că le avea pe amândouă. Ştia câteva bucăţi pe dinafară şi le zicea ca pe apă, dar amestecându-le. Când mergeam cu el la moschee, unde făceam o impresie foarte bună, fin'că îl conduceam ca pe un orb, iar la noi orbii sunt foarte bine văzuţi, se-ncurca tot timpul şi, în loc să se roage, recita Waterloo, Waterloo, câmpie sumbră, ceea ce-i mira pe arabii aici prezenţi, căci nu era la locul lui. Avea chiar şi lacrimi în ochi, din cauza înflăcărării religioase. Arăta foarte frumos, avea o jellaba gri, iar pe cap o galmona albă şi se ruga să fie bine primit. Dar n-a murit niciodată şi e posibil să devină campion mondial la toate categoriile, căci la vârsta lui nu se ţinea nimeni aşa de bine ca el. Câinii mor cei mai tineri, la casa omului. La doişpe ani, nu mai poţi să te bizui pe ei şi trebuie să-i schimbi. Data viitoare când o să am un câine, o să-l iau de pui, aşa o să am mult timp pentru a-l pierde. Numai clovnii n-au probleme de viaţă şi de moarte, având în vedere că nu vin pe lume pe cale familială. Au fost inventaţi în afara legilor naturii şi nu mor niciodată, căci n-ar fi frumos. Pot să-i aduc lângă mine când vreau eu: Pot s-aduc lângă mine pe oricine, dacă vreau, pe King Kong sau pe Frankenstein, sau o mulţime de păsări roz rănite, doar pe mama nu, fin'că pentru ea n-am destulă imaginaţie.

M-am ridicat, mă săturasem de poarta sub care am stat şi m-am uitat în stradă, să văd ce şi cum. În dreapta era o dubă de poliţie, plină de curcani pe

fază. Şi eu voiam să fiu curcan, când o să mă fac major, ca să nu-mi mai fie frică de nimeni şi nimic şi să ştiu ce am de făcut. Când eşti curcan, îţi cómandă o autoritate. Madam Roza zicea că la Asistenţa publică sunt mulţi fii de curvă care se fac curcani, C.R.S.-işti* şi republicani şi nimeni nu mai poate să se atingă de ei.

Am ieşit să mă uit la ei, cu mâinile-n buzunare, şi m-am apropiat de duba poliţiştilor, fin'că aşa li se spune. Îmi cam tremurau nădragii. Nu erau toţi în dubă, unii se răspândiseră pe jos. M-am apucat să fluier *Cutreierând prin Lorena,* fin'că aveam o mutră dubioasă, iar unul zâmbea deja la mine.

Curcanii sunt cei mai tari din lume. Un puşti care are tată curcan e ca şi cum ar avea de două ori mai mulţi taţi ca şi restul. Sunt acceptaţi acolo arabii şi chiar şi negrii, dacă au ceva franţuzesc în ei. Sunt cu toţii fii de curvă, trecuţi pe la Asistenţă şi-s cei mai grozavi. Nu există nici o forţă mai sigură ca ei, vă spun cinstit. Militarii nu le ajung nici până la călcâie, poate în afara generalului. Madam Roza moare de frica poliţiştilor, dar e din cauza lagărului unde a fost exterminată, aşa că părerea ei nu contează, fin'că priveşte totul dintr-o direcţie greşită. Sau poate c-o să merg în Algeria şi mă fac acolo poliţist, unde-i cea mai mare nevoie de ei. Există cu mult mai puţini algerieni în Franţa ca-n Algeria, şi-atunci nu prea au ce face pe-aici. Am mai făcut unu' sau doi paşi către duba în care stăteau cu toţii aşteptând tulburări şi atacuri cu mâna înarmată, iar inima-mi bătea mai tare. Mă simt totdeauna împotriva legilor, simt că n-aveam ce căuta pe-acolo. Dar nu m-au băgat în seamă, poate că erau obosiţi. Unul din ei chiar dormea prin geam, altul mânca liniştit o banană, lângă un radio, era un moment de destindere. Afară

* Abreviere de la *Compagnie Républicaine de Sécurité,* carele blindate ale poliţiei franceze.

stătea un curcan blond, cu un radio cu antenă în mână şi nu părea deloc neliniştit de tot ce se-ntâmplă. Simţeam că mă ia cu frig pe la fund, dar era bine să-ţi fie frică ştiind de ce, că, de obicei, eu înnebunesc de frică fără nici un motiv, aşa cum respiri. Curcanul cu antena m-a văzut, dar n-a făcut nici un gest şi am trecut pe lângă el fluierând ca la mine acasă.

Ştiu că există curcani căsătoriţi, care au şi copii. Am discutat odată cu Mahoute ca să ştiu cum e când ai un tată poliţist, dar pe Mahoute nu l-a interesat asta, a zis că nu te ajută la nimic să visezi şi a plecat. Nu merită să stai la discuţii cu drogaţii, ăstora le-a murit orice curiozitate.

Am mai rătăcit o vreme, ca să nu mă-ntorc acasă, numărând câţi paşi are un trotuar, şi avea o groază de paşi, fin'că nici nu mai încăpeau printre cifrele mele. Mai era încă soare. Într-o zi, o să merg la ţară, să văd cum e. Şi marea m-ar putea interesa, nenea Hamil vorbeşte de ea cu multă stimă. Nu ştiu ce m-aş fi făcut fără nenea Hamil, care m-a-nvăţat tot ce ştiu. A venit în Franţa cu un unchi, când era puşti, şi a rămas de foarte tânăr fără unchiu-său, care a murit, şi totuşi a reuşit să se-nvârtă. Acum se face din ce în ce mai prost, dar asta-i fin'că n-a fost prevăzut să trăiască aşa de mult. Soarele părea un clovn galben aşezat pe acoperiş. O să merg într-o zi la Mecca, nenea Hamil zice că-i locul cel mai însorit din lume, din cauza geografiei. Dar eu cred că, altfel, Mecca nu-i aşa de diferită de tot restul. Aş vrea să merg foarte departe, într-un loc plin de alte lucruri şi nu-ncerc nici măcar să mi-l imaginez, ca să nu se risipească. Mi-aş putea păstra soarele, clovnii şi câinii, pentru că nu există altceva mai bun, de genu' ăsta. Dar în rest, va fi ceva nemaivăzut şi nemaiauzit şi amenajat special în acest scop. Dar cred că şi asta s-ar aranja să semene cu ceva. Uneori, e chiar amuzant cât de mult ţin lucrurile la rolul lor.

ERA ORA CINCI ŞI ÎNCEpeam să mă duc acasă, când am văzut o blondină oprindu-şi buburuza pe trotuar, în dreptul staţionării interzise. Am recunoscut-o pe loc, căci sunt ranchiunos ca o ploşniţă. Era târfa care m-a lăsat baltă adineaori, după ce mi-a făcut avansuri, şi pe care am urmărit-o degeaba. Am rămas blocat de mirare când am văzut-o. Parisul e plin de străzi şi-ţi trebuie multă baftă ca să-ntâlneşti pe cineva. Tipa nu mă văzuse, eram pe celălalt trotuar şi am traversat repede, ca să fiu recunoscut. Dar era grăbită, sau poate că nu se mai gândea la mine, fin'că trecuseră deja două ore. A intrat la numărul 39, care dădea într-o curte cu o altă casă. N-am avut nici măcar timpul să mă fac remarcat. Avea o haină din păr de cămilă, pantaloni şi o chică lungă şi foarte blondă. Lăsase cel puţin cinci metri de parfum, în urma ei. Nu-şi încuiase maşina şi la-nceput am vrut să-i găbjesc ceva dinăuntru, ca să-şi aducă aminte, dar eram aşa de sastisit pentru ziua mea de naştere şi tot restul că mă şi miram cum de am rezistat atâta. Prea am avut multe pe cap în ziua aia. Deh, mi-am zis, nu merită să-i şterpelesc ceva, tot nu va şti că eu am fost. Aveam chef să mă vadă, dar nu trebuie să credeţi că-mi căutam o familie, madam Roza mai putea rezista o vreme, cu eforturi. Moise îşi găsise o

locuinţă nouă şi chiar şi Banania ducea tratative, nu trebuia să-mi bat capul. N-aveam vreo boală cunoscută, nu eram neadoptabil, iar ăsta-i primul lucru la care se uită persoanele, când te aleg. Trebuie să-i înţelegeţi, căci sunt persoane care te iau în grijă, iar apoi se trezesc cu un plod care a avut părinţi alcoolişti şi s-a aranjat bine mersi, pe când alţi plozi foarte buni n-au găsit pe nimeni. Şi eu, dac-aş fi putut alege, aş fi luat ce-i mai bun pe piaţă şi nu pe o ovreică bătrână, care de-abia-şi mai trage zilele şi pentru care mă doare inima de-mi vine să mor de câte ori o văd în ce stare e. Dacă madam Roza ar fi fost o căţea, până acuma i s-ar fi făcut cuiva milă de ea, dar lumea se poartă totdeauna mai drăguţ cu câinii decât cu persoanele umane, pe care nu-i voie să le ajuţi să moară fără suferinţă. Vă spun asta fin'că nu trebuie să credeţi c-o urmăream pe domnişoara Nadine, cum o chema mai târziu, pentru ca madam Roza să poată muri liniştită.

ÎNTRAREA CLĂDIRII DUCEA la o a doua clădire, mai mică înăuntru şi, cum am intrat, am auzit împuşcături, scrâşnet de frâne, o femeie care urlă şi un bărbat care imploră „Nu mă omorâţi! Nu mă omorâţi!" şi chiar mi s-a zbârlit părul în cap, aşa aproape era. S-a auzit imediat o rafală de mitralieră, iar bărbatul a strigat „Nu!", cum e obiceiul când cineva moare fără plăcere. Apoi, a fost o linişte şi mai înfiorătoare şi de data asta ştiu că n-o să mă credeţi. Totul a reînceput ca mai-nainte, cu acelaşi tip care nu vroia să fie ucis, fin'că avea şi el motivele lui, şi mitraliera care nu-l asculta. A reînceput aşa de trei ori să moară fără să vrea, de parcă era cel mai mare ticălos din lume, pe care trebuie să-l omori de trei ori, ca să dai un exemplu. S-a făcut iar linişte, timp în care a rămas mort, iar apoi s-au îndârjit împotriva lui pentru a patra şi a cincea oară şi până la urmă mi s-a făcut chiar milă de el, fin'că totuşi. După aia, l-au lăsat în pace şi o voce de femeie a zis „iubitul meu, bietul meu iubit", dar cu o voce atât de emoţionată şi cu sentimentele cele mai sincere, că am rămas blocat, deşi nu ştiu nici măcar ce-nseamnă asta. Nu era nimeni în antreu, doar eu şi o uşă cu un bec roşu aprins. Abia mi-am revenit din emoţii c-au început iarăşi cu toată tâmpenia aia cu „iubitul meu, iubitul meu", dar de fiecare dată pe un alt ton, şi apoi au

luat-o de la capăt iar şi iar. Tipul a trebuit să moară de cinci sau şase ori în braţele duduii, aşa de bine-i cădea să ştie că are pe cineva care suferă pentru el. M-am gândit la Madam Roza, care n-are pe nimeni să-i spună „iubita mea, biata mea iubită", fin'că, la drept vorbind, nu mai are deloc păr şi cântăreşte către nouăş' cinci de kile, unul mai nasol ca celălalt. Atunci femeia cea de treabă a tras iar un ţipăt de disperare, încât am năvălit pe uşă înăuntru, ca un singur om. La naiba, era un fel de cinema, doar că toată lumea mergea înapoi. Când am intrat, tipa de pe ecran a căzut peste corpul cadavrului, pentru a agoniza deasupra lui şi imediat după aia s-a ridicat, dar cu spatele, făcând totul în sens invers, ca un om, când mergea-nainte, şi ca o păpuşă, când se dădea-napoi. Apoi, totul s-a stins şi s-a făcut lumină.

TIPA CARE MĂ LĂSASE baltă stătea în faţa microfonului, în mijlocul sălii, în faţa unor fotolii şi, când s-a făcut lumină, m-a văzut. Prin colţuri, erau vreo trei sau patru tipi, dar nu erau înarmaţi. Cred că aveam un aer tare tâmpit, cu gura căscată, fin'că toată lumea se uita la mine cam câş. Blondina m-a recunoscut şi mi-a tras un zâmbet imens, ceea ce mi-a mai urcat un pic moralul, o impresionasem.

— Dar ăsta-i amicul meu!

Nu eram deloc amici, dar nu se făcea s-o contrazic. A venit către mine şi l-a privit pe Arthur, dar ştiam bine că eu o interesez. E amuzant cum se prefac femeile, uneori.

— Ce-i asta?

— E o umbrelă veche, pe care am înţolit-o.

— E caraghios, cu costumul lui, seamănă cu un fetiş. E amicul tău?

— Par tâmpit, sau ce? Ăsta nu-i amic, e o umbrelă.

L-a luat pe Arthur şi s-a făcut că-l priveşte. Şi ceilalţi. Primul lucru pe care nu-l vrea nimeni, când adoptă un copil, e să fie tâmpit. Asta-i atunci când un puşti hotărăşte să se oprească din drum, că nu mai găseşte nimic interesant. Are atunci nişte părinţi handicapaţi, care nu mai ştiu ce să se facă cu el. De

exemplu, un puşti de cinşpe ani, dar care se poartă ca la zece. Remarcaţi că nici invers nu-i bine. Când un puşti de zece ani, ca mine, se poartă ca la cinşpe, e dat afară de la şcoală pe motiv că-i perturbat.

— E frumos, cu chipul lui verde. De ce i-ai făcut un chip verde?

Mirosea aşa de bine că m-am gândit la madam Roza, atât era de diferit.

— Asta nu-i chip, e cârpă. La noi, chipurile sunt interzise.

— Cum adică sunt interzise?

Avea nişte ochi albaştri tare veseli, destul de drăguţi şi stătea ghemuită în faţa lui Arthur, dar era din cauza mea.

— Sunt arab. La noi, chipurile sunt interzise, prin religie.

— Vrei să spui că-i interzis să reprezinţi un chip uman?

— Asta-l jigneşte pe Dumnezeu.

Îmi aruncă o privire nevinovată, dar vedeam clar c-am dat-o gata.

— Ce vârstă ai?

— Ţi-am mai spus, când ne-am văzut prima dată. Zece ani. Astăzi i-am împlinit. Dar vârsta nu contează. Eu am un prieten care are opş'cinci de ani şi e tot aici.

— Cum te cheamă?

— M-ai mai întrebat. Momo.

După aia, a trebuit să se-ntoarcă la lucru. Mi-a explicat că asta-i ceea ce se cheamă la ei o sală de dublaj. Oamenii de pe ecran îşi deschideau gura şi se făceau că vorbesc, dar persoanele din sală le dădeau vocea. Era ca şi cum ai îndopa păsările, le vârau vocile direct în gâtlej. Când ratau prima dată şi vocea nu intra în clipa potrivită, trebuia s-o ia de la capăt. Şi atunci era cel mai frumos de văzut: totul începea să se dea înapoi. Morţii reveneau la viaţă şi-şi reluau

de-a-ndărătelea locul în societate. Apăsai pe un buton şi totul se-ndepărta. Maşinile înaintau în marşarier şi câinii fugeau de-a-ndărătelea, iar casele care cădeau în praf se strângeau la loc şi se reconstruiau dintr-o dată, sub ochii tăi. Gloanţele ieşeau din corp, se-ntorceau în mitralieră, iar ucigaşii dădeau înapoi şi săreau cu spatele pe geam. Când turnai apa, ea se ridica la loc şi intra înapoi în pahar. Sângele care curgea se-ntorcea în corp şi nu mai rămânea nici o urmă de sânge nicăieri, rana se închidea. Un tip care scuipase îşi lua înapoi scuipatul în gură. Caii galopau invers, iar un tip care picase de la etajul şapte era recuperat şi intra înapoi pe geam. Era o adevărată lume pe dos şi era lucrul cel mai frumos pe care l-am văzut în viaţa mea împuţită. La un moment dat, am văzut-o chiar pe madam Roza tânără şi proaspătă, cu picioarele ei frumoase şi am dat-o încă puţin înapoi şi s-a făcut şi mai frumoasă. Mi-au dat chiar şi lacrimile.

Am rămas acolo o bucată bună de vreme, fin'că nu eram urgent în altă parte, şi m-am distrat pe cinste. Îmi plăcea mai ales când era omorâtă duduia de pe ecran, rămânea o clipă moartă, ca să te facă să suferi, iar apoi parcă era ridicată de jos de o mână invizibilă, începea să se dea înapoi şi regăsea viaţa adevărată. Tipul căruia îi zicea ea „iubitul meu, bietul meu iubit" avea o mutră de adevărat ticălos, da' asta nu era treaba mea. Persoanele prezente vedeau bine că acest fel de cinema e deliciul meu şi mi-au explicat că puteai să dai aşa totul înapoi şi să revii astfel până la început, iar unul dintre ei, un bărbos, s-a amuzat şi a zis „până la paradisul de pe pământ". După aia, a adăugat: „Din păcate, când reîncepe, totdeauna e la fel". Blonda mi-a zis c-o cheamă Nadine şi că meseria ei e să-i pună pe oameni să vorbească la cinema c-o voce umană. Nu-mi mai trebuia nimic altceva, atâta eram de mulţumit. Vă daţi seama, arde o casă şi se

prăbuşeşte, iar apoi se stinge şi se ridică înapoi. Ca să crezi asta, trebuie să vezi cu ochii tăi, fin'că din auzite nu-i acelaşi lucru.

Şi, în clipa aia, mi s-a-ntâmplat un adevărat eveniment. Nu pot să spun că m-am întors în trecut şi am văzut-o pe mama, dar m-am văzut aşezat pe jos şi vedeam în faţa mea nişte picioare cu cizme până la coapse şi o fustă mini de piele şi am făcut un efort teribil ca să-mi ridic ochii şi să-i văd chipul, ştiam că-i mama mea, dar era prea târziu, amintirile nu pot să-şi ridice ochii. Am reuşit să mă-ntorc chiar mai mult, în urmă. Simt în jurul meu două braţe calde care mă leagănă, mă doare burta, persoana care mă încălzeşte umblă în lung şi-n lat fredonând ceva, dar pe mine mă doare burta-n continuare, iar apoi mă scap şi rahatul cade pe jos şi nu mă mai doare nimic, după ce m-am uşurat, iar persoana caldă mă sărută şi râde cu un râs uşor pe care îl aud, îl aud, îl aud...

— Îţi place?

Stăteam într-un fotoliu şi nu mai era nimic pe ecran. Blonda a venit lângă mine şi s-a aprins lumina.

— Nu-i rău.

După aia, am avut parte iar de tipul care primea o rafală de mitralieră în burtă, fin'că poate era casier la bancă, sau dintr-o bandă rivală, şi răcnea din toţi bojocii „nu mă omorâţi, nu mă omorâţi!", ca un tâmpit, fin'că-i tot degeaba, trebuie să-ţi faci meseria. Îmi place mult la cinema când mortul zice „haideţi, domnilor, faceţi-vă meseria", înainte să moară, asta-i un semn de înţelegere, ce folos să-i superi pe oameni, luându-i pe la sentimentele lor bune. Dar tipul nu găsea tonul potrivit şi au trebuit să-l dea înapoi ca să-l mai pună o dată. L-anceput întindea mâinile, pentru a opri gloanţele, şi atunci răcnea „nu, nu!" şi „nu mă omorâţi, nu mă omorâţi!", cu vocea tipului din sală, care făcea asta la microfon, în deplină siguranţă. După aia, cădea răsucindu-se, căci aşa le

place totdeauna la cinema, iar apoi nu mai mişca. Gangsterii mai băgau o serie în el, ca să fie siguri că nu le poate face nici un rău. Şi, când nu mai aveai nici o speranţă, totul începea să se dea înapoi, iar tipul se ridica în aer, de parcă mâna lui Dumnezeu era cea care-l lua şi-l punea în picioare, ca să se poată folosi iar de el.

După aia, am văzut şi alte bucăţi, iar pe unele a trebuit să le dea de zece ori înapoi pentru ca totul să fie în regulă. Cuvintele se porneau şi ele în marşarier şi ziceau lucrurile pe dos, iar asta dădea nişte sunete misterioase, parcă într-o limbă pe care nimeni n-o cunoaşte şi care poate că vrea să spună ceva.

Când nu era nimic pe ecran, mă distram închipuindu-mi-o pe madam Roza fericită, cu tot părul ei dinaintea războiului, nefiind nici măcar obligată să lucreze-n branşă, fin'că era o lume întoarsă pe dos.

Blonda m-a mângâiat pe obraz şi trebuie să recunosc că era simpatică, din păcate. Mă gândeam la cei doi copii ai ei, pe care îi văzusem, şi-mi părea rău, ce mai.

— Mi se pare că-ntr-adevăr îţi place mult.

— M-am distrat bine.

— Poţi să mai vii când vrei.

— Nu prea am timp, nu promit nimic.

M-a invitat la o îngheţată şi n-am zis nu. Şi eu îi plăceam ei, şi când am luat-o de mână, ca să mergem mai repede, a zâmbit. Am cerut o îngheţată de ciocolată, căpşuni şi fistic, dar pe urmă mi-a părut rău, ar fi trebuit să iau una de vanilie.

— Îmi place mult când poţi da totul înapoi. Eu locuiesc la o doamnă care o să moară în curând.

Nu se atingea de îngheţata ei şi mă privea. Avea părul atât de blond încât nu m-am putut abţine să ridic mâna şi să-l ating, iar apoi am început să râd, fin'că era amuzant.

— Părinţii tăi nu sunt la Paris?

N-am ştiut ce să-i zic şi-am luat o gură mare de îngheţată fin'că asta-i ce-mi place mie mai mult pe lume.

N-a insistat. Totdeauna mă enervez când mi se spune cu ce se ocupă tăticul tău, unde-i mămica ta, asta-i o şmecherie care-mi lipseşte ca subiect de conversaţie.

A luat o foaie de hârtie şi un stilou şi a scris ceva ce a subliniat de trei ori, ca nu cumva să pierd foaia.

— Uite, ăsta-i numele şi adresa mea. Poţi veni când vrei. Am un prieten care se ocupă de copii.

— Un psihiatru, i-am zis.

Ei, cu asta am blocat-o.

— De ce spui asta? Pediatrii sunt cei care se ocupă de copii.

— Numai când sunt mici. După aia, e treaba psihiatrilor.

Tăcea şi mă privea de parcă aş fi speriat-o.

— Cine te-a-nvăţat asta?

— Am un amic, Mahoute, care se pricepe, fin'că umblă la dezintoxicare, la Marmottan.

Şi-a pus mâna pe a mea şi s-a aplecat către mine.

— Mi-ai zis că ai zece ani, aşa-i?

— Mda, cam aşa ceva.

— Ştii multe lucruri, la vârsta ta... Ei, ne-am înţeles? Ai să vii la noi?

Mi-am lins îngheţata. Nu stăteam grozav cu moralul, iar lucrurile bune au un gust şi mai bun, când stai prost cu moralul. Am remarcat deseori asta. Când îţi vine să mori, ciocolata are un gust mai bun ca de obicei.

— Mata ai pe cineva.

Nu mă-nţelegea, după felul cum mă privea.

Mi-am lins îngheţata privind-o drept în ochi, răzbunător.

— Te-am văzut adineaori, când era cât pe ce să ne-ntâlnim. Te-ai întors acasă şi ai doi copii. Sunt blonzi ca matale.

— M-ai urmărit?

— Mda, cam aşa mi se pare.

Nu ştiu ce-a apucat-o deodată, dár vă jur că o lume-ntreagă se adunase în ochii cu care mă privea. Parcă-mi spunea din ochi de patru ori mai multe ca-nainte.

— Ascultă-mă, micul meu Mohamed...

— Mi se spune mai degrabă Momo, că până zici Mohamed, oboseşti.

— Ascultă, dragul meu, ai numele şi adresa mea, să nu le pierzi, vino să mă vezi când vrei tu... Unde locuieşti?

Ei, nici vorbă de aşa ceva. Dacă una ca ea pune piciorul la noi şi află că e un *clandé* pentru fii de curvă, aş muri de ruşine. Nu că m-aş fi bazat pe ea, ştiam că are pe cineva, dar pentru oamenii de treabă fiii de curvă înseamnă imediat proxineţi, peşti, criminalitate şi delincvenţă infantilă. Avem o reputaţie a naibii de proastă printre oamenii de treabă, credeţi-mă, vă vorbesc din experienţă. Nu ne mai înfiază niciodată, fin'că există ceea ce doctorul Katz numeşte influenţa mediului familial şi aici curvele sunt pentru ei tot ce poate fi mai rău. Şi-apoi, li-i frică de bolile venerice la plozii care-s toţi ereditari. N-am vrut să zic nu, dar i-am dat o adresă aiurea. Am luat foaia ei şi am pus-o în buzunar, nu se ştie niciodată, dar nu există minuni. A-nceput să-mi pună întrebări, nu ziceam nici da, nici ba, am halit încă o îngheţată, de vanilie, atâta tot. Vanilia e lucrul cel mai bun din lume.

— O să-i cunoşti pe copiii mei şi o să mergem cu toţii la ţară, la Fontainebleau... Avem o casă acolo...

— Sigur, la revedere,

M-am ridicat deodată, fin'că eu nu-i cerusem nimic şi am plecat în fugă cu Arthur.

M-am jucat puţin de-a speriatul maşinilor, trecând prin faţa lor în ultima clipă. Oamenilor li-i frică să lovească un copil şi nu mai puteam de plăcere, când vedeam ce important sunt pentru ei. Trag nişte frâne teribile, ca să nu te lovească, şi tot e mai bine decât nimic. Aveam chef să-i sperii şi mai tare, dar n-aveam cum. Nu eram încă sigur dac-o să mă fac poliţist sau terorist, o să văd mai târziu, la o adică. În tot cazul, îţi trebuie o bandă organizată, fin'că singur n-ai cum, eşti prea slab. Şi-apoi, nu-mi prea place să ucid, ba chiar dimpotrivă. Nu, ceea ce mi-ar plăcea mie e să fiu un tip ca Victor Hugo. Nenea Hamil zice că se poate face orice cu cuvintele, dar fără să omori lumea, şi, când o să am timp, o să-ncerc şi eu. Nenea Hamil zice că ăsta-i lucrul cel mai grozav. Dacă vreţi să ştiţi părerea mea, toţi tipii înarmaţi se poartă aşa fin'că n-au fost remarcaţi pe când erau copii şi au rămas ca vai de ei. Există prea mulţi plozi ca să-ţi poţi da seama, sunt unii care-s obligaţi chiar să crape de foame ca să fie băgaţi în seamă, sau, uneori, îşi fac câte-o bandă, pentru a fi văzuţi. Madam Roza îmi spune că există milioane de plozi care mor în lume şi chiar sunt unii care-şi fac poze. Madam Roza zice că sula e duşmanul speciei umane şi că singurul tip bine printre medici este Isus, fin'că el nu s-a născut de pe urma unei sule. Ea zicea că-i un caz excepţional. Madam Roza spune că viaţa poate fi foarte frumoasă, dar că lumea încă n-a găsit-o cu adevărat şi, până una alta, trebuie să trăieşti. Şi nenea Hamil mi-a spus multe vorbe bune despre viaţă şi mai ales despre covoarele persane.

Fugind printre maşini ca să le sperii, căci un plod strivit vă jur că nu-i face plăcere nimănui, mă simţeam tare important, ştiam că pot să le fac

necazuri nesfârşite. N-o să mă las strivit numai ca să-i văd pe ei plângând, dar al dracului ce-i mai speriam. Am un amic, îl cheamă Claudo, care-a fost lovit aşa, pe când se juca de-a prostitul lumii şi a avut dreptul la trei luni de îngrijire la spital, pe când dacă ar fi rămas acasă fără un picior, taică-său l-ar fi gonit de-acolo, să şi-l caute.

Se făcea noapte, iar lui madam Roza începea poate să-i fie frică, fin'că nu eram acolo. Am luat-o la fugă spre casă, căci mă distrasem cam mult fără madam Roza şi aveam remuşcări.

AM VĂZUT IMEDIAT CĂ se deteriorase mai tare în lipsa mea şi mai ales sus, la cap, unde-i mergea mai rău ca-n rest. Imi spusese adesea în glumă că ea şi viaţa nu se-nţeleg prea bine, iar acum se vedea. N-avea nimic ce să n-o doară. De o lună nu mai putea face cumpărături din cauza etajelor şi-mi zicea că de n-aş fi eu, să-i dau bătaie de cap, n-ar mai avea nici un interes să trăiască.

I-am povestit ce-am văzut în sala aia în care toate lucrurile mergeau înapoi, dar n-a făcut decât să suspine şi am cinat împreună. Ştia că se deteriorează rapid, dar gătea încă foarte bine. Singurul lucru care nu-i trebuia pentru nimic în lume era cancerul, iar aici era băftoasă, dat fiind că ăsta-i singurul lucru pe care nu-l avea. În rest, se defectase în asemenea hal că nici părul nu-i cădea, fin'că i se stricase şi mecanismul de chelire. Până la urmă, am alergat după doctorul Katz, iar el a venit. Nu era aşa de bătrân, dar nu-şi mai putea permite scările pe care le pune la inimă. Erau pe-acolo doi sau trei plozi cu săptămâna, dintre care doi urmau să fie duşi a doua zi, iar al treilea pleca la Abidjan, unde maică-sa se retrăgea la un sex-shop. Îşi sărbătorise alaltăieri ultima zi de lucru, ca ştoarfă după douăzeci de ani la Hale, şi i-a zis lui madam Roza că după aia a fost foarte emoţionată, avea impresia că a-mbătrânit

dintr-o dată. L-am ajutat pe doctorul Katz să urce, sprijinindu-l din toate părţile, şi ne-a scos afară ca s-o examineze pe madam Roza. Când ne-am întors, madam Roza era fericită, n-avea cancer, doctorul Katz era un medic mare şi făcuse o treabă bună. Apoi, ne-a privit pe toţi, dar când spun că pe toţi, mă gândesc la rămăşiţe şi ştiam că în curând voi fi singur acolo. Circula zvonul că ovreica nu ne dă destul de mâncare. Nu-mi amintesc numele celorlalţi trei de-atunci, în afara unei fete pe care-o chema Edith, Dumnezeu ştie de ce, căci nu avea mai mult de patru ani.

— Cine-i cel mai mare, pe-aici?

I-am zis că Momo, ca de-obicei, căci niciodată n-am fost destul de mic ca să scap de necazuri.

— Bine, Momo, o să-ţi scriu o reţetă, iar tu o să mergi la farmacie.

Am ieşit pe palier şi el m-a privit cum face lumea totdeauna când vrea să te amărască.

— Ascultă, băiete, madam Roza e foarte bolnavă.

— Dar n-aţi zis că n-are cancer?

— Asta n-are, dar, sincer vorbind, e foarte rău, foarte rău.

Mi-a explicat că madam Roza are în ea boli pentru mai multe persoane şi trebuie dusă la spital, într-o sală mare. Îmi amintesc foarte bine că vorbise de o sală mare, de parc-ar fi fost nevoie de mult loc pentru toate bolile ei, dar cred că zicea aşa ca să descrie spitalul în culori încurajatoare. Nu-nţelegeam denumirile pe care mi le-nşira doctorul Katz cu satisfacţie, căci se vedea clar c-a învăţat multe pe ea. Cel mai puţin am înţeles când mi-a zis că madam Roza e prea încordată şi poate fi atacată dintr-o clipă-n alta.

— Dar mai ales căderea în senilitate, în mintea copiilor, dacă preferi...

Eu nu preferam nimic, dar n-aveam ce discuta. Mi-a explicat că madam Roza se strâmtase la artere, i se închidea canalizarea şi circulaţia nu mai ajungea pe unde trebuie.

— Sângele şi oxigenul nu-i mai alimentează convenabil creierul. Nu va mai putea să gândească şi va trăi ca o legumă. Poate să dureze încă multă vreme şi chiar va putea să mai aibă ani de-a rândul sclipiri de inteligenţă, dar asta nu iartă, băiatul meu, asta nu iartă.

Mă amuza, cu felul de a repeta „asta nu iartă, asta nu iartă", de parc-ar exista ceva care iartă.

— Dar n-are cancer, nu?

— Cu siguranţă, nu. Poţi fi liniştit.

Oricum, era o veste bună şi m-am pus pe bocit. Îmi părea al naibii de bine că scăpam de ce-i mai rău. M-am aşezat pe scări şi am plâns ca un bou. Boii nu plâng niciodată, da' aşa-i expresia.

Doctorul Katz s-a aşezat lângă mine pe scări şi şi-a pus mâna pe umărul meu. Semăna la barbă cu nenea Hamil.

— Nu trebuie să plângi, micuţul meu, e natural ca bătrânii să moară. Tu ai toată viaţa înainte.

Încerca să mă sperie, ticălosul, sau ce naiba? Am remarcat totdeauna că bătrânii zic „eşti tânăr, mai ai toată viaţa înainte", cu un surâs cumsecade, de parcă asta le-ar face plăcere.

M-am ridicat. Bine, ştiam că am toată viaţa înainte, dar n-o să-mi fac sânge rău din asta.

L-am ajutat pe doctorul Katz să coboare şi am urcat foarte repede înapoi, ca s-o anunţ pe madam Roza vestea cea bună.

— Gata, madam Roza, acum e sigur, nu ai cancer. Doctorul e foarte hotărât, în privinţa asta.

Mi-a tras un zâmbet imens, pentru că aproape nu i-au mai rămas dinţi în gură. Când zâmbeşte, madam Roza se face mai puţin bătrână şi urâtă ca de obicei,

căci şi-a păstrat un zâmbet foarte tineresc, care o ajută la îngrijirea frumuseţii. Are o poză în care avea cinşpe ani, înainte de exterminările nemţilor, şi nu-ţi vine să crezi, când o priveşti, că din asta va ieşi într-o zi madam Roza. Şi era acelaşi lucru la celălalt capăt, era tare greu să ţi-o imaginezi pe madam Roza la cinşpe ani. N-aveau nici o legătură. Madam Roza la cinşpe ani avea un frumos păr roşcat şi un zâmbet de parcă o aşteptau o mulţime de lucruri grozave înaintea ei, în viaţă. Mă apucă durerea de burtă când o vedeam la cinşpe ani şi pe urmă acuma, în starea ei de lucruri. Viaţa a prelucrat-o, ce mai. Câteodată, mă pun în faţa unei oglinzi şi încerc să-mi imaginez cum voi arăta după ce-o să mă prelucreze viaţa, îmi targ gura-ntr-o parte cu degetele şi mă strâmb în toate felurile.

Astfel am anunţat-o pe madam Roza cea mai bună veste din viaţa ei, că nu are cancer.

Seara, am deschis sticla de şampanie pe care ne-a oferit-o nenea N'Da Amédée pentru a sărbători că madam Roza nu are boala care-i cel mai mare duşman al poporului, cum spunea el, căci nenea N'Da Amédée voia să facă şi politică. Ea s-a făcut frumoasă pentru şampanie şi până şi nenea N'Da Amédée a părut mirat. Apoi, a plecat, dar a mai rămas în sticlă. Am umplut paharul lui madam Roza, am făcut cin-cin, iar eu am închis ochii şi am dat-o pe ovreică în marşarier până când a avut cinşpe ani, ca-n poză, şi aşa am reuşit chiar s-o sărut. Am terminat şampania, stăteam pe un taburet lângă ea şi încercam să par vesel, ca s-o încurajez.

— Madam Roza, o să mergi în curând în Normandia, o să-ţi dea bani nenea N'Da Amédée.

Madam Roza zicea tot timpul că sticleţii sunt persoanele cele mai fericite din lume şi visa să se mute în Normandia, unde-i foarte bun aerul. Cred că niciodată nu mi-am dorit atât de mult să fiu curcan,

ca atunci când stăteam pe taburet, ţinându-i mâna, aşa de slab mă simţeam. Apoi, i-a trebuit halatul roz, dar n-a mai încăput în el fin'că era halatul ei de curvă şi se îngrăşase prea mult în ultimii cinşpe ani. Eu cred că nu-i destul să persecuţi curvele tinere, trebuie să le respecţi pe cele bătrâne. Eu, dac-aş fi în stare, m-aş ocupa numai de curvele bătrâne, fin'că cele tinere au proxineţi, da' cele bătrâne n-au pe nimeni. Le-aş lua numai pe cele care-s bătrâne, nasoale şi care nu mai sunt bune de nimic, aş fi proxinetul lor, aş avea grijă de ele şi le-aş face dreptate. Aş fi cel mai mare curcan şi proxinet din lume şi la mine n-ar mai vedea nimeni niciodată o curvă bătrână abandonată, plângând la etajul şase fără lift.

— Şi, pe lângă asta, ce ţi-a mai zis doctorul? O să mor?

— Nu, nu neapărat, madam Roza, n-a zis neapărat c-o să mori mai repede ca alţii.

— Ce boală am?

— Nu le-a numărat, a zis că ai câte-un pic din toate, ce mai.

— Şi picioarele?

— Nu mi-a zis nimic deosebit de picioare, şi apoi ştii doar că nu se moare din cauza picioarelor, madam Roza.

— Şi ce am la inimă?

— N-a insistat.

— Ce-a zis de legume?

Am făcut pe nevinovatul.

— Ce-i cu legumele?

— Am auzit c-a zis ceva de legume.

— Trebuie să haleşti legume pentru sănătate, madam Roza, matale totdeauna ne-ai îndopat cu legume. Uneori, nici nu ne-ai dat altceva de mâncare.

Avea ochii plini de lacrimi şi m-am dus după hârtie igienică, să i le şterg.

— Ce-o să te faci fără mine, Momo?

— N-o să mă fac nimic şi, oricum, încă nu-i cazul.

— Eşti un băiat frumuşel, Momo, şi asta-i periculos. Trebuie să ai grijă. Promite-mi că n-o să-ţi vinzi găoaza.

— Îţi promit.

— Jură-mi.

— Îţi jur, madam Roza. Poţi fi liniştită, în privinţa asta.

— Momo, să nu uiţi niciodată că găoaza e lucrul cel mai sfânt al omului. De ea depinzi, ca să ai onoarea ta. Nu lăsa pe nimeni să se lege de tine, nici dacă te plăteşte bine. Chiar dac-o să mor şi-o să rămâi singur pe lume cu găoaza ta, să nu te laşi.

— Ştiu, madam Roza, asta-i o meserie de femeie. Un bărbat trebuie să se facă respectat.

Am rămas aşa o oră, ţinându-ne de mână, şi i-a mai trecut un pic frica.

NENEA HAMIL A VRUT SĂ urce s-o vadă pe madam Roza, când a auzit că e bolnavă, dar cu cei opş'cinci de ani ai lui, fără lift, ar fi fost o crimă. Se cunoscuseră bine cu treizeci de ani în urmă, când nenea Hamil îşi vindea covoarele, iar madam Roza se vindea pe ea şi era nedrept să-i vezi acum despărţiţi de un lift. El voia să-i scrie un poem de Victor Hugo, dar nu mai avea ochi pentru asta şi a trebuit să-l învăţ pe de rost, din partea lui nenea Hamil. Începea cu *subhan ad daim la iazul,* care-nseamnă că doar Cel Veşnic nu moare niciodată şi am urcat repede la etajul şase până ce mai ţineam minte şi i-am recitat asta lui madam Roza, dar m-am împotmolit de două ori şi-a trebuit să fac naveta şase etaje până jos şi înapoi, ca să-mi spună nenea Hamil părţile din Victor Hugo care-mi lipseau.

Îmi ziceam c-ar fi o treabă grozavă dacă nenea Hamil s-ar căsători cu madam Roza, căci erau de vârsta lor şi ar putea să se deterioreze împreună, ceea ce face totdeauna plăcere. I-am vorbit despre asta lui nenea Hamil, l-am putea căra cu targa până la şase, ca s-o ceară de nevastă, iar apoi i-am transporta pe amândoi la ţară şi i-am lăsa pe un câmp, până o să moară. Nu i-am zis chiar aşa, fin'că publicitatea se face mai delicat, dar am remarcat că e mai plăcut să nu fii singur şi să ai cu cine schimba o vorbă. I-am

spus lui nenea Hamil că putea să trăiască până la o sută şapte ani, poate că viaţa a uitat de el şi, dacă tot l-a interesat pe vremuri madam Roza o dată sau de două ori, acum era momentul să profite de ocazie. Amândoi aveau nevoie de dragoste şi, cum la vârsta lor nu mai era posibil, trebuia să-şi unească puterile. Am luat chiar şi poza lui madam Roza, când avea cinşpe ani, iar nenea Hamil a admirat-o prin ochelarii săi speciali, pe care-i avea ca să vadă mai mult ca alţii. A ţinut poza foarte departe şi apoi foarte aproape şi probabil a văzut ceva până la urmă, căci a zâmbit, iar apoi i-au dat lacrimile, dar nu pentru ceva anume, ci numai fin'că era bătrân. Bătrânii mereu se scapă pe undeva.

— Vezi ce frumoasă era madam Roza, înainte de evenimente. Ar trebui să vă căsătoriţi. Bine, ştiu, dar vei putea privi totdeauna fotografia, ca să-ţi aminteşti de ea.

— Poate că m-aş fi însurat cu ea acum cincizeci de ani, dacă aş fi cunoscut-o, micul meu Mohamed.

— V-aţi fi scârbit unul de celălalt, în cin'zeci de ani. Acum, nici măcar nu vă mai puteţi vedea bine şi ca să vă scârbiţi unul de altul oricum n-o s-aveţi vreme.

Era aşezat în faţa ceştii cu cafea, îşi pusese mâna pe Cartea lui Victor Hugo şi părea fericit, fin'că era un om fără mari pretenţii.

— Micul meu Mohamed, n-aş putea să mă-nsor cu o evreică, chiar daca-aş mai fi în stare de aşa ceva.

— Nu mai e nici evreică, nici nimic, nene Hamil, numai c-o dor toate. Oricum, şi mata eşti aşa de bătrân că acum e rândul lui Allah să se gândească la matale şi nu mata la Allah. Ai fost să-l vezi la Mecca, acum e rândul lui să se deranjeze până aici. De ce să nu te-nsori la opş'cinci de ani, când tot nu mai rişti nimic?

— Şi ce-o să facem după ce ne căsătorim?

— O să suferiţi unul pentru celălalt, ce naiba. De asta se căsătoreşte toată lumea.

— Sunt mult prea bătrân ca să mă-nsor, zicea nenea Hamil, de parcă şi aşa n-ar fi fost prea bătrân pentru orice.

Nu mai îndrăzneam să mă uit la madam Roza, aşa de tare se deteriora. Ceilalţi plozi se căraseră, iar când venea vreo mamă curvă să discute de pensiune, vedea clar că evreica e o ruină şi nu voia să-i lase plodul. Cel mai teribil era că madam Roza se vopsea tot mai roşie şi uneori făcea figuri de vino-ncoa' cu ochii şi cu buzele, de parcă lucra încă pe trotuar. Asta chiar că era prea mult, nu voiam s-o văd. Coboram în stradă şi hoinăream pe afară toată ziua, iar madam Roza rămânea de una singură, să agaţe pustiul, cu buzele ei înroşite şi cu şmecheriile ei. Uneori, mă aşezam pe trotuar şi dădeam lumea înapoi, ca-n sala de dublaj, dar încă şi mai departe. Oamenii ieşeau pe poartă, iar eu îi făceam să intre înapoi de-a-ndărătelea şi mă puneam în drum şi îndreptam maşinile şi nimeni nu se putea apropia de mine. Adevăru-i că nu eram în forma mea olimpică, ce mai.

DIN FERICIRE, NE MAI săreau vecinii în ajutor. V-am vorbit de tanti Lola, care locuia la patru şi activa în Bois de Boulogne ca travestită, iar înainte de plecare, căci avea maşină, trecea deseori pe la noi să ne dea o mână de ajutor. N-avea decât treiş'cinci de ani şi o mai aşteptau multe succese. Ne aducea ciocolată, somon afumat şi şampanie, fin'că astea erau scumpe şi persoanele care-şi vând găoaza nu pun niciodată banii la ciorap. Pe vremea aia, circula zvonul că muncitorii nord-africani au holeră, pe care şi-o iau de la Mecca, şi primul lucru pe care-l făcea totdeauna tanti Lola era să se spele pe mâini. Îi era groază de holeră, care nu-i igienică şi la care-i place murdăria. Eu unu' nu cunosc holera, dar cred că nu poate fi aşa nasoală cum zice tanti Lola, e o boală care nu-i răspunzătoare. Uneori, îmi venea să iau apărarea holerei, fin'că nu-i din vina ei că-i aşa, ea n-a hotărât niciodată să fie holeră, aşa i-a venit, pur şi simplu.

Tanti Lola se plimba cu maşina toată noaptea prin Bois de Boulogne şi zicea că-i singurul senegalez în branşă şi-i foarte apreciat căci, de câte ori se deschide, are, în acelaşi timp, şi sâni frumoşi şi sulă. Îşi crescuse sânii în mod artificial, ca pe nişte pui. Era atât de voinică, din cauza trecutului ei de boxer, că putea să ridice o masă ţinând-o de-un singur

picior, da' nu de asta era plătită. O iubeam mult, era cineva care nu seamănă cu nimni şi cu nimic. Am înţeles repede că se interesa de mine pentru a avea un copil pe care, cu meseria ei, nu-l putea avea, dat fiind că-i lipseau cele de trebuinţă. Purta o perucă blondă şi nişte sâni care-s foarte căutaţi la femei şi pe care-i hrănea în fiecare zi cu hormoni şi mergea dând din fund, pe tocurile ei înalte, făcând gesturi de pederast, ca să-şi aţâţe clienţii, dar era într-adevăr o persoană ca nimeni alta şi mă simţeam în siguranţă. Nu înţelegeam de ce oamenii sunt clasaţi în funcţie de găoază şi se face aşa un tam-tam, că tot nu-ţi pot face vreun rău. Îi cam făceam curte, căci aveam nevoie de ea al naibii de mult, ne mai strecura nişte biştari şi ne gătea, gustând sosul cu gesturi mici şi grimase de plăcere, cu cerceii care i se clătinau şi legănându-se pe tocurile ei înalte. Zicea că, pe când era tânără, îl bătuse pe Kid Govella în trei reprize, dar a fost totdeauna nefericită ca bărbat. Îi spuneam „Tanti Lola, nu semeni cu nimeni şi cu nimic"; iar asta-i facea plăcere, îmi răspundea „Da, micul meu Momo, eu sunt o creatură de vis" şi era adevărat, semăna cu clovnul albastru sau cu umbrela mea Arthur, care erau şi ele foarte deosebite. „O să vezi, micul meu Momo, când o să fii mare, că există mărci exterioare de respect care nu-nseamnă nimic, cum ar fi boaşele, care-s un accident al naturii." Madam Roza stătea într-un fotoliu şi o ruga să aibă grijă că încă sunt un copil. Zău, serios, era mişto fin'că era complet invers faţă de alţii şi nu era răutăcioasă. Când se pregătea să iasă seara cu peruca ei blondă, tocurile înalte şi cerceii şi faţa neagră şi frumoasă, cu semne de boxer, pulovărul alb, care-i bun pentru sâni, şi o eşarfă roz în jurul gâtului, din cauza mărului lui Adam care face o impresie proastă la travestite, fusta despicată într-o parte şi jartierele, nu-ţi venea să-ţi crezi ochilor, ce mai. Uneori

dispărea o zi sau două la Saint-Lazare şi se-ntorcea epuizată, cu machiajul aiurea şi se culca şi lua un somnifer, fin'că nu-i adevărat că ajungi să te obişnuieşti cu orice. O dată a venit la ea poliţia, să caute droguri, dar era o nedreptate, colegele care-i purtau pică o calomniaseră. Mă refer la vremea când madam Roza putea să vorbească şi avea capul întreg, mai puţin uneori, când se întrerupea la jumătate şi rămânea holbându-se gură cască drept în faţa ei, părând că nu ştie cine-i, unde-i şi ce caută acolo. Asta-i ceea ce doctorul Katz numeşte stare obişnuită. La ea, era mai tare ca la oricine şi o apuca în mod regulat, dar mai gătea încă foarte bine crapul, după reţetă evreiască. Tanti Lola venea în fiecare zi să vadă ce mai e nou, iar când îi mergea bine la Bois de Boulogne, ne dădea bani. Era foarte respectată în cartier, iar cei care-şi permiteau prea multe o încasau straşnic.

Nu ştiu ce ne-am fi făcut la şase, dacă n-ar fi existat celelalte cinci etaje, cu locatari care nu voiau să-şi facă rău unul altuia. N-o denunţaseră niciodată pe madam Roza la poliţie, când ţinea la ea până la zece copii de curvă, care făceau pe scări un tărăboi monstru.

Era chiar şi un francez la etajul doi, care se purta de parcă nu era deloc acasă. Era înalt, uscăţiv, cu un baston şi trăia liniştit, fără să se facă remarcat. Aflase că madam Roza se deteriorează şi într-o zi a urcat cele patru etaje pe care le aveam în plus şi a bătut la uşă. A intrat, a salutat-o pe madam Roza, doamnă, vă prezint respectele mele, s-a aşezat ţinându-şi pălăria pe genunchi, foarte ţeapăn, cu capul sus, şi şi-a scos din buzunar un plic timbrat, cu numele lui scris în întregime.

— Mă numesc Louis Charmette, după cum arată acest nume. Puteţi să citiţi cu ochii dumneavoastră. E

o scrisoare de la fata mea, care-mi scrie o dată pe lună.

Ne arăta scrisoarea cu numele lui, de parcă voia să ne dovedească faptul că are un nume.

— Sunt pensionar al căilor ferate, cadru administrativ. Am auzit că sunteţi suferindă, după douăzeci de ani petrecuţi în acelaşi imobil, şi am vrut să profit de ocazie.

V-am spus că madam Roza, chiar pe lângă boala ei, trăise multe şi din cauza asta o treceau fiorii pe spate. Se speria şi mai tare când înţelegea ceva din ce în ce mai puţin, aşa se-ntâmpla totdeauna când îmbătrâneşti şi ţi se strâng toate pe cap. Şi-atunci, franţuzul care s-a deranjat şi a urcat patru etaje ca s-o salute i-a făcut un efect definitiv, de parc-ar fi însemnat că urmează să moară şi a sosit reprezentantul oficial. Mai ales că individul era îmbrăcat foarte corect, costum negru, cămaşă şi cravată. Nu cred că madam Roza avea chef să trăiască, dar nici să moară nu-i prea venea, mi se pare că nu voia nici aşa, nici aşa, se obişnuise. Cred că se poate găsi şi o soluţie mai bună.

Acest nene Charmette era foarte important şi grav, după cum se aşezase ţeapăn şi nemişcat, iar lui madam Roza i se făcuse frică. Au tăcut îndelung unul şi celălalt, iar după aia n-au găsit nimic să-şi spună. Dacă vreţi să ştiţi părerea mea, acest nene Chermette urcase fin'că şi el era singur şi voia să se-nţeleagă cu madam Roza pentru a se asocia. De la o anumită vârstă, eşti tot mai rar frecventat, doar dacă n-ai nişte copii pe care legea naturii îi obligă. Cred că fiecare îl speria pe celălalt şi se priveau ca şi cum ar fi zis după dumneavoastră, ba nu, vă rog, după dumneavoastră. Nenea Charmette era mai bătrân ca madam Roza, dar era mai uscăţiv, pe când ovreica se revărsa pe toate părţile, iar bolile îşi găseau mai mult loc la ea. Totdeauna e mai greu pentru o femeie bătrână care a

mai trebuit să fie şi evreică, decât pentru un funcţionar de la căile ferate.

Era aşezată în fotoliul ei, în mână cu un evantai pe care şi-l păstrase din trecut, de când i se făceau cadouri pentru femei, şi nu ştia ce să zică, aşa şocată era. Nenea Charmette o privea ţeapăn, cu pălăria pe genunchi, de parcă ar fi venit s-o ducă undeva, iar la ovreică îi tremura capul şi-i curgea sudoarea, de frică. Oricum, era haios să-ţi închipui că moartea poate să intre pe uşă, să ia loc, cu pălăria pe genunchi şi să te privească în ochi, pentru a-ţi spune că ţi-a venit ceasul. Eu vedeam clar că nu-i decât un francez fără compatrioţi, care profitase de ocazie ca să-şi semnaleze prezenţa, atunci când vestea că madam Roza n-o să mai coboare niciodată s-a răspândit prin opinia publică, până la băcănia tunisiană a lui nenea Keibali, unde se strâng toate veştile.

Acest nene Charmette avea o faţă cenuşie, mai ales în jurul ochilor, care sunt primii care se înfundă şi trăiesc singuri în găurile lor, cu o expresie de cum adică, cu ce drept, ce se-ntâmplă cu mine. Îmi amintesc foarte bine de el, îmi amintesc cum stătea ţeapăn în faţa lui madam Roza, cu spinarea lui pe care n-o mai putea îndoi din cauza legilor reumatismului, care creşte o dată cu vârsta, mai ales când nopţile sunt răcoroase, ceea ce se-ntâmplă adesea în ultimele sezoane. Auzise la băcănie că madam Roza n-o mai duce mult şi că e atinsă la organele principale care nu mai sunt de utilitate publică şi probabil credea că o astfel de persoană poate să-l înţeleagă mai bine decât cele care încă-s integrale şi urcaşe la noi. Ovreica era în panică, primea pentru prima oară vizita unui francez catolic care tăcea ţeapăn în faţa ei. Au mai tăcut o vreme şi încă una şi după aia nenea Charmette s-a mai înmuiat, a-nceput să-i spună sever lui madam Roza tot ce făcuse în viaţa lui pentru căile ferate franceze

şi, oricum, era cam mult pentru o ovreică bătrână, într-o stare foarte avansată, care trecea astfel din surpriză în surpriză. Le era frică la amândoi, căci nu-i adevărat că natura potriveşte bine lucrurile. Natura poate să-i trântească orice oricui şi nu ştie nici măcar ce face, uneori ies nişte flori şi nişte păsări, iar alteori — o ovreică bătrână, la etajul şase, care nu mai poate coborî. Acest nene Charmette îmi făcea milă, căci se vedea că şi el e rupt de toţi şi de toate, în ciuda asigurării lui sociale. Mie mi se pare că mai ales articolele de primă necesitate sunt cele care le lipsesc.

Nu-i vina bătrânilor dacă se ramolesc totdeauna la sfârşit, iar eu nu mă prea dau în vânt după legile naturii.

Era ceva grozav să-l asculţi pe nenea Charmette vorbind de trenuri, de gări, şi de ore de plecare, de parc-ar mai fi sperat să scape, luând trenul cuvenit în direcţia potrivită şi prinzând o legătură, când ştia, de fapt, prea bine că ajunsese la sosire şi nu-i mai rămânea decât să coboare.

Au ţinut-o tot aşa o vreme şi eram îngrijorat pentru madam Roza, căci vedeam că-i complet înnebunită de-o vizită atât de importantă, de parc-ar fi venit cineva să-i dea ultimele onoruri.

Am deschis pentru nenea Charmette cutia de ciocolată pe care ne-a dat-o tanti Lola, dar nu s-a atins de ea, căci avea nişte organe care-i interziceau zahărul. S-a întors, până la urmă, la etajul doi şi vizita lui n-a rezolvat absolut nimic, madam Roza vedea că oamenii devin tot mai drăguţi cu ea şi asta niciodată nu-i un semn bun.

MADAM ROZA AVEA acum absenţe din ce în ce mai îndelungate şi uneori îşi petrecea ore în şir fără să simtă nimic. Mă gândeam la afişul pe care nenea Reza, cizmarul, îl punea ca să spună că, în caz de absenţă, trebuie să te adresezi în altă parte, dar n-am aflat niciodată cui pot să mă adresez, căci există unii care iau holera tocmai de la Mecca. Mă aşezam pe taburet, lângă ea, o ţineam de mână şi aşteptam să se-ntoarcă.

Tanti Lola ne ajuta şi ea, cât putea. Se-ntorcea de la Bois de Boulogne ruptă de oboseală, după eforturile pe care le făcuse în specialitatea ei şi dormea uneori până la cinci după-masa. Seara urca la noi, să ne dea o mână de ajutor. Mai aveam din când în când copii în pensiune, dar nu câţi să putem trăi, iar tanti Lola zicea că meseria de curvă se pierde din cauza concurenţei gratuite. Curvele gratuite nu-s persecutate de poliţie, care se leagă numai de alea care-şi merită banii. Am avut un caz de şantaj, când un proxinet care era un peşte vulgar a ameninţat c-o să denunţe un plod de curvă la Asistenţă, cu pierderea dreptului de paternitate pentru prostituţie, dacă tipa refuză să meargă la Dakar şi am ţinut plodul zece zile la noi — ca să vezi, îl chema Jules, ca pe proxineţi iar după aia s-a rezolvat, căci nenea N'Da Amédée a avut grijă de toate. Tanti Lola făcea

menajul şi o ajuta pe madam Roza să rămână curată. Nu vreau să-nfloresc acum lucrurile, dar niciodată n-am văzut un senegalez care ar fi fost o mai bună mamă de familie ca tanti Lola, mare păcat că natura i s-a opus. A fost obiectul unei nedreptăţi şi erau atâţia plozi fericiţi care se pierdeau în ea. N-avea nici măcar dreptul să adopte pe vreunul din ei, căci travestitele sunt cu totul altfel şi nu pot fi iertate niciodată. Lui tanti Lola îi părea tare rău, uneori.

Pot să vă spun că tot blocul a reacţionat bine la vestea morţii lui madam Roza, care urma să se producă la momentul oportun, când toate organele ei îşi vor conjuga eforturile în acest sens. Erau acolo cei patru fraţi Zaoum, nişte cărăuşi care erau oamenii cei mai tari din cartier la piane şi dulapuri şi eu îi priveam totdeauna cu admiraţie, fin'că şi mie mi-ar plăcea să fiu cât patru. Au venit să ne spună că putem conta pe ei ca s-o coborâm şi s-o urcăm înapoi pe madam Roza, de câte ori va avea chef să facă o plimbare. Duminica, o zi în care nimeni nu-şi cară mobila, au luat-o pe madam Roza, au coborât-o ca pe un pian, au instalat-o în maşina lor şi ne-am dus cu toţii până la Marna, ca să respire nişte aer curat. Era întreagă la cap, în ziua aia, şi a-nceput chiar să-şi facă planuri de viitor, căci nu voia să fie îngropată după religie. Am crezut la început că ovreicii i-i frică de Dumnezeu şi speră că dac-o să fie îngropată fără religie, o să scape de el. Nu era asta deloc. Nu-i era frică de Dumnezeu, dar zicea că acum e prea târziu, ce-a făcut e bun făcut şi nu mai are rost să vină El ca să-i ceară iertare. Cred că madam Roza, când era întreagă la cap, voia într-adevăr să moară de tot şi nu de parcă ar mai fi existat ceva după aia.

La întoarcere, fraţii Zaoum au făcut cu ea un ocol pe la Hale, strada Saint-Denis, strada Fourcy, strada Blondel, strada Truanderie şi a fost emoţionată mai

ales când a văzut pe strada Provence micul hotel când era tânără şi putea să-i urce scările de patruzeci de ori pe zi. Ne-a spus că-i place să revadă trotuarele pe unde s-a vândut, simţea că-şi făcuse bine meseria. Zâmbea şi vedeam că plimbarea i-a mai ridicat moralul. S-a pus să vorbească de vremurile bune din trecut, zicea că a fost perioada cea mai fericită din viaţa ei. Când se oprise, la cin'zeci de ani bătuţi pe muche, mai avea încă clienţi obişnuiţi, dar credea că, la vârsta ei, nu mai este estetic şi aşa a luat decizia să se reconvertească. Ne-am oprit pe strada Frochot să bem o duşcă, iar madam Roza a mâncat o prăjitură. Pe urmă, ne-am întors acasă, iar fraţii Zaoum au dus-o până la etajul şase ca pe o floare şi era atât de încântată de această plimbare că părea întinerită cu câteva luni.

Acasă, venise Moise în vizită, aşezat în faţa uşii. I-am zis salut şi l-am lăsat cu madam Roza, care era în formă. Am coborât la cafenea, să mă-ntâlnesc cu un amic care-mi promisese o geacă de piele dintr-un adevărat stoc american, o chestie originală, da' nu era acolo. Am rămas o clipă cu nenea Hamil, care era bine, sănătos. Stătea lângă ceaşca goală de cafea şi zâmbea liniştit la peretele din faţă.

— Ce mai faci, nene Hamil?

— Bună, micul meu Victor, sunt bucuros că te aud.

— În curând, o să se găsească ochelari pentru orice, nene Hamil, o să poţi vedea din nou.

— Trebuie să credem în Dumnezeu.

— O să se facă într-o zi nişte ochelari formidabili, cum n-au mai fost niciodată şi o să poţi vedea cu adevărat, nene Hamil.

— Ei bine, micul meu Victor, slăvit fie Dumnezeu, căci El mi-a îngăduit să trăiesc atâta.

— Nene Hamil, nu mă numesc Victor. Mă numesc Mohamed. Victor e celălalt prieten al matale.

Păru mirat.

— Dar bineînţeles, micul meu Mohamed... *Tawa kkaltu'ala al Hayy elladri la iamut...* Mi-am pus încrederea în Cel Viu, care nu moare... Cum am zis că te cheamă, micul meu Victor?

Ei, la naiba.

— Ai zis că mă cheamă Victor.

— Cum am putut să spun aşa ceva? Te rog să mă ierţi.

— Oh, nu-i nimic, absolut nimic, un nume e la fel ca altul, nu-i nimic. Ce-ai mai făcut, de ieri încoace?

Păru preocupat. Vedeam că face un efort mare ca să-şi amintească, dar toate zilele i se scurgeau exact la fel, de când nu-şi mai umplea viaţa vânzând covoare de dimineaţă până seara, şi-atunci în capul lui se îngrămădeau o mulţime de pete albe. Îşi ţinea mâna dreaptă pe o Carte mică şi uzată, în care scrisese Victor Hugo, iar Cartea trebuia să fie foarte obişnuită cu această mână care se sprijină pe ea, cum fac adesea orbii, când îi ajuţi să traverseze strada.

— De ieri încoace, zici?

— Ieri sau azi, nene Hamil, nu contează, totul nu e decât timp care trece.

— Ei bine, azi am stat aici toată ziua, micul meu Victor.

Priveam Cartea, dar n-aveam nimic de zis, erau de mulţi ani de zile împreună.

— Într-o zi o să scriu şi eu o carte adevărată, nene Hamil. Cu toate cele. Ce-a scris mai bun nenea Victor Hugo?

Nenea Hamil privea foarte departe şi zâmbea. Mâna i se mişca pe Carte, ca pentru a o mângâia. Degetele îi tremurau.

— Nu-mi pune prea multe întrebări, micul meu...

— Mohamed.

— ... Nu-mi pune prea multe întrebări, sunt cam obosit astăzi.

Am luat Cartea, iar nenea Hamil a simţit asta şi a-nceput să se neliniştească. M-am uitat la titlu şi i-am dat-o înapoi. I-am pus mâna pe ea.

— Uite, nene Hamil, e aici, poţi s-o simţi.

Vedeam cum atinge cu degetele Cartea.

— Nu eşti un copil ca ceilalţi, micul meu Victor. Am ştiut-o dintotdeauna.

— Într-o zi, o să scriu şi eu mizerabilii, nene Hamil. Ai pe cineva care să te conducă până acasă?

— *Inch' Allah.* Cu siguranţă se va găsi cineva, căci eu cred în Dumnezeu, micul meu Victor.

Începeam să mă satur, fin'că nu mai vorbea decât cu celălalt.

— Povesteşte-mi ceva, Nene Hamil. Povesteşte-mi cum ai făcut acea mare călătorie la Nisa, când aveai cinşpe ani.

Tăcea.

— Eu? Am făcut eu o călătorie mare la Nisa?

— Pe când erai foarte tânăr.

— Nu-mi amintesc. Nu-mi amintesc deloc.

— Păi bine, atunci am să-ţi povestesc eu. Nisa e o oază la marginea mării, cu păduri de mimoze şi palmieri şi cu prinţi ruşi şi englezi, care se bat cu flori. Pe-acolo sunt clovni care dansează pe străzi şi *confetti* care cad din cer pe toţi, fără să uite pe cineva. Într-o zi o să merg şi eu la Nisa, când o să fiu tânăr.

— Cum, când o să fii tânăr? Eşti bătrân? Câţi ani ai, dragul meu? Tu eşti micul Mohamed, nu-i aşa?

— Asta una nu se ştie şi nici vârsta mea. N-am fost datat. Madam Roza zice că eu n-o să am niciodată vârsta mea, finc'că sunt altfel decât ceilalţi şi aşa o să şi rămân. Îţi mai aminteşti de madam Roza? O să moară în curând.

Dar nenea Hamil se rătăcise prin sinea lui, căci viaţa îi lasă pe oameni să trăiască, fără să mai bage de seamă ce se-ntâmplă cu ei. În clădirea din faţă stătea o doamnă, tanti Halaoui, care venea să-l ia înainte de ora închiderii şi-l ducea la culcare, fin'că nici ea nu mai avea pe nimeni. Nici măcar nu ştiu dacă se cunoşteau sau făcea asta pentru a nu fi singuri. Ţinea o tarabă cu arahide, la Barbès, ca şi tatăl ei, când mai trăia încă. Atunci i-am zis:

— Nene Hamil, nene Hamil! doar aşa, ca să-i reamintesc că mai există cineva care-l iubeşte, care-i ştie numele şi că are un nume.

Am rămas o bună vreme cu el, lăsând să treacă timpul, care se mişcă încet şi care nu-i francez. Nenea Hamil mi-a zis adesea că timpul vine încet din deşert, cu caravanele lui cu cămile, şi că nu se grăbeşte, căci transportă eternitatea. Dar e totdeauna mai frumos când îl povesteşti decât când îl priveşti pe chipul vreunei persoane bătrâne, care tot fură o zi în plus, şi dacă vreţi să ştiţi părerea mea, timpul trebuie căutat printre aceşti hoţi.

Proprietarul cafenelei, pe care-l cunoaşteţi cu siguranţă, căci e nenea Driss, a trecut pe la noi să vadă ce mai facem. Lui nenea Hamil îi venea uneori să facă pipi şi trebuia să fie condus la W.C. înainte ca lucrurile să se precipite. Dar nu trebuie să credeţi că nenea Hamil nu mai era responsabil şi nu mai era bun de nimic. Bătrânii sunt la fel de buni ca toată lumea, chiar dacă se fac mai mici. Simt durerea ca dumneavoastră şi ca mine şi uneori tocmai asta îi face să sufere mai tare ca noi, căci nu se pot apăra. Dar îi atacă natura, care poate fi o ticăloasă şi jumătate, când îi perpeleşe la foc mic. La noi e şi mai nasol ca-n natură, căci e interzis să-i avortezi pe bătrâni, când natura îi sufocă încetişor şi li se holbează ochii în cap. Nu era cazul lui nenea Hamil,

care mai putea să îmbătrânească mult şi bine şi să moară la o sută zece ani şi chiar să devină campion mondial. Era încă foarte stăpân pe el şi zicea „pipi" când îl trecea şi înainte să-şi dea drumul, iar nenea Driss îl lua de cot, în aceste condiţii, şi-l conducea el însuşi la W.C. La arabi, când un om e foarte bătrân şi nu mai are mult, i se arată respect, ăsta-i un punct în plus în socotelile cu Dumnezeu şi nu-i un câştig tare mic. Totuşi, era trist pentru nenea Hamil să fie condus la pipi şi i-am lăsat acolo, căci eu cred că nu trebuie să cauţi peste tot tristeţea.

ÎNCĂ ERAM PE SCĂRI CÂND l-am auzit pe Moise plângând şi am urcat treptele în galop, gândindu-mă că poate s-a-ntâmplat vreo nenorocire cu madam Roza. Am intrat şi-n clipa aia am crezut că nu-i adevărat. Ba chiar mi-am închis ochii, ca să-i pot deschide pe urmă mai bine.

Plimbarea cu maşina peste tot pe unde a lucrat avusese un efect miraculos asupra lui madam Roza şi întregul trecut i-a reânviat în minte. Stătea goală în mijlocul încăperii, pregătindu-se să se-mbrace pentru a pleca la serviciu, ca pe vremea când încă mai lucra-n branşă. Bine, eu unu' n-am văzut multe în viaţă şi nu prea am dreptul să zic ce-i înspăimântător şi ce nu-i, dar vă jur că madam Roza în pielea goală, cu cizme de piele în picioare şi cu chiloţii negri dantelaţi în jurul gâtului, fin'că încerca să şi-i tragă pe ea din sens invers, şi cu doi sâni care depăşesc orice imaginaţie, revărsaţi peste burtă, vă jur că era o privelişte pe care n-o poţi vedea nicăieri, chiar dacă mai există. Pe deasupra, madam Roza mai încerca să dea din fund ca într-un sex-shop, dar cum la ea fundul depăşea posibilităţile umane... *siyyid!* Cred că pentru prima dată am murmurat o rugăciune, cea pentru *mahbul,* dar ea a continuat să se alinte cu un mic zâmbet strengăresc şi de pisică, aşa cum nu i-aş dori nimănui.

Înţelegeam limpede că e sub efectul şocului

recapitulativ, pe care-l căpătase văzând locurile unde fusese fericită, dar uneori înţelegerea nu te ajută, dimpotrivă. Era atât de machiată încât părea şi mai goală prin celelalte părţi şi-şi ţuguia buzele într-un fel absolut greţos. Moise îşi trăgea nasul într-un colţ, dar eu am zis numai „madam Roza, madam Roza" şi am ţâşnit afară, am coborât scările val-vârtej şi m-am pus pe fugă. Nu pentru a scăpa, oricum nu există aşa ceva, ci doar ca să nu mai stau pe-acolo.

Am fugit o bună bucată de drum şi, când m-am simţit mai uşurat, m-am aşezat în întuneric sub o poartă, după nişte lăzi de gunoi care-şi aşteptau rândul. N-am plâns, fin'că nici măcar nu merita oboseala. Mi-am închis ochii, mi-am ascuns obrajii între genunchi, aşa ruşine-mi era, am aşteptat o vreme şi apoi am chemat un poliţist. Era cel mai tare curcan pe care vi-l puteţi închipui. Era de un milion de ori mai solid ca toţi ceilalţi şi avea încă şi mai multe forţe armate pentru a face să domnească liniştea. Avea chiar şi maşini blindate la dispoziţie şi cu el nu mai trebuia să mă tem de nimic, căci urma să-mi asigure autoapărarea. Simţeam că pot fi liniştit, are el grijă de mine. Şi-a pus braţul atotputernic în jurul umerilor mei, părinteşte, şi m-a întrebat dacă am fost rănit de loviturile primite. I-am spus că da, dar n-are nici un rost să mergem la spital. A rămas un timp cu o mână pe umărul meu şi simţeam c-o să se ocupe de toate şi c-o să fie ca un tată pentru mine. Mă simţeam mai bine şi începeam să-nţeleg că lucrul cel mai bun pentru mine e să trec în cealaltă lume, unde nu-i adevărat. Nenea Hamil, când încă mai era printre noi, îmi zicea tot timpul că poeţii ne asigură cealaltă lume şi brusc am zâmbit, mi-am amintit că mă numise Victor, poate că era semnul lui Dumnezeu. Apoi, am văzut multe păsări albe şi roz, toate umflate cu aer şi legate c-o sfoară, ca să plec cu ele în depărtări şi am adormit.

Am tras un somn zdravăn, iar pe urmă m-am dus la cafeneaua din colţul străzii Bisson, unde-ntunecă locul o groază de negri, din cauza celor trei cămine cu africani, de alături. În Africa, e cu totul altfel, pe acolo sunt triburi şi, când faci parte dintr-un trib, e ca şi cum ai fi într-o societate, într-o mare familie. Pe-acolo era nenea Aboua, de care încă nu v-am zis nimic, fin'că n-am cum să vă spun toate şi de aia-l menţionez acum, nici franţuzeşte nu ştie şi trebuie ca cineva să vorbească în locul lui, ca să se facă remarcat. Am rămas acolo o bucată de vreme cu nenea Aboua, care provine din Coasta de Fildeş. Ne ţineam de mână şi ne-am distrat bine împreună, eu aveam zece ani iar el douăzeci şi era o diferenţă care-i făcea plăcere şi lui şi mie. Patronul, nenea Soko, mi-a zis să nu stau acolo prea multă vreme, nu voia necazuri cu ocrotirea minorilor, iar cu un puşti de zece ani rişti să-ţi iasă poveşti din cauza drogaţilor, căci ăsta-i primul lucru la care se gândeşte lumea, când vede un plod. În Franţa, minorii sunt foarte ocrotiţi şi sunt băgaţi la închisoare când nimeni n-are grijă de ei.

Nenea Soko are şi el copii, pe care i-a lăsat pe Coasta de Fildeş, fin'că acolo are mai multe neveste ca aici. Ştiam bine că n-am voie să zăbovesc într-un local de beţie publică, fără părinţi, dar vă spun foarte sincer că n-aveam nici un chef să mă-ntorc acasă. Starea în care o lăsasem pe madam Roza îmi făcea încă pielea buburuze, numai când mă gândeam. Oricum, era cumplit s-o vezi murind încetul cu încetul, fără să aibă habar despre ce-i vorba, dar în pielea goală, cu un zâmbet porcesc, cu cele nouăşcinci de kile care aşteaptă clientul şi cu un fund fără nimic omenesc în el e ceva care pretinde nişte legi pentru a-i pune capăt suferinţelor. Ştiţi, toată lumea vorbeşte de apărarea legilor naturii, dar eu unu' prefer piesele de schimb. În tot cazul, nu poţi să-ţi trăieşti viaţa

într-un birt şi m-am dus acasă, zicându-mi tot timpul pe scări că poate madam Roza a murit şi deci nu mai are nimeni de suferit.

Am deschis uşa încetişor, ca să nu mă sperii, şi primul lucru pe care l-am văzut a fost madam Roza îmbrăcată din cap până-n picioare, în mijlocul camerei, cu o valiză mică alături. Semăna cu cineva care aşteaptă metroul pe peron. Am privit repede chipul ei şi am văzut că-i dusă de-acasă. Arăta complet aiurită, aşa de fericită părea. Ochii îi zburau departe, departe, avea o pălărie cu care nu-i stătea bine, fin'că aşa ceva-i imposibil, dar, mă rog, o mai ascundea pe sus. Ba chiar şi zâmbea, de parcă ar fi primit o veste bună. Purta o rochie albastră cu margarete, îşi recuperase din fundul dulapului poşetuţa de curvă, pe care o păstra din motive sentimentale şi pe care o ştiam bine, mai ţinea încă balonaşe de serviciu înăuntru, şi se uita fix prin perete de parcă urma să ia trenul pentru totdeauna.

— Ce faci, madam Roza?

— O să vină să mă ia. O să se ocupe de toate. Mi-au zis să aştept aici, o să vină cu camioanele şi o să ne ducă la Velodrom, cu strictul necesar.

— Cine o să vină?

— Poliţia franceză.

Nu mai înţelegeam nimic. Moise îmi făcea semne din cealaltă cameră, cu degetul la cap. Madam Roza ţinea poşeta de curvă în mână, iar valiza era alături şi aştepta de parcă-i era frică să nu întârzie.

— Ne-au lăsat o jumătate de ceas şi ne-au zis să luăm doar o singură valiză. O să ne urce într-un tren şi o să ne transporte în Germania. N-o să mai am necazuri, o să aibă grijă de toate. Au zis că n-o să ne facă nici un rău, o să fim cazaţi, hrăniţi, spălaţi.

Nu ştiam ce să zic. Era posibil să fie iar transportaţi evreii în Germania, căci arabii se săturaseră de ei. Madam Roza, pe când era întreagă

la cap, îmi spusese adesea cum făcuse nenea Hitler un Israel evreiesc în Germania, ca să le ofere un cămin şi cum au fost primiţi cu toţii în acea tabără, în afara dinţilor, a oaselor, a hainelor şi a pantofilor în bună stare, care le erau luate din cauza risipei. Dar nu înţelegeam deloc de ce numai nemţii singuri au grijă de evrei şi de ce făceau iarăşi cămine pentru ei, când asta, de fapt, ar trebui să fie grija tuturor, pe rând, şi toate popoarele ar trebui să facă sacrificii. Lui madam Roza îi plăcea mult să-mi aducă aminte că a avut şi ea o tinereţe. Bine, ştiam toate astea, din moment ce trăiam la o evreică şi cu evreii lucrurile de genu'ăsta ajung totdeauna să se afle, dar nu-nţelegeam de ce poliţia franceză urma să se ocupe de madam Roza, care era nasoală şi bătrână şi nu mai prezenta nici un interes, sub nici un raport. Mai ştiam, de asemeni, că uneori madam Roza dă în mintea copiilor, din cauza deranjamentului ei, a senilităţii debile, iar doctorul Katz mă prevenise. Probabil credea că-i tânără, ca adineauri, când se-mbrăcase în curvă şi stătea acolo, cu valiza ei mică, foarte fericită, fin'că avea iar douăzeci de ani, aşteptând soneria, ca să se întoarcă pe Velodrom şi în căminul evreiesc din Germania, era tânără încă o dată.

Nu ştiam ce să fac, fin'că nu voiam s-o contrazic, dar eram sigur că poliţia franceză n-o să vină să-i dea înapoi lui madam Roza cei douăzeci de ani. M-am aşezat pe jos într-un colţ şi am rămas cu capul aplecat, ca să n-o văd, asta-i tot ce puteam face pentru ea. Din fericire, şi-a revenit şi a fost prima care să se mire că stă în picioare, cu valiza, pălăria, rochia albastră cu margarete şi poşetuţa plină de amintiri, dar m-am gândit că-i mai bine să nu-i spun ce s-a-ntâmplat, vedeam clar c-a uitat totul. Asta-i amnistia, iar doctorul Katz mă prevenise că o va apuca din ce în ce mai des, până-n ziua în care nu-şi

va mai aminti de nimic, pentru totdeauna, şi poate că va trăi încă ani îndelungaţi într-o stare obişnuită.

— Ce s-a-ntâmplat, Momo? De ce stau aici, cu valiza gata de plecare?

— Ai visat, madam Roza. Dintr-un vis, nimeni nu poate păţi nimic rău.

Mă privea cu neâncredere.

— Momo, trebuie să-mi spui adevărul.

— Îţi jur că-ţi spun adevărul, madam Roza. N-ai cancer. Doctorul Katz e absolut sigur în privinţa asta. Poţi fi liniştită.

Păru niţel mai calmată, era un lucru tare bun să n-ai cancer.

— Cum se face că-s aici fără să ştiu cum şi unde? Ce-i cu mine, Momo?

S-a aşezat pe pat şi a-nceput să plângă. M-am ridicat, m-am dus să mă aşez lângă ea şi am luat-o de mână, îi plăcea asta. A zâmbit îndată şi mi-a aranjat puţin părul, ca să arăt mai drăguţ.

— Madam Roza, asta-i viaţa şi poţi trăi până la adânci bătrâneţi cu asta. Doctorul Katz mi-a zis că te porţi ca o persoană de vârsta matale şi mi-a dat chiar şi un număr.

— Vârsta a treia?

— Asta este.

Se gândi o clipă.

— Nu-nţeleg, am intrat de mult în menopauză. Ba chiar am şi lucrat după aia. Oare n-am vreo tumoare la creier, Momo? Nici asta nu iartă, când e malignă.

— Nu mi-a zis că asta nu iartă. Nu mi-a vorbit de şmecheriile care iartă sau care nu iartă. Nu mi-a vorbit deloc despre iertare. Mi-a zis doar că matale ai vârsta aia şi nu mi-a vorbit nici de amnistie, nici de nimica.

— Vrei să zici amnezie?

Moise, care nu avea altceva mai bun de făcut, s-a pus pe plâns şi numai asta-mi mai lipsea.

— Moise, ce s-a-ntâmplat? Sunt mintită? Mi se ascunde ceva? De ce plânge?

— Pe toţi dracii, ovreii plâng tot timpul când se întâlnesc, madam Roza, ar trebui s-o ştii. Li s-a făcut chiar şi un zid pentru asta. Ce naiba.

— Poate că-i scleroză cerebrală?

Eram sătul până-n gât, v-o jur. Aşa de sastisit eram de toate că-mi venea să-l caut pe Mahoute, pentru o injecţie babană, să-i pot băga în mă-sa pe toţi.

— Momo! Nu-i scleroză cerebrală? Asta nu iartă.

— Matale ştii multe şmecherii din astea care mai şi iartă, madam Roza? Nu mă mai bate la cap. Îmi mâncaţi nervii cu toţii, pe mormântul mamei mele!

— Să nu spui aşa ceva, sărmana ta mamă este... în sfârşit, poate că este în viaţă.

— Nu-i doresc asta, madam Roza, chiar dacă-i în viaţă, tot e mama mea.

M-a privit ciudat şi apoi a zâmbit.

— Te-ai maturizat, dragul meu Momo. Nu mai eşti un copil. Într-o bună zi...

A vrut să-mi zică ceva şi apoi s-a oprit.

— Ce, într-o bună zi?

A luat un aer nevinovat.

— Într-o bună zi, o să ai paişpe ani. Şi apoi cinşpe. Şi n-o să vrei să mă mai vezi.

— Nu mai vorbi prostii, madam Roza. N-o să te las baltă, nu-i genul meu.

Asta a liniştit-o şi s-a dus să se schimbe. Şi-a pus chimonoul japonez şi s-a parfumat după urechi. Nu ştiu de ce se parfuma mereu după urechi, poate ca să nu se vadă. După aia, am ajutat-o să se aşeze în fotoliu, fin'că-i venea greu să se aplece. Se simţea bine, pentru boala ei. Avea un aer trist şi neliniştit şi eram mai degrabă mulţumit s-o văd în starea ei

normală. A şi plâns un pic, ceea ce dovedea că se simte foarte bine.

— De-acuma eşti băiat mare, Momo, înţelegi cum stau lucrurile.

Întâmplător, chiar că nu era aşa, nu înţelegeam lucrurile deloc, dar nu se făcea să mă târguiesc cu ea, nu era momentul potrivit.

— Eşti un băiat mare, aşa că ascultă-mă...

În clipa aia s-a turat în gol şi a rămas câteva secunde în pană, ca o maşină veche şi rablagită, la care i-a murit motorul. Am aşteptat să pornească iar, ţinând-o de mână, căci totuşi ea nu era o maşină veche şi rablagită. Doctorul Katz mi-a spus, când am fost la el de trei ori, că un american a trăit şapteşpe ani fără să ştie de nimic, ca o legumă, la spital, unde-l ţineau în viaţă cu mijloace medicale şi era un record mondial. Campionii mondiali pot fi găsiţi totdeauna în America. Doctorul Katz mi-a spus că nu se mai poate face nimic pentru ea, dar cu îngrijiri bune la spital poate s-o mai ducă vreo câţiva ani de zile.

Treaba mai neplăcută era că madam Roza nu primea pensie de Asigurări sociale, fin'că trăia clandestin. De la razia poliţiei franceze, când era încă tânără şi folositoare, după cum am avut onoarea, nu voia să figureze nicăieri. Totuşi, cunoşteam o mulţime de evrei la Belleville, care au acte şi tot felul de hârtii care-i trădează, dar madam Roza nu voia să-şi asume riscul de a se încrede în acte care s-o dovedească, fin'că îndată ce se află cine eşti se şi grăbeşte lumea să ţi-o scoată pe nas. Madam Roza nu era deloc patrioată şi nu-i păsa de vreunul dacă-i nord-african sau arab, malian sau evreu, fin'că ea n-avea principii. Îmi zicea adesea că toate popoarele au părţile lor bune şi de aia există persoane care se numesc istorici şi care nu fac toată ziua decât studii şi cercetări. Deci, madam Roza nu figura nicăieri şi avea acte

false pentru a dovedi că n-are nici o legătură cu ea însăşi. Nu primea nici un ban de la Asigurările sociale.

Dar doctorul Katz m-a liniştit şi mi-a spus că dacă e dus la spital un trup care mai trăieşte încă, dar nu se mai poate ţine pe picioare, nimeni nu poate să-l dea afară, fin'că unde am ajunge.

Mă gândeam la toate astea privind-o pe madam Roza, în timp ce minţile-i rătăceau aiurea. Asta-i ceea ce se numeşte senilitate debilă accelerată, care vine şi se duce, iar apoi cu titlu definitiv. I se spune sisi, pentru mai multă simplitate, şi asta vine de la senil, senilitate, care-i un cuvânt medical. Îi mângâiam mâna, s-o încurajez să-şi revină şi niciodată n-am iubit-o mai mult, pentru că era urâtă şi bătrână şi în curând nu va mai fi o persoană umană.

Nu mai ştiam ce să fac. Nu aveam bani şi încă nu trecusem de vârsta ca să scap de legea împotriva minorilor. Arătam mai mare de zece ani şi ştiam că le plac ştoarfelor care n-au pe nimeni, dar poliţia era afurisită cu proxineţii şi-mi era frică de sârbi, care-s o concurenţă teribilă.

Moise a-ncercat să-mi ridice moralul zicându-mi că-i place tare mult la familia de evrei care-l luase în grijă şi că pot să mă-nvârt şi eu, găsindu-mi pe cineva. A plecat promiţându-mi c-o să vină în fiecare zi, să-mi dea o mână de ajutor. Trebuia s-o şterg la fund pe madam Roza, care nu se mai descurca singură. Chiar şi când era întreagă la cap avea probleme în direcţia asta. Atâta un fund avea că n-ajungea cu mâna la locul potrivit. Se jena tare să fie ştearsă de altcineva, din cauza feminităţii, dar asta-i situaţia. Moise s-a întors, după cum a promis, şi atunci s-a întâmplat acea catastrofă naţională de care am avut onoarea şi care m-a îmbătrânit dintr-o dată.

ERA A DOUA ZI DUPĂ CE cel mai mare dintre fraţii Zaoum ne adusese un kil de făină, ulei şi carne pentru chifteluţe, căci multă lume a-nceput să-şi arate faţa cea bună, de când se deteriorase madam Roza. Ziua aia am marcat-o cu un punct roşu, fin'că-i o expresie frumoasă.

Madam Roza se simţea mai bine pe sus şi pe jos. Uneori se încuia de tot, alteori rămânea descuiată. Într-o zi o să le mulţumesc la toţi locatarii are ne-au ajutat, cum ar fi nenea Waloumba, care înghiţea flăcări pe bulevardul Saint-Michel pentru a trezi interesul trecătorilor faţă de el şi a urcat să dea o foarte frumoasă reprezentaţie în faţa lui madam Roza, în speranţa c-o să-i atragă atenţia.

Nenea Waloumba e un negru din Camerun care a venit în Franţa ca s-o mături. Îşi lăsase toată nevestele şi copiii în ţara lui, din motive economice. Era al naibii de talentat la înghiţitul flăcărilor şi-şi dedica orele suplimentare acestei sarcini. Nu era văzut cu ochi buni de către poliţie, fin'că făcea îmbulzeală pe stradă, dar avea un permis ireproşabil pentru înghiţitul flăcărilor. Când vedea că madam Roza începu să se uite în gol, cu gura căscată şi cu balele curgând pe cealaltă lume, fugeau după nenea Waloumba, care-şi împărţea domiciliul legal cu alte opt persoane din tribul său, într-o cameră de la etajul

cinci. Dacă era acasă urca îndată cu torţa aprinsă şi se apuca să scuipe flăcări în faţa lui madam Roza. Nu numai ca să stârnească interesul unei persoane cu boala agravată de tristeţe, ci ca să-i facă un tratament cu şocuri, căci doctorul Katz zicea că multe persoane sunt ameliorate prin aşa un tratament la spital, unde li se aprinse brusc lumina în acest scop. Şi nenea Waloumba era de aceeaşi părere, zicea că persoanele bătrâne îşi regăsesc deseori memoria când sunt speriate şi chiar îl vindecase aşa pe un surdo-mut, în Africa. Bâtrânii sunt apucaţi adesea de o tristeţe şi mai mare când sunt băgaţi la spital pentru totdeauna, doctorul Katz zice că vârsta asta nu cunoaşte mila şi începând de la şaiş'cinci sau şaptezeci de ani nimeni nu-şi mai bate capu' cu ei.

Ne-am petrecut, deci, ore şi ore în şir încercând s-o speriem zdravăn de tot pe madam Roza, pentru ca sângele ei să facă o tură. Nenea Waloumba e teribil când înghite flăcările, care îi ies apoi pe gură şi ţâşnesc până-n tavan, dar madam Roza era într-una din perioadele ei de blocaj care se cheamă letargie, când ţi se fâlfâie de orice, şi nu aveam cum s-o şocăm. Nenea Waloumba a vărsat la flăcări în faţa ei o juma' de oră, dar ea avea privirea fixă şi lovită de stupoare, de parcă era o statuie pe care n-o atinge nimic, făcută din lemn sau piatră tocmai în acest scop. A mai încercat o dată şi, fin'că făcea eforturi, madam Roza a ieşit brusc din starea ei şi când a văzut un negru pe jumătate gol, care scuipa flăcări în faţa ei a tras aşa un răcnet că nici nu vă puteţi închipui. A vrut chiar s-o ia la goană şi a trebuit s-o ţinem. După aia, n-a mai vrut să audă de nimic şi ne-a interzis să mai înghiţim vreodată flăcări la ea în casă. Nu ştia că-i sisi, credea că aţipise niţel şi c-am trezit-o. Nu puteam să-i spunem.

Altă dată, nenea Waloumba s-a dus după cinci amici, care erau cu toţii tribuni de-ai lui şi au venit să

danseze în jurul lui madam Roza, pentru a încerca să alunge spiritele rele care se leagă de anumite persoane îndată ce au un pic de timp liber. Fraţii lui nenea Waloumba erau foarte cunoscuţi la Belleville, venea lumea să-i caute pentru această ceremonie, când aveau vreun bolnav care putea fi îngrijit la domiciliu. Nenea Driss de la cafenea dispreţuia ceea ce el numea „practici", îi lua peste picior şi zicea că nenea Waloumba şi fraţii săi de trib se ocupă cu medicina neagră.

Nenea Waloumba şi amicii lui au urcat la noi într-o seară, când madam Roza era plecată cu sorcova şi stătea în fotoliul ei, cu privirea înţepenită. Erau pe jumătate goi şi împodobiţi cu diferite culori, cu chipurile pictate înfricoşător, ca să-i sperie pe demonii pe care muncitorii africani îi aduc în Franţa. Doi dintre ei s-au aşezat pe jos, cu tobele în mână, iar ceilalţi trei au început să danseze în jurul lui madam Roza în fotoliu. Nenea Waloumba cânta dintr-un instrument făcut special în acest scop şi vreme de-o noapte întreagă a fost într-adevăr cel mai grozav lucru de văzut la Belleville. N-am reuşit nimic; fin'că nu-şi făcea efectul şi la evrei, iar nenea Waloumba ne-a explicat că-i chestie de religie. Credea că religia lui madam Roza se împotrivea şi n-o lăsa să se vindece. Eu unu' mă miram foarte tare, fin'că madam Roza arăta în asemenea hal că nu se vedea unde mai încăpea şi religia.

Dacă vreţi să ştiţi părerea mea, de la o vreme încolo, nici măcar evreii nu mai sunt evrei, aşa de puţin rămâne din ei. Nu ştiu dacă se înţelege ce vreau să zic, dar n-are importanţă, fin'că dacă s-ar înţelege ar fi ceva şi mai nasol.

Puţin mai târziu, fraţii lui nenea Waloumba au început să se descurajeze, căci lui madam Roza i se fâlfâia de toate, în starea ei, iar nenea Waloumba mi-a explicat că spiritele rele i-au astupat ieşirile şi

eforturile n-ajung până la ea. Ne-am aşezat cu toţii pe jos, în jurul ovreicii, şi am luat o mică pauză, căci în Africa sunt cu mult mai mulţi decât la Belleville şi pot să se schimbe pe echipe de lucru în jurul spiritelor rele, ca la uzinele Renault. Nenea Waloumba s-a dus după apă de foc şi ouă de găină şi am luat o gustare straşnică în jurul lui madam Roza, care avea o privire de parcă şi-ar fi pierdut-o şi şi-o caută peste tot.

Nenea Waloumba, în timp ce ne ospătam, ne-a explicat că în ţara lui era cu mult mai uşor să-i respecţi pe bătrâni şi să te ocupi de ei, pentru a-i alina, decât într-un oraş mare ca Parisul, unde există mii de străzi, etaje, vizuini şi alte locuri pe unde stau uitaţi şi nu poţi folosi armata ca să-i cauţi peste tot, căci armata se ocupă de tineri. Dacă armata şi-ar petrece timpul ocupându-se de bătrâni n-ar mai fi armata franceză. Mi-a spus că există zeci de mii de aşa-numite vizuini cu bătrâni, prin oraşe şi pe la sate, dar nimeni nu oferă informaţii care ar permite să fie găsiţi şi nu se ştie nimic. Te doare să vezi un bătrân sau o bătrână într-o ţară mare şi frumoasă ca Franţa, iar oamenii au oricum destule griji pe cap. Bătrânele şi bătrânii nu mai sunt buni de nimic şi nu mai sunt de utilitate publică şi atunci sunt lăsaţi să trăiască. În Africa, oamenii stau îngesuiţi în triburi şi bătrânii sunt foarte căutaţi din cauza tuturor lucrurilor cu care te pot ajuta după moarte. În Franţa nu există triburi din cauza egoismului. Nenea Waloumba zice că Franţa a fost complet detribalizată şi pentru asta există bande înarmate care se ajută una pe alta şi încearcă să facă ceva. Nenea Waloumba spune că tinerii au nevoie de triburi, căci fără ele sunt ca o picătură de apă în mare şi asta-i ţicneşte de cap. Nenea Waloumba zice că peste tot sunt aşa de mulţi că-i poţi număra cu miile. Iată de ce bătrâneii, care nu se pot aduna în bande înarmate pentru a exista,

dispar fără a-şi lăsa adresa şi trăiesc în vizuinele lor amărâte. Nu ştie nimeni că sunt acolo, mai ales în camerele de servitori fără lift şi nu-şi pot semnala prezenţa prin strigăte, fin'că-s prea slăbiţi. Nenea Waloumba zice c-ar trebui adusă multă mână de lucru străină, din Africa, pentru a-i căuta pe bătrâni în fiecare dimineaţă la ora şase şi pentru a-i ridica pe cei care încep să se-mpută, căci nimeni nu vine să controleze dacă mai trăieşte bătrânul sau bătrâna şi totul se clarifică numai când anunţă cineva la poartă că miroase urât pe scară.

Nenea Waloumba vorbeşte foarte bine totdeauna de parcă el ar fi şeful. Are obrazul năpădit de cicatrici care-s mărci de importanţă şi-i permit să fie foarte stimat în tribul său şi să ştie despre ce vorbeşte. Trăieşte şi acum la Belleville şi-ntr-o zi o să mă duc să-l văd.

Mi-a arătat o şmecherie foarte utilă la madam Roza, pentru a deosebi o persoană încă în viaţă de-o persoană moartă de tot. În acest scop s-a ridicat, a luat o oglindă de pe comodă şi a apropiat-o de buzele lui madam Roza, iar oglinda s-a aburit în locul în care a suflat ea. Altfel nu-ţi dădeai seama că respiră, fin'că gabaritul ei trăgea în greutate prea mult faţă de plămâni. Asta-i o şmecherie cu care poţi să-i deosebeşti pe cei vii de ceilalţi. Nenea Waloumba zice că ăsta-i primul lucru de făcut în fiecare dimineaţă cu persoanele de-o vârstă înaintată, pe care le găseşti prin camere de servitori fără lift, ca să vezi dacă au căzut doar pradă senilităţii sau sunt moarte sută la sută. Dacă oglinda se abureşte, înseamnă că mai respiră încă şi nu trebuie aruncate afară.

L-am întrebat pe nenea Waloumba dacă madam Roza nu poate fi trimisă în tribul lui din Africa pentru a se bucura împreună cu ceilalţi bătrâni de acolo de favorurile care li se fac. Nenea Waloumba a râs mult, căci are nişte dinţi foarte albi, iar fraţii lui

din tribul gunoierilor au râs şi ei mult, au vorbit între ei pe limba lor şi după aia mi-a zis că viaţa nu-i aşa de simplă, fin'că-ţi trebuie bilete de avion, bani, aprobări şi că eu trebuie să mă ocup de madam Roza până la sfârşitul zilelor ei. În acea clipă am remarcat pe chipul lui madam Roza un început de trezire şi fraţii de rasă ai lui nenea Waloumba s-au ridicat repede şi au început să danseze în jurul ei, bătând, în tobe şi cântând c-o voce să trezească morţii, ceea ce-i interzis după ora zece seara, din cauza ordinii publice şi a somnului celor drepţi, dar la noi în bloc locuiesc foarte puţini francezi şi nu-s aşa de furioşi ca prin alte părţi. Chiar şi nenea Waloumba şi-a înhăţat instrumentul muzical pe care nu vi-l pot descrie fin'că-i special şi ne-am apucat şi eu cu Moise, împreună cu ceilalţi, să dansăm şi să urlăm roată în jurul ovreicii, ca s-o exorcizăm, căci părea să dea ceva semne şi trebuia s-o-ncurajăm. Am pus pe fugă demonii şi madam Roza şi-a venit în fire, dar când s-a văzut înconjurată de nişte negri goi pe jumătate, cu chipuri verzi, albe, albastre şi galbene, dansând în jurul ei şi ţipând ca pieile roşii, în timp ce nenea Waloumba cânta la instrumentul lui minunat, i s-a făcut aşa de frică încât a-nceput să răcnească ajutor, ajutor şi a-ncercat să fugă şi numai când ne-a recunoscut pe Moise şi pe mine s-a mai liniştit şi ne-a făcut plozi de curvă şi mucoşi împuţiţi, ceea ce dovedea că-şi redobândise toate capacităţile. Ne-am felicitat la grămadă, cu nenea Waloumba în frunte. Au mai rămas cu toţii o clipă, din politeţe, iar lui madam Roza i-a picat fisa că n-au venit să snopească în bătaie o bătrână în metrou, pentru a-i smulge poşetuţa. Nu era cu totul în ordine la minte şi-i mulţumi lui nenea Waloumba, în evreiască, la care-i zice idiş în limba asta, dar n-avea importanţă, căci nenea Waloumba era un om de treabă.

După ce au plecat, Moise şi cu mine am dezbrăcat-o pe madam Roza de sus până jos şi am curăţat-o cu dezinfectant, pentru că făcuse pe ea, în timp ce era absentă. După aia, am pudrat-o la fund cu talc pentru bebeluşi şi am pus-o înapoi în fotoliu, unde-i plăcea să se instaleze. A cerut o oglindă şi şi-a aranjat faţa. Ştia foarte bine că uneori se turează în gol, dar încerca să privească lucrurile cu buna dispoziţie evreiască, zicând că în timp ce-i absentă nu mai are nici o grijă şi tot e şi ăsta un câştig. Moise a făcut cumpărături cu ultimele noastre economii, iar ea a gătit puţin, fără să nimerească deloc pe de lături, şi n-ai fi zis că doar cu două ceasuri mai înainte era în nori. Asta-i ceea ce doctorul Katz numeşte în medicină remisiunea bolii. După aia s-a dus să stea jos, căci nu era uşor pentru ea să facă efort. L-a trimis pe Moise la bucătărie să spele vasele şi şi-a făcut vânt o clipă cu evantaiul ei japonez. Se gândea la ceva, în chimonoul ei.

— Vino-ncoace, Momo.

— Ce-i, madam Roza? Iar îţi zboară mintea?

— Nu, sper că nu, dar dacă-o ţin tot aşa, o să mă bage la spital. Nu vreau să mă duc acolo. Am şai'şapte de ani...

— Şaiş'şinouă.

— Bine, şaiş'opt, nu-s aşa de bâtrână cum arăt. Ascultă-mă, Momo. Nu vreau să merg la spital. O să mă tortureze.

— Madam Roza, nu mai vorbi prostii. Franţa n-a torturat pe nimeni niciodată, aici nu suntem în Algeria.

— O să mă facă să trăiesc cu forţa, Momo. Aşa fac totdeauna la spital, au nişte legi pentru asta. Nu vreau să trăiesc mai mult decât e nevoie şi nu mai e nevoie. Toate au o limită, chiar şi evreii. O să mă maltrateze ca să nu mă lase să mor, aü o şmecherie numită Ordinul medicilor care-i făcută special pentru

aşa ceva. Te lasă să crăpi cu ţârâita şi nu vor să-ţi dea dreptul să mori fin'că ai fi un privilegiat. Aveam un prieten care nici măcar nu era evreu, dar n-avea nici mâini, nici picioare, din cauza unui accident, şi l-au ţinut să sufere încă zece ani la spital, ca să-i studieze circulaţia. Momo, eu nu vreau să trăiesc numai de dragul medicinei. Ştiu că mi se blochează mintea şi nu vreau să trăiesc ani de zile în comă, pentru a face onoare medicinei. Deci, dacă auzi vreun zvon că mă bagă la spital, cere-le prietenilor tăi să-mi tragă o injecţie babană şi apoi să-mi aruncaţi rămăşiţele la ţară. Între tufe, oriunde. Am stat la ţară după război vreo zece zile şi n-am respirat niciodată un aer aşa curat. Acolo-i mai bine pentru astmul meu decât la oraş. Mi-am dat găoaza la clienţi treiş'cinci de ani, n-o s-o dau acum la doctori. Îmi promiţi?

— Îţi promit, madam Roza.

— *Khairem?*

— *Khairem.*

Asta la ei înseamnă „îţi jur", după cum am avut onoarea.

Eu unu' i-aş fi promis marea cu sarea lui madam Roza ca s-o fac fericită, fin'că şi la bătrâneţe te mai poate încă ajuta fericirea, dar în clipa aia s-a auzit soneria şi atunci s-a produs acea catastrofă naţională de care încă nu v-am putut vorbi şi care mi-a provocat o mare bucurie, căci mi-a permis să-mbătrânesc dintr-o dată cu mai mulţi ani, pe lângă altele.

S-A AUZIT SONERIA, m-am dus să deschid şi era un tip scund, mai trist ca de obicei, cu un nas lung de-i atârna în gură şi nişte ochi ca peste tot, dar cu mult mai speriaţi. Era foarte palid şi transpira puternic, respirând repede, cu mâna la inimă, nu din cauza sentimentelor, ci fin'că inima-i lucrul cel mai rău pentru etaje. Îşi ridicase gulerul pardesiului şi n-avea fir de păr, ca cei mai mulţi cheli. Îşi ţinea pălăria în mână, ca pentru a dovedi că are pălărie. Nu ştiu de unde ieşise, dar nu mai văzusem niciodată un tip aşa de nesigur. M-a privit înspăimântat, iar eu i-am întors-o cu aceeaşi monedă, căci vă jur că-ţi ajungea să-l vezi pe tipu' ăla o singură dată ca să simţi că din toate părţile ţi se aruncă cineva de beregată şi te loveşte panica.

— Aici stă madam Roza?

Trebuie să fii totdeauna prudent în cazuri din astea, fin'că persoanele necunoscute nu se caţără pân' la etajul şase ca să-ţi facă un pustiu de bine.

Am făcut pe prostul, după cum am dreptul, la vârsta mea.

— Cine?

— Madam Roza.

Am stat pe gânduri. Totdeauna trebuie să câştigi timp, în cazuri din astea.

— Eu nu-s madam Roza.

A suspinat, şi-a scos o batistă, şi-a şters fruntea şi apoi tot aşa în sens invers.

— Sunt un om bolnav, zise. Vin de la spital, unde am stat unsprezece ani. Am urcat şase etaje fără permisiunea medicului. Vin aici ca să-mi văd fiul înainte de a muri, e dreptul meu, există legi pentru aşa ceva chiar şi la sălbatici. Vreau să stau jos o clipă, să mă odihnesc, să-mi văd fiul şi asta-i tot. Am nimerit bine? L-am încredinţat pe fiul meu lui madam Roza acum unsprezece ani, am o chitanţă.

A scormonit prin buzunarul pardesiului şi mi-a dat o foaie de hârtie, jegoasă de să nu-ţi vină să crezi. Am citit cât am putut, mulţumită lui nenea Hamil, căruia îi datorez totul. Fără el, n-aş fi nimic. *Primit de la domnul Kadâr Youssef cinci sute franci avans pentru micul Mohamed, religie musulmană, şapte octombrie 1956.* Nu-i vorbă, mi-a urcat sughiţu-n gât, dar eram în 70, am făcut repede socoteala, dădea paişpe ani, nu puteam fi eu ăla. Madam Roza trebuie să fi avut o mulţime de Mohamezi, se găsesc din belşug aici, la Belleville.

— Aşteptaţi, mă duc să văd.

M-am dus să-i zic lui madam Roza c-a venit un gagiu c-o mutră dubioasă, care vrea să-l vadă pe fi-su, şi imediat a apucat-o bâţâiala.

— Doamne, Momo, dar nu eşti decât tu şi cu Moise.

— Atunci e Moise, i-am zis, fin'că era sau el sau eu şi eram în legitimă apărare.

Moise moţăia alături. Moţăia mai mult decât toţi tipii pe care i-am văzut vreodată soilind.

— Poate vrea s-o şantajeze pe mamă, zise madam Roza. Bine, o să vedem. N-o să-mi fie mie frică de-un peşte. N-are nici o dovadă. Am acte false în regulă. Adu-l aici. Dacă nu se dă pe brazdă, te duci după nenea N'Da.

L-am adus pe gagiu. Madam Roza avea bigudiuri pe ultimele trei fire de păr din cap, era machiată, purta chimonoul ei japonez roşu, şi, când a văzut-o, tipul s-a aşezat imediat pe marginea unui scaun şi îi tremurau genunchii. Vedeam clar că tremură şi madam Roza, dar nu se prea cunoştea din cauza kilogramelor, care se mişcau mai greu. Însă are nişte ochi castanii foarte frumoşi, dacă nu bagi în seamă restul. Individul se aşezase cu pălăria pe genunchi pe marginea scaunului, în faţa lui madam Roza, care era instalată în fotoliu, iar eu stăteam cu spatele la geam, ca să mă vadă cât mai puţin, căci nu se ştie niciodată. Nu semănam deloc cu tipu' ăla, dar am o regulă de aur în viaţă, că nu trebuie să rişti de-a moaca. Mai ales că s-a-ntors spre mine şi m-a privit atent, de parc-ar fi căutat un nas pe care l-a pierdut. Tăceam cu toţii, fin'că nimeni nu voia să-nceapă, de frică ce ne era. M-am dus chiar şi după Moise, căci tipu' avea o chitanţă cât se poate de valabilă şi trebuia totuşi să i-l dăm.

— Ei, ce doreşti dumneata?

— Vi l-am încredinţat pe fiul meu acum unsprezece ani, doamnă, zise gagiul, şi trebuia să facă eforturi chiar şi pentru a vorbi, căci nu reuşea să-şi tragă răsuflarea. N-am putut să dau nici un semn de viaţă mai devreme, eram închis la spital. Nu mai aveam nici numele şi adresa dumneavoastră, mi s-a luat totul când am fost închis. Chitanţa dumneavoastră era la fratele sărmanei mele soţii, care a murit tragic, după cum sunteţi în cunoştinţă de cauză. Mi s-a dat drumul azi dimineaţă, am regăsit chitanţa şi am venit. Mă numesc Kadâr Youssef şi am venit să-l văd pe fiul meu Mohamed. Vreau să-l salut.

Madam Roza în ziua aia era întreagă la cap şi tocmai asta ne-a salvat.

Vedeam clar c-a pălit, dar trebuia s-o cunoşti căci, cu machiajul ei, nu vedeai decât roşu şi albastru. Şi-a

pus ochelarii, cu care îi stătea mai bine decât fără, şi a privit chitanţa.

— Cum ziceai?

Tipul era să izbucnească în plâns.

— Doamnă, eu sunt un om bolnav.

— Dar cine nu-i aşa, cine nu-i aşa, a zis madam Roza cu pioşenie şi chiar şi-a ridicat ochii spre cer, ca pentru a-i mulţumi.

— Doamnă, numele meu este Kadâr Youssef, Youyou pentru infirmieri. Am rămas unsprezece ani psihiatric, după acea tragedie din ziare, de care sunt în întregime iresponsabil.

Brusc, mi-am amintit că madam Roza îl întreba tot timpul pe doctorul Katz dacă nu-s şi eu psihiatric. Sau ereditar. Oricum, mi se fâlfâia, că doar nu eram eu ăla. Aveam zece ani, nu paişpe. La dracu.

— Şi cum ziceai că se numeşte fiul dumitale?

— Mohamed.

Madam Roza l-a fixat cu privirea de mi s-a făcut şi mai tare frică.

— Şi de numele mamei lui îţi aminteşti?

În clipa aia, am crezut că tipu' o să moară pe loc. S-a făcut verde, falca i-a căzut, genunchii îi tresăreau, îi ieşiseră lacrimi din ochi.

— Doamnă, ştiţi bine că eram iresponsabil. Am fost atestat şi am primit certificat în acest sens. Dacă mâna mea a făptuit aşa ceva, nu-i vina mea. Nu mi-au găsit nici urmă de sifilis, însă infirmierii zic că toţi arabii sunt sifilitici. Am făcut-o într-un moment de nebunie, Dumnezeu s-o odihnească. Am devenit foarte credincios. Mă rog pentru sufletul ei de fiecare dată. Are nevoie de rugăciunile mele, cu meseria pe care o făcea. Am acţionat într-o criză de gelozie. Vă daţi seama, avea până la douăzeci de clienţi pe zi. Până la urmă am devenit gelos şi am omorât-o, ştiu. Dar nu sunt răspunzător. Am fost recunoscut ca atare de către cei mai buni medici francezi. Ba chiar

nici nu-mi aminteam de nimic, după aia. O iubeam la nebunie. Nu puteam trăi fără ea.

Madam Roza a rânjit. N-am văzut-o niciodată rânjind astfel. Era ceva... Nu, nici nu vă pot spune. Mi-a-ngheţat fundu' de frică.

— Fireşte că nu puteai trăi fără ea, domnule Kadâr. Aïcha îţi aducea o sută de miare pe zi, de ani întregi. Ai omorât-o ca să câştigi şi mai mult.

Tipul a scos un mic strigăt şi apoi a-nceput să plângă. Era pentru prima dată că vedeam un arab plângând, în afară de mine. Aşa mi se fâlfâia de toate că mi s-a făcut şi milă de el.

Madam Roza s-a-mblânzit dintr-o dată. Murea de plăcere că l-a pus cu botu' pe labe pe gagiu' ăsta. Cred că se mai simţea încă femeie, ce mai.

— Şi-n afară de asta, ce mai faci, domnule Kadâr?

Tipul s-a şters cu pumnii la nas. Nu mai avea nici atâta putere cât să-şi caute batista, prea era departe.

— Bine, madam Roza. O să mor în curând. Inima.

— *Mazltov,* zise madam Roza, cu bunătate, ceea ce în evreieşte înseamnă te felicit.

— Mersi, madam Roza. Aş vrea să-l văd pe fiul meu, dacă nu vă supăraţi.

— Îmi datorezi chiria pe trei ani, domnule Kadâr. De unşpe ani nu ne-ai dat nici un semn de viaţă.

Tipul a tresărit puternic pe scaun.

— Semn de viaţă, semn de viaţă, semn de viaţă! se plânse el, cu ochii ridicaţi spre cer, unde vom ajunge cu toţii. Semn de viaţă!

Nu se poate spune că vorbea, în sensul obişnuit al cuvântului, şi sărea-n sus de pe scaun la fiecare cuvânt, de parcă primea nişte şuturi în fund, fără nici un fel de stimă.

— Semn de viaţă, ei nu, vă bateţi joc de mine!

— Ăsta-i ultimul lucru pe care-l vreau, îl asigură

madam Roza. Ţi-ai abandonat fiul ca pe un rahat, ca să mă exprim aşa.

— Dar nici măcar n-aveam numele şi adresa dumneavoastră! Unchiul lui Aïcha a păstrat chitanţa la el, în Brazilia... Eram internat! Ies azi dimineaţă! Mă duc la noră-sa, la Kremlin-Bicêtre, au murit cu toţii, în afară de mama lor, care a primit moştenirea şi care-şi amintea vag de ceva! Chitanţa era prinsă c-un ac de gămălie de poza lui Aïcha, ca mama şi fiul! Semn de viaţă! Ce-nseamnă asta, semn de viaţă?

— Ceva bani, zise madam Roza cu bun simţ.

— De unde să-i iau, doamnă?

— Astea-s nişte amănunte în care n-aş vrea să m-amestec, zise madam Roza, făcându-şi vânt cu evantaiul ei japonez.

Lui nenea Kadâr Youssef îi juca-n gât mărul lui Adam ca un lift rapid, aşa de tare se forţa să înghită aerul.

— Doamnă, când vi l-am încredinţat pe fiul nostru, eram în deplină stăpânire a averii mele. Aveam trei femei care lucrau pentru mine la Hale, dintre care pe una o iubeam cu tandreţe. Puteam să-mi permit să-i dau o bună educaţie fiului meu. Aveam chiar şi un nume social, Youssef Kadâr, bine cunoscut de către poliţie. Da, doamnă, *bine cunoscut de către poliţie,* odată a apărut şi-n ziar, scris în întregime, *Youssef Kadâr, bine cunoscut de către poliţie... Bine* cunoscut, doamnă, nu *rău* cunoscut. După aceea, m-a lovit iresponsabilitatea şi mi-am făcut nenorocirea cu mâna mea...

Plângea tipu' ca o ovreică bătrână.

— N-ai nici un drept să-ţi abandonezi fiul ca pe un rahat, fără să plăteşti, zise madam Roza sever, şi-şi mai făcu vânt de câteva ori cu evantaiul ei japonez.

Singurul lucru care mă interesa în toată chestia era să ştiu dacă de mine-i vorba, ca Mohamed, sau

nu. Dacă eram eu, atunci n-aveam zece ani ci paişpe şi asta-i foarte important, căci dacă aveam paişpe ani de mult nu mai eram un puşti, iar ăsta-i lucrul cel mai bun care ţi se poate întâmpla. Moise, care stătea în picioare la uşă şi asculta, nu-şi făcea nici el sânge rău, căci dacă gagiul se numea Kadâr şi Youssef, avea puţine şanse să fie evreu. Remarcaţi, nu zic deloc că-i o şansă să fii evreu, au şi ei destule probleme pe cap.

— Doamnă, nu ştiu dacă-mi vorbiţi pe un asemenea ton, sau dacă mă-nşel din cauza stării mele psihiatrice, dar am fost rupt de lumea exterioară vreme de unsprezece ani, nu dispuneam deci de drepturile mele materiale. Am aici un certificat medical care dovedeşte...

A-nceput să se scotocească nervos prin buzunare, era genul de om care nu mai e sigur de nimic şi putea foarte bine să n-aibă hârtia psihiatrică pe care credea c-o are, tocmai de asta-l închiseseră fin'că-şi închipuia. Bolnavii de nervi sunt nişte oameni la care li se explică tot timpul că n-au ceea ce au şi că nu văd ceea ce văd şi-atunci ajung să fie scrânţiţi de cap. De altfel, a găsit o hârtie adevărată prin buzunare şi a vrut să i-o dea lui madam Roza.

— Mie una nu-mi trebuie documente care dovedesc ceva, ptiu, ptiu, ptiu, zise madam Roza, prefăcându-se că scuipă de deochi, după obicei.

— Acum mă simt foarte bine, zise nenea Youssef Kadâr — şi ne privi pe toţi, ca să se asigure că-i adevărat.

— Îţi doresc s-o ţii tot aşa, spuse madam Roza, căci nu mai avea altceva de zis.

Dar tipu' ăla n-avea deloc aerul că se simte bine, cu ochii lui care cereau ajutor, totdeauna ochii au cea mai mare nevoie de ajutor.

— N-am putut să vă trimit bani fiindcă am fost declarat iresponsabil de crima pe care am comis-o şi

am fost închis. Cred că unchiul sărmanei mele soţii era cel care vă trimitea bani, înainte de a muri. Eu sunt o victimă a sorţii. Vă daţi seama că n-aş fi comis o crimă dacă n-aş fi fost într-o stare periculoasă pentru cei din jur. Nu pot s-o aduc înapoi la viaţă pe Aïcha, dar vreau să-l îmbrăţişez pe fiul meu, înainte de a muri, şi să-l rog să mă ierte şi să se roage lui Dumnezeu pentru mine.

Începea să mă plictisească tipu', cu sentimentele lui paterne şi cu pretenţiile lui. În primul rând, că n-avea deloc o mutră potrivită ca să fie tatăl meu, care trebuia să fie un bărbat adevărat, un tip şi jumătate, nu o momâie. Şi apoi, dacă mama mea activa în branşă la Hale şi muncea chiar al naibii de conştiincios, cum zicea el însuşi, nu putea să mă invoce nimeni ca tată, ce dracu. Eram din tată necunoscut, garantat negru pe alb, din cauza legii celor mulţi. Eram mulţumit să ştiu că mama mea se numea Aïcha. E cel mai frumos nume pe care vi-l puteţi închipui.

— Am fost foarte bine îngrijit, zise nenea Youssef Kadâr. Nu mai am crize de violenţă, m-am vindecat în privinţa asta. Dar nu mai am mult de trăit, inima mea nu suportă emoţiile. Medicii m-au autorizat să ies din cauza sentimentelor mele, doamnă. Vreau să-l văd pe fiul meu, să-l îmbrăţişez, să-l rog să mă ierte şi...

La naiba. Iar a pus placa aia.

— ... şi să-i spun să se roage pentru mine.

Se întoarse spre mine şi mă privi c-o teamă nebună, din cauza emoţiilor pe care i le puteam provoca.

— El e?

Dar madam Roza era întreagă la cap şi chiar mai mult de-atât. Şi-a făcut vânt cu evantaiul, privindu-l pe nenea Youssef Kadâr de parcă-i savura dinainte reacţia.

Şi-a mai făcut vânt un timp în linişte şi apoi s-a-ntors spre Moise.

— Moise, zi-i săru' mâna lui tăticu.

— Să'mâna, ticu, zise Moise, căci ştia bine că nu-i arab şi avea conştiinţa curată.

Nenea Youssef Kadâr se făcu şi mai palid decât e posibil.

— Poftim? Ce-am auzit? Aţi zis Moise?

— Da, am zis Moise, şi ce-i cu asta?

Tipul se ridică în picioare. Se ridică de parc-ar fi primit o lovitură foarte puternică.

— Moise e un nume evreiesc, zise. Sunt absolut sigur de asta, doamnă. Moise nu e un nume de bun musulman. Desigur, mai există astfel de nume, dar nu în familia mea. Eu v-am încredinţat un Mohamed, doamnă, nu v-am încredinţat un Moise. Nu pot să am un băiat evreu, doamnă, sănătatea nu mi-o permite.

Moise şi cu mine ne-am privit, am reuşit să nu pufnim în râs.

Madam Roza părea că se miră. Pe urmă, parcă s-a mirat şi mai tare. Şi-a făcut vânt cu evantaiul. S-a aşternut o linişte imensă, în care se întîmplau tot felul de lucruri. Tipul stătea mai departe în picioare, dar tremura de sus până jos.

— Ţţţ, ţţţ, făcu madam Roza cu limba, clătinând din cap. Eşti sigur?

— De ce să fiu sigur, doamnă? Nu sunt sigur de absolut nimic, n-am venit pe lume pentru a fi siguri de ceva. Am o inimă bolnavă. Vă zic numai un mic amănunt pe care-l ştiu, un foate mic amănunt, dar la care ţin neapărat. V-am încredinţat acum unsprezece ani un băiat musulman, în vârstă de trei ani, cu numele de Mohamed. Mi-aţi dat o chitanţă pentru un băiat musulman, Mohamed Kadâr. Eu sunt musulman, fiul meu era musulman. Mama lui era musulmană. Aş spune chiar mai mult decât atât:

v-am dat un băiat arab în cea mai bună stare şi vreau să-mi înapoiaţi un băiat arab. Nu vreau absolut deloc un băiat evreu, doamnă. Nu-l vreau deloc şi cu asta basta. Sănătatea nu mi-o permite. Era un Mohamed Kadâr, nu un Moise Kadâr, doamnă, nu vreau să-nnebunesc din nou. N-am nimic împotriva evreilor, doamnă, Dumnezeu să-i ierte. Dar eu sunt arab, un bun musulman, şi am un fiu la fel ca mine. Mohamed, arab, musulman. Vi l-am încredinţat în bună stare şi vreau să mi-l înapoiaţi tot aşa. Îmi permit să vă atrag atenţia că nu pot să suport astfel de emoţii. Am fost ţinta unor persecuţii în toată viaţa mea, am la mine adeverinţe medicale care dovedesc acest lucru, care recunosc, pentru orice eventualitate, că sunt un persecutat.

— Dar dumneata eşti sigur că nu eşti evreu? întrebă madam Roza plină de speranţă.

Lui nenea Kadâr Youssef i-au trecut câteva spasme nervoase pe figură, ca nişte valuri.

— Doamnă, sunt persecutat fără a fi evreu. Nu deţineţi monopolul. S-a terminat cu monopolul evreu, doamnă. Mai sunt şi alţi oameni, în afară de evrei, care au dreptul să fie persecutaţi. Îl vreau pe fiul meu Mohamed Kadâr în starea lui de arab în care vi l-am încredinţat contra chitanţă. Nu vreau un băiat evreu, sub nici un pretext, am ş-aşa destule necazuri.

— Bine, nu te mai emoţiona, poate-i vorba de-o greşeală, zise madam Roza, căci vedea clar că tipul e zdruncinat pe dinăuntru şi-ţi stârnea chiar şi mila, când te gândeai la câte au suferit arabii şi evreii împreună.

— Of, Doamne, cu siguranţă e vorba de-o greşeală, zise nenea Youssef Kadâr şi trebui să se aşeze, fin'că nu-l mai ţineau picioarele.

— Momo, arată-mi hârtiile alea, zise madam Roza.

Am scos valiza cea mare de familie, de sub pat. Fin'că mai cotrobăisem adesea prin ea, în căutarea mamei mele, nimeni nu cunoştea harababura de-acolo mai bine cu mine. Madam Roza îi nota pe copiii de curvă pe care-i lua în gazdă pe câte-un petec de hârtie de unde nu-nţelegeai nimic, pentru că la noi era asigurată discreţia, iar persoanele interesate puteau dormi liniştite. Nimeni nu putea să le denunţe ca mame din cauză de prostituţie, cu pierderea drepturilor de paternitate. Dacă ar apărea vreun peşte să le şantajeze în acest scop, ca să le trimită la Abidjan, n-ar mai regăsi un puşti printre scriptele noastre chiar făcând studii speciale.

I-am dat toată hârţogăraia lui madam Roza, iar ea şi-a udat vârful degetului în gură şi a-nceput să caute, cu ochelarii ei.

— Uite, am găsit, zise ea triumfătoare, punând degetul deasupra. Pe şapte octombrie 1956 şi ceva.

— Cum adică, şi ceva? făcu plângăcios nenea Kadâr Youssef.

— Asta aşa ca să rotunjim. Am primit în ziua aia doi băieţi, dintre care unul musulman şi altul evreu...

Stătu pe gânduri şi chipul i se lumină de înţelegere.

— A, bun, totul se explică! zise cu plăcere. Înseamnă că m-am înşelat în privinţa religiei.

— Cum? zise nenea Youssef Kadâr, foarte interesat. Cum adică?

— Înseamnă că l-am crescut pe Mohamed ca Moise şi pe Moise ca Mohamed, zise madam Roza. I-am primit în aceeaşi zi şi i-am amestecat. Micul Moise cel adevărat e acum într-o bună familie musulmană la Marsilia, unde e foarte bine văzut. Iar pe micul dumitale Mohamed aici de faţă l-am crescut

ca evreu. *Barmitzwah** şi tot restul. A mâncat tot timpul *kasher,*** poţi fi liniştit.

— Cum adică, a mâncat tot timpul *kasher?* scânci nenea Kadâr Youssef, care nu mai avea nici măcar atâta putere cât să se scoale de pe scaun, atât era de năucit pe toate planurile. Fiul meu Mohamed a mâncat tot timpul *kasher?* I-aţi făcut *barmitzwah?* Fiul meu Mohamed a fost făcut evreu?

— Am făcut o greşeală identică, zise madam Roza. Îţi dai seama că poţi s-o dai în bară cu identitatea, dacă n-ai nici o dovadă. Un plod de trei ani nu are nu ştiu ce identitate, chiar dacă-i circumcis. M-am înşelat în privinţa circumciziei, l-am crescut pe micul dumitale Mohamed ca pe un evreu de treabă, poţi fi liniştit. Şi când îţi laşi vreme de unşpe ani fiul fără şi vii să-l vezi, nu-i de mirare că se face evreu...

— Dar eram într-o imposibilitate clinică! gemu nenea Kadâr Youssef.

— Bine, era arab, acum e un pic evreu, dar e tot băieţelul dumitale! zise madam Roza cu un zâmbet plin de încredere.

Tipul s-a sculat în picioare. A avut puterea să se indigneze şi s-a ridicat.

— Îl vreau pe fiul meu arab! răcni. Nu vreau un băiat evreu!

— Da' oricum e vorba de aceeaşi persoană, zise madam Roza de încurajare.

— Nu e acelaşi! Mi l-aţi botezat!

— Ptiu, ptiu, ptiu, scuipă madam Roza, care avea şi ea limitele ei. N-a fost botezat, Doamne fereşte. Moise este un bun evreu. Moise, nu-i aşa că eşti un bun evreu?

* *barmitzwah* = ceremonial consfinţind jumătatea de majorat a copiilor evrei de treisprezece ani.

** *kasher* = carne de rumegătoare, singura pe care, conform tradiţiei, au voie să o consume evreii.

— Ba da, madam Roza, zise Moise cu plăcere, căci i se rupea-n paişpe şi de tată şi de mamă.

Nenea Youssef Kadâr s-a ridicat şi ne privea cu nişte ochi plini de oroare. Apoi s-a apucat să dea din picior, de parcă juca pe loc un mic dans de-a disperarea.

— Vreau să-mi înapoiaţi fiul în starea în care era! Îl vreau pe fiul meu într-o bună stare arabă, nu într-o proastă stare evreiască.

— Aici nu s-a ţinut seama de stările arabe şi de stările evreieşti, zise madam Roza. Dacă-l vrei pe fiul dumitale, n-ai decât să ţi-l iei în starea în care e. Mai întâi o omori pe mama micuţului, după aia îţi scoţi certificat psihiatric şi după aia îţi faci sânge rău că fiul dumitale a fost crescut, cu cele mai bun intenţii, ca evreu. Moise, du-te de-l pupă pe tatăl tău, chiar de i s-ar trage moartea din asta, oricum, e tatăl tău!

— Nu mai sta pe gânduri, am zis eu, căci eram al naibii de uşurat la ideea că am cu patru ani mai mult.

Moise a făcut un pas spre nenea Youssef Kadâr, iar acesta a zis un lucru groaznic pentru un om care nu ştia că are dreptate.

— Ăsta nu-i fiul meu! strigă el dramatic.

S-a ridicat, a făcut un pas spre uşă şi acolo i s-a întâmplat pierderea voinţei. În loc să iasă, după cum manifesta clar intenţia, a zis *ah!* şi pe urmă *oh!* şi-a dus o mână spre stânga unde poţi găsi inima şi a căzut pe jos, de parcă nu mai avea nimic de zis.

— Ia te uită, ce-a păţit? a-ntrebat madam Roza, făcându-şi vânt cu evantaiul ei din Japonia, căci nu-i rămânea altceva de făcut. Ce-a păţit? Trebuie să vedem.

Nu ştiam dacă a murit sau dacă era doar pentru o clipă, căci nu dădea nici un semn. Am aşteptat, dar nu voia să mai mişte. Madam Roza a-nceput să se alarmeze, căci ultimul lucru de care aveam nevoie era poliţia, care nu mai termină niciodată, când începe.

Mi-a zis să fug repede după cineva care să facă ceva, dar eu vedeam bine că nenea Kadâr Youssef e mort de-a binelea din cauza marelui calm care pune stăpânire pe chipul persoanelor care nu mai au de ce să-şi facă sânge rău. L-am înţepat pe nenea Youssef Kadâr pe ici pe colo şi i-am lipit oglinda de buze, dar nu mai avea probleme. Fireşte că Moise a-ntins-o urgent, el considera că fuga-i sănătoasă, iar eu am alergat după fraţii Zaoum să le spun că avem un mort care trebuie scos pe scări, ca să nu fie mort la noi. Au urcat şi l-au pus pe palierul de la patru în faţa uşii lui nenea Charmette, care era francez de origine garantată şi putea să-şi permită.

Totuşi, am coborât din nou, m-am aşezat lângă nenea Youssef Kadâr mort şi am stat acolo o vreme, chiar dacă nu ne mai puteam ajuta unul pe celălalt.

Avea un nas cu mult mai lung ca al meu, dar nasurile se lungesc totdeauna, cu vremea.

L-am căutat prin buzunare, să văd dacă nu-mi găsesc vreun suvenir, dar n-avea decât un pachet de ţigări *gauloises*. Mai era una înăuntru şi am fumat-o şezând alături, fin'că el le fumase pe toate celelalte şi mă simţeam nu ştiu cum s-o fumez eu pe cea care mai rămânea.

Ba chiar am şi bocit niţel. Îmi cădea bine, de parc-aş fi avut pe cineva pe care l-am pierdut. După aia am auzit sirenele de poliţie şi am urcat foarte repede, ca să n-avem probleme.

MADAM ROZA ERA ÎNCĂ înnebunită de grijă şi m-am liniştit s-o văd în starea asta şi nu în cealaltă. Avusesem baftă. Uneori, nu avea decât câteva ore pe zi, iar nenea Kadâr Youssef picase la momentul potrivit.

Eram complet întors pe dos la ideea că m-am procopsit dintr-o dată cu patru ani în plus şi nu ştiam ce mutră să fac, ba chiar m-am privit în oglindă. Era evenimentul cel mai important din viaţa mea, ceea ce se cheamă o revoluţie. Nu mai ştiam ce să mă fac, ca-ntotdeauna când eşti alt om. Ştiam că nu mai pot gândi ca-nainte, dar pentru moment preferam să nu gândesc deloc.

— Of, Doamne, zise madam Roza, şi am încercat să nu mai vorbim despre ceea ce tocmai s-a-ntâmplat, ca să nu mai stârnim valuri. M-am aşezat pe taburet, la picioatele ei, şi am luat-o de mână, cu recunoştinţă, după câte a făcut ca să mă păstreze. Nu ne aveam decât unul pe celălalt, pe lume, şi pe noi trebuia să ne salvăm. Eu cred că dacă trăieşti alături de o persoană foarte urâtă, ajungi s-o iubeşti şi fin'că-i urâtă. Eu cred că adevăratele urâţenii suferă într-adevăr de nevoie, şi la ele ai cel mai mare succes. Acum că-mi amintesc, îmi spun că madam Roza nici nu era aşa de urâtă, avea nişte ochi castanii frumoşi,

ca un câine evreu, dar nu trebuia să te gândeşti la ea ca la o femeie, fin'că atunci evident că era dezavantajată.

— Te-a durut, Momo?

— Nu, madam Roza, sunt mulţumit că am paişpe ani.

— E mai bine aşa. Şi apoi, n-aveai deloc nevoie de un tată care a fost psihiatric fin'că uneori e ereditar.

— Aşa-i, madam Roza, am avut baftă.

— Şi pe urmă, ştii, lui Aïcha îi mergeau bine afacerile şi n-ai de unde şti cu adevărat cine e tatăl, în aşa o încurcătură. Te-a făcut din mers, lucra fără oprire.

După aia, m-am dus jos şi i-am cumpărat o prăjitură cu ciocolată de la nenea Driss, pe care a mâncat-o.

A continuat să fie întreagă la cap mai multe zile, era ceea ce doctorul Katz numeşte remisiunea bolii. Fraţii Zaoum îl urcau de două ori pe săptămână pe doctorul Katz în spinarea unuia dintre ei, nu putea să se cațăre singur şase etaje ca să constate pagubele. Căci nu trebuie să uitaţi că madam Roza mai avea şi alte organe în afara capului şi trebuia supravegheată peste tot. Nu voiam niciodată să fiu acolo în timp ce făcea socoteala, coboram în stradă şi aşteptam.

O dată, a trecut pe-acolo Negrul. I se zicea Negrul din motive puţin cunoscute, poate pentru a-l distinge de ceilalţi negri din cartier, căci mereu trebuia să se găsească un ţap ispăşitor. E cel mai slab dintre toţi, poartă un melon şi are cinşpe ani, din care de cel puţin cinci e singur singurel. Avea nişte părinţi care-l încredinţaseră unui unchi, care-l strecurase cumnată-si, care-l strecurase unui binefăcător şi totul s-a terminat jalnic, nimeni nu mai ştia de la cine a pornit. Dar el nu se zgâria pe ochi, zicea că-i

ranchiunos şi nu voia să se supună societăţii. Negrul era cunoscut prin cartier ca purtător de comenzi, fin'că era mai ieftin decât o convorbire telefonică. Uneori făcea câte o sută de drumuri pe zi şi avea chiar şi o chichineaţă numai a lui. A văzut clar că nu-s într-o formă de vârf şi m-a chemat să jucăm fotbal mecanic la birtul din strada Bisson, unde aveau aşa ceva. M-a-ntrebat ce mă fac dacă madam Roza dă ortu' popii şi i-am zis că am pe altcineva în vedere. Dar vedea că mă dau mare. I-am zis că am îmbătrânit cu patru ani dintr-un şut şi m-a felicitat. Am mai stat de vorbă niţel ca să aflu cum trebuie să te descurci când ai paişpe sau cinşpe ani şi n-ai pe nimeni. Ştia nişte adrese la care puteam să merg, dar mi-a zis că afacerea cu găoaza trebuie într-adevăr să-ţi placă, altfel e greţos. El nu şi-a câştigat pâinea cu aşa ceva, fin'că-i o meserie de gagică. Am fumat o ţigară împreună şi am jucat fotbal, dar Negrul avea drumurile lui de făcut, iar eu nu-s genul de om care se cramponează.

Când am urcat, doctorul Katz era încă acolo şi încerca s-o convingă pe madam Roza să meargă la spital. Mai erau sus la noi şi alte câteva persoane, nenea Zaoum cel vârstnic, nenea Waloumba care nu era de serviciu şi cinci din colegii lui de apartament, căci moartea, când se apropie, acordă importanţă unei persoane şi o face încă şi mai respectată. Doctorul Katz minţea de-nghe̊ţau apele, ca să domnească buna dispoziţie, căci şi moralul contează mult de tot.

— Ah, iată-l pe micul nostru Momo, care vine să afle noutăţile! Ei bine, avem veşti bune, încă tot nu-i vorba de cancer, pot să vă asigur pe toţi, ha, ha!

Toată lumea zâmbea şi mai ales nenea Waloumba, care era un fin psiholog, iar madam Roza era şi ea mulţumită, căci, oricum, reuşise ceva-n viaţă.

— Dar pentru că avem unele clipe grele, fiindcă bietul nostru cap este uneori lipsit de circulaţie sanguină şi fiindcă rinichii şi inima noastră nu mai sunt ce erau altădată, poate că ar fi mai bine să mergem pentru un scurt timp la spital, într-o sală mare şi frumoasă, unde o să se rezolve totul!

M-a luat cu frig pe la spate, auzindu-l pe doctorul Katz. Toată lumea ştia prin cartier că e imposibil să te avortezi la spital, chiar când au început torturile şi că ăia-s în stare să te facă să trăieşti cu forţa, cât mai ai o bucată de carne în care se poate înfige un ac. Medicina trebuie să aibă ultimul cuvânt şi să lupte pân'la capăt, ca să împiedice să se facă voia lui Dumnezeu. Madam Roza îşi pusese rochia albastră şi şalul brodat, care era valoros, şi era mulţumită că prezintă atâta interes. Nenea Waloumba s-a apucat să cânte la instrumentul lui muzical, căci era un moment penibil, ştiţi, când nimeni nu poate ajuta cu nimic pe nimeni. Şi eu zâmbeam, dar pe dinăuntru îmi venea să mor. Uneori, simt că asta nu-i viaţă, nu-i viaţă deloc, credeţi-mă, vă vorbesc din experienţă. Apoi, au ieşit cu toţii, unul după altul şi-n linişte, căci există momente în care omul nu mai are nimic de spus. Nenea Waloumba a mai scos câteva sunete care au plecat o dată cu el.

Am rămas singuri, amândoi, cum nu i-o doresc nimănui.

— Ai auzit, Momo? M-aşteaptă spitalul. Şi tu ce-o să faci?

Am început să fluier încetişor, asta-i tot ce puteam spune.

M-am întors spre ea cu o replică în genul lui Zorro, dar am avut baftă, fin'că exact în clipa aia s-a blocat la cap şi a rămas înţepenită două zile şi trei nopţi fără să-şi dea seama. Însă inima ei continua s-o slujească, iar ea încă mai era, ca să zic aşa, în viaţă.

Nu îndrăzneam să-l chem pe doctorul Katz, sau chiar pe vecini, eram sigur că de data asta ne-ar fi despărţit. Am rămas lângă ea cât am putut, fără să fac pipi sau să mănânc vreo firimitură. Voiam să fiu acolo când îşi va reveni, ca să fiu primul lucru pe care-l va vedea. Îmi puneam mâna pe pieptul ei şi-i simţeam inima, în ciuda tuturor kilogramelor care ne despărţeau. A venit Negrul, fin'că nu mă mai vedea nicăieri, şi a privit-o lung pe madam Roza, fumând o ţigară. Apoi s-a scotocit prin buzunar şi mi-a dat un număr tipărit. Pe el era scris *Ridicăm gratuit obiecte masive tel. 278 78 78.*

Şi apoi, m-a bătut pe umăr şi a plecat.

A DOUA ZI AM ALERGAT după tanti Lola, iar ea a urcat cu nişte discuri de muzică pop, care răcneau cel mai tare, tanti Lola zicea că trezeşti şi morţii cu ele, dar fără rezultat. Se făcuse leguma pe care doctorul Katz ne-o anunţase de la-nceput, iar tanti Lola era atât de emoţionată s-o vadă pe amica ei în aşa o stare că nu s-a dus la Bois de Boulogne în prima noapte, în ciuda prejudecăţilor pe care le suferea. Acest senegalez era o adevărată persoană umană şi-ntr-o zi o să trec pe la ea, s-o văd.

A trebuit s-o lăsăm pe ovreică în fotoliu. Nici chiar tanti Lola, în ciuda anilor din ring, nu putea s-o ridice.

Cel mai trist lucru, în cazul persoanelor care înţepenesc la cap e că nu ştii cât o să dureze. Doctorul Katz îmi spusese că recordul lumii îl deţine un american, cu şapteşpe ani şi ceva, dar pentru asta ai nevoie de îngrijitori şi de instalaţii speciale, cu perfuzii. Era groaznic să te gândeşti că poate madam Roza va deveni campion al lumii, căci ea s-a săturat oricum şi ultimul lucru care o interesa era să bată recordurile.

Tanti Lola era aşa de drăguţă cum n-am mai văzut de-atunci. A vrut dintotdeauna să aibă copii, dar v-am explicat că nu era echipată pentru asta, ca

multe alte travestite care în privinţa asta nu sunt în regulă cu legile naturii. Mi-a promis că se ocupă de mine, m-a luat pe genunchii ei şi mi-a cântat cântece de leagăn pentru copiii din Senegal. Există şi-n Franţa aşa ceva, dar n-am auzit niciodată vreunul, fin'că eu n-am fost niciodată bebeluş, aveam tot timpul alte lucruri în minte. M-am scuzat, aveam paişpe ani şi nu putea să se joace cu mine de-a păpuşa, era prea de tot. Apoi a plecat să se gătească pentru a merge la lucru, iar nenea Waloumba şi-a adus tot tribul să stea de pază în jurul lui madam Roza şi chiar au fript o oaie întreagă, pe care am mâncat-o ca la picnic, aşezaţi pe jos, în jurul ei. Era simpatic, aveam impresia că suntem în natură.

Am încercat s-o hrănim pe madam Roza mestecându-i întâi carnea, dar ea rămânea cu bucăţile de carne pe jumătate în gură şi pe jumătate afară, holbându-se la tot ce nu vedea cu bunii ei ochi evreieşti. N-avea importanţă, pentru că avea pe ea destulă grăsime cât s-o hrănească şi chiar pentru a hrăni tot tribul lui nenea Waloumba, dar au trecut vremurile alea, acum nu se mai mănâncă oamenii-ntre ei. Până la urmă, fin'că domnea buna dispoziţie şi fin'că au băut alcool de palmier, au început să danseze şi să cânte în jurul lui madam Roza. Vecinii nu se plângeau de zgomot, fin'că nu-s genul de oameni care se plâng şi nu exista nici unul care să n-aibă acte în regulă. Nenea Waloumba i-a turnat lui madam Roza nişte alcool de palmier, care se cumpără pe strada Bisson, în magazinul lui nenea Somgo, o dată cu nucile de cola, care-s şi ele indispensabile, mai ales la căsătorii. Se pare că alcoolul de palmier o ajută pe madam Roza, căci se urcă la cap şi deschide căile de circulaţie, dar ne-am ales cu nimica toată, doar că s-a înroşit un pic în obraji. Nenea Waloumba zicea că cel mai important e să facem un mare tam-tam, ca să alungăm moartea

care trebuie să fie prin preajmă şi care înnebuneşte de frica tam-tam-urilor, numai ea ştie de ce. Tam-tam-urile sunt nişte tobe mici, care se lovesc cu amândouă mâinile şi am ţinut-o aşa toată noaptea.

A doua zi, eram sigur că madam Roza s-a pornit să bată recordul lumii şi nu putem evita spitalul, unde ăia o să-şi dea toată silinţa. Am ieşit din casă şi am umblat pe străzi gândindu-mă la Dumnezeu şi la altele din astea, căci îmi venea să plec şi mai departe.

M-am dus la-nceput pe strada Ponthieu, în sala aia unde se pricep să dea lumea înapoi. Aveam chef s-o şi revăd pe tipa aia blondă şi frumoasă, care mirosea proaspăt, de care v-am vorbit, cred, ştiţi, aia la care-i zicea Nadine, sau cum naiba. Poate că nu era prea drăguţă faţă de madam Roza, dar asta-i situaţia. Eram în aşa o stare de lipsă că nu simţeam nici cei patru ani în plus pe care-i câştigasem, era ca şi cum aveam tot zece ani, încă nu aveam puterea obişnuinţei.

Bine, poate că n-o să mă credeţi dacă v-aş zice că venise acolo ca să m-aştepte în sala aia, eu nu-s genul de bărbat care-i aşteptat de cineva. Dar ea era acolo şi aproape c-am simţit gustul de îngheţată cu vanilie pe care mi-o cumpărase.

Nu m-a văzut intrând, tocmai spunea nişte cuvinte de dragoste la microfon şi aşa ceva îţi ia toată atenţia. Pe ecran, o tipă mişca din buze, dar cealaltă, a mea, zicea totul în locul ei. Ea îi dădea vocea. Aşa-i tehnica.

M-am pus într-un colţ şi am aşteptat. Eram în aşa o stare de lipsă că aş fi plâns, dacă n-aş fi avut cu patru ani mai mult. Chiar şi aşa, eram obligat să mă reţin. Lumina s-a aprins şi tipa m-a observat. Nu era prea luminată sala, dar a văzut pe loc cine sunt şi atunci m-am scăpat dintr-o dată şi nu m-am mai putut stăpâni.

— Mohamed!

A alergat spre mine de parcă aş fi fost cineva şi şi-a pus braţul pe umărul meu. Ceilalţi se uitau la mine, fin'că ăsta-i un nume arab.

— Mohamed! Ce-i cu tine? De ce plângi? Mohamed!

Nu-mi prea plăcea să-mi zică Mohamed, fin'că sună cu mult mai rece decât Momo, dar ce folos.

— Mohamed! Vorbeşte! Ce-i cu tine?

Vă daţi seama ce uşor era să-i zic. Nici nu ştiam de unde să-ncep. Am înghiţit o dată puternic în sec.

— Nu-i... nu-i nimic.

— Ascultă, eu mi-am terminat treaba, o să mergem acasă la mine şi o să-mi povesteşti tot.

A alergat să-şi ia impermeabilul şi am plecat cu maşina ei. Se-ntorcea spre mine, din când în când, ca să-mi zâmbească. Mirosea aşa de frumos că nici nu-mi venea să cred. Vedea clar că nu-s într-o formă grozavă, mai şi sughiţam pe deasupra, nu zicea nimic, fin'că ce folos, doar uneori îşi punea mâna pe obrazul meu, când se ivea câte un stop pe roşu, ceea ce te ajută totdeauna, în astfel de cazuri. Am ajuns în faţa adresei ei, pe strada Saint-Honoré şi şi-a vârât maşina-n curte.

Am urcat la ea şi acolo era un tip pe care nu-l cunoşteam. Unu' mare, cu părul lung şi cu ochelari, care mi-a strâns mâna şi n-a zis nimic, de parcă era foarte firesc. Era mai degrabă tânăr, cred că nu avea decât de două sau de trei ori mai mult ca mine. M-am uitat să văd dacă cei doi puşti blonzi pe care-i aveau n-o să apară de undeva să-mi spună că-s în plus pe-acolo, dar nu era decât un câine, şi ăla prietenos.

Au început să vorbească între ei englezeşte, o limbă pe care n-o cunoşteam, şi apoi am fost servit cu ceai şi sandvişuri, care erau a' naibii de bune şi m-am ospătat. M-au lăsat să halesc de parcă nici n-aveam altceva de făcut, iar apoi tipul a vorbit un

pic cu mine, ca să ştie dacă mă simt mai bine, iar eu am făcut un efort ca să zic ceva, dar aveam atâtea şi atâtea că nici n-apucam să respir ca lumea şi sughiţam şi aveam astm ca madam Roza, fin'că astmul e contagios.

Am rămas mut ca un crap gătit evreieşte, timp de o juma' de ceas, sughiţând întruna, şi l-am auzit pe tip zicând că sunt într-o stare de şoc, ceea ce mi-a picat bine, fin'că părea că-i interesează. După aia, m-am ridicat, le-am zis că-s obligat să mă-ntorc acasă, fin'că există o persoană bătrână, în stare de lipsă, care are nevoie de mine, dar tipa care se numea Nadine s-a dus la bucătărie şi s-a-ntors cu o îngheţată de vanilie care era cel mai frumos lucru pe care l-am mâncat vreodată în viaţa mea împuţită, ce-i în guşă şi-n căpuşă.

Am mai stat niţel de poveşti, după aia, fin'că mă simţeam bine. Când le-am explicat că persoana umană era o ovreică bătrână, în stare de lipsă, care pornise să bată recordul lumii la toate categoriile şi ce mi-a explicat doctorul Katz despre legume, au pronunţat nişte cuvinte pe care le mai auzisem deja, ca senilitate şi scleroză cerebrală, iar eu eram mulţumit fin'că vorbeam de madam Roza şi asta-mi face totdeauna plăcere. Le-am explicat că madam Roza e o fostă curvă care se-ntorsese ca deportată din taberele evreieşti din Germania şi deschisese un *clandé* pentru plozi de curve care pot fi şantajate cu pierderea paternităţii pentru prostituţie ilicită şi-s obligate să-şi pitească mucoşii în locuri sigure căci există vecini care-s ticăloşi şi pot oricând să te denunţe la Asistenţa publică. Nu ştiu de ce mă simţeam bine, dintr-o dată, să le spun toate astea, stăteam comod într-un fotoliu, iar tipul mi-a oferit chiar şi o ţigară şi foc cu bricheta lui şi mă asculta de parcă eram cineva important. Nu că vreau să zic, dar vedeam clar că i-am dat gata. M-am chiar ambalat şi

nu mai reuşeam să mă opresc, aşa de mult îmi venea să dau tot din mine, dar fireşte că n-aveam cum, fin'că eu nu-s nenea Victor Hugo; nu-s încă echipat pentru aşa ceva. Îmi venea în cap toate deodaată, fin'că începeam totdeauna cu sfârşitul sfârşitului, cu madam Roza în stare de lipsă şi tatăl meu care o omorâse pe mama, fin'că era psihiatric, dar trebuie să vă spun că eu unu' n-am ştiut niciodată unde încep toate şi unde se sfârşesc, fin'că, după părerea mea, lucrurile se continuă mereu. Mama mea se numea Aïcha şi lucra în branşă şi avea până la douăzeci de clienţi pe zi, înainte de a se lăsa omorâtă într-o criză de nebunie, dar nu-i sigur că sunt ereditar, nenea Kadâr Youssef nu putea să jure că-i taică-meu. Tipul lui tanti Nadine se numea Ramon şi mi-a zis că-i un fel de doctor şi nu prea crede în ereditate, nu trebuie s-o bag în seamă. Mi-a aprins iar ţigara cu bricheta lui şi mi-a zis că poate-i mai bine să fii plod de curvă fin'că îţi poţi alege un tată care-ţi place, nu ai unu' obligatoriu. Mi-a zis că sunt multe accidente de naştere care se rezolvă foarte bine mai târziu şi ies nişte tipi în regulă. De acord, i-am zis, când n-ai încotro atunci n-ai încotro, nu-i ca-n sala de proiecţie a lui tanti Nadine, unde poţi să dai totul înapoi şi să te-ntorci în burta mamei, dar e nasol că nu-i voie să avortezi persoanele bătrâne ca madam Roza, care s-au săturat până-n gât. Mă simţeam într-adevăr bine să vorbesc cu ei, fin'că mi se părea că nu vorbesc degeaba. Tipu' ăla care se numea Ramon şi care n-avea deloc o mutră dubioasă îşi făcea mult de lucru cu pipa lui, în timp ce vorbeam, dar vedeam clar că eu îl interesez. Mi-era frică doar ca tipa aia Nadine să nu ne lase singuri, fin'că fără ea n-ar mai fi fost la fel, ca simpatie. Trăgea câte un zâmbet special pentru mine. Când le-am zis cum am împlinit dintr-o dată paişpe ani, când înainte cu o zi aveam încă numai zece, am reuşit iar să-i dau gata, aşa erau de

interesaţi. Nu mai puteam să mă opresc, atâta erau de curioşi. Am făcut tot ce-am putut ca să le trezesc şi mai mult curiozitatea şi să simtă că făceau o afacere cu mine.

— Tatăl meu a venit deunăzi ca să mă ia cu el, mă băgase în chirie la madam Roza înainte s-o omoare pe mama şi a fost declarat psihiatric. Avea alte curve care lucrau pentru el, dar a omorât-o pe mama fin'că pe ea o prefera. A venit să mă ceară înapoi, când i-au dat drumul, dar madam Roza n-a vrut să ştie de nimic, fin'că nu-i bine pentru mine să am un tată psihiatric, asta poate fi ereditar. Atunci ea i-a zis că fiu-său e Moise, care-i evreu. Sunt destui Moise şi printre arabi, dar ăia nu-s evrei. Numai că, vă daţi seama, nenea Youssef Kadâr era arab şi musulman şi când s-a procopsit cu un fiu evreu, a păţit o nenorocire şi a murit...

Mă asculta şi doctorul Ramon, dar îmi plăcea mai ales tanti Nadine.

— ...Madam Roza e femeia cea mai nasoală şi cea mai singură pe care am văzut-o vreodată în nenorocirea ei, noroc că-s eu pe aproape, că altfel nimănui nu i-ar păsa de ea. Eu nu-nţeleg de ce există unii oameni care au de toate, sunt urâţi, bătrâni, săraci şi bolnavi şi alţii care n-au absolut nimic. Nu-i drept. Am un prieten care-i şef peste toată poliţia şi care are cele mai tari forţe de securitate la dispoziţie, e cel mai tare peste tot, e cel mai mare curcan pe care vi-l puteţi închipui. E aşa un curcan barosan că ar putea face orice, el e regele. Când mergem pe stradă împreună, îşi pune braţul în jurul umerilor mei ca să vadă toată lumea că mi-i ca un tată. Când eram mic, uneori venea o leoaică noaptea, ca să mă lingă pe obraz, încă aveam zece ani şi-mi închipuiam tot felul de lucruri, iar la şcoală au zis că-s perturbat, fin'că nu ştiau că am cu patru ani mai mult; încă nu eram datat, era cu mult înainte să vină nenea Youssef

Kadâr să declare că-i tatăl meu, pe baza unei chitanţe. Nenea Hamil, bine cunoscutul negustor de covoare, e cel care m-a-nvăţat tot ce ştiu şi acum e orb. Nenea Hamil are la el o Carte a lui nenea Victor Hugo şi când o să fiu mare o să scriu şi eu mizerabilii, fin'că asta scrii totdeauna când ai ceva de zis. Lui madam Roza îi era frică de-o criză de violenţă din partea mea, să nu-i fac vreun rău tăindu-i gâtul, fin'că se temea că-s ereditar. Dar nu există nici un copil de curvă care poate să zică cine-i taică-său, iar eu unu' n-o să omor pe nimeni, asta nu-i treaba mea. Când o să fiu mare, o să am toate forţele de securitate la dispoziţia mea şi n-o să-mi fie frică niciodată. Păcat că nu se poate face totul pe dos, ca-n sala voastră de proiecţie, să dai lumea înapoi, pentru ca madam Roza să fie tânără şi frumoasă, ţi-ar face plăcere să te uiţi la ea. Uneori, mă gândesc să plec cu un circ unde am nişte prieteni clovni, dar nu pot s-o fac şi să dau naibii totul, cât timp ovreica mai e pe-aici, fin'că-s obligat să mă ocup de ea...

Mă ambalam din ce în ce mai tare şi nu mă mai puteam opri, fin'că-mi era teamă că dacă mă opresc n-o să mai stea să m-asculte. Doctorul Ramon, căci el era, avea o mutră cu ochelari şi nişte ochi care se uită la tine şi la un moment dat s-a ridicat şi chiar a dat drumul la magnetofon, ca să mă audă mai bine şi m-am simţit şi mai important, nici nu-mi venea să cred. Avea o groază de păr pe cap. Pentru prima dată eram demn de interes, eram chiar şi înregistrat pe magnetofon. N-am ştiut niciodată ce trebuie să faci ca să fii demn de interes, să omori sau să iei ostatici, ştiu şi eu? Vai, vai, vă jur că există atâta lipsă de atenţie în lume că eşti obligat să alegi, ca la concediu, când nu poţi pleca şi la munte şi la mare, în acelaşi timp. Suntem obligaţi să alegem ce ne place nouă mai mult, din toate neatenţiile câte se-ntâmplă în lume,

iar oamenii aleg totdeauna ce-i mai grozav de genu' ăsta şi mai scump plătit, cum ar fi naziştii, care au costat milioane, sau Vietnamul. „Şi atunci, o ovreică bătrână la etajul şase fără lift care a suferit prea mult în trecut ca s-o mai bage-n seamă cineva, ei nu, cu asta chiar că nu poţi să ieşi în evidenţă. Oamenilor le trebuie milioane şi milioane ca să se simtă interesaţi şi nu poţi să le-o iei în nume de rău, căci cu cât eşti mai mic, cu atât contezi mai puţin...

Mă lăfăiam în fotoliu şi vorbeam ca un rege şi cel mai amuzant e că mă ascultau de parcă niciodată n-ar mai fi auzit ceva asemănător. Dar mai ales doctorul Ramon mă trăgea de limbă, căci tipa aveam impresia că nu voia să mai audă, uneori făcea chiar un gest ca pentru a-şi astupa urechile. Asta mă amuza, fin'că, ce mai, viaţa te obligă să trăieşti.

Doctorul Ramon m-a întrebat ce voiam să zic prin stare de lipsă şi i-am spus că-i atunci când n-ai nimic şi pe nimeni. După aia, a vrut să ştie cum ne descurcam de când curvele nu ne mai aduceau plozi în gazdă, dar aici l-am liniştit pe loc şi i-am zis că găoaza e lucrul cel mai sfânt al omului, îmi explicase madam Roza cum stă treaba, când încă nici nu ştiam la ce poate fi folosită. Nu-mi vindeam găoaza, putea fi liniştit în privinţa asta. Aveam o prietenă, tanti Lola, care se branşa la Bois de Boulogne ca travestită şi ne ajuta mult. Dacă toţi ar fi ca ea, lumea ar fi cu mult mai altfel şi s-ar întâmpla mai puţine nenorociri. Fusese campion de box în Senegal înainte de a deveni travestită şi câştiga destui bani ca să întreţină o familie, dacă nu i-ar băga natura beţe-n roate.

După felul cum mă ascultau, vedeam clar că nu-s obişnuiţi cu viaţa şi le-am povestit cum făceam pe proxinetul pe strada Blanche, ca să-mi fac rost de bani de buzunar. Încerc şi acum să zic proxenet şi nu proxinet ca pe vremea când eram puşti, dar aşa m-am obişnuit. Uneori, doctorul Ramon îi zicea prietenei

lui ceva despre politică, dar eu nu-nțelegeam prea bine, fin'că politica nu-i făcută pentru cei tineri.

Nici nu știu câte le-am spus și aveam chef s-o țin tot așa înainte, atâtea mai aveam în mine și voiam să le dau afară. Dar eram istovit și începeam chiar să-l văd pe clovnul albastru care-mi făcea semne, ca de obicei înainte de a adormi, și mi-era teamă că-l văd și ei și-și închipuie că-s tarat, sau ceva de genu' ăsta. Nu mai puteam vorbi și au văzut și ei clar că-s rupt de oboseală și mi-au zis că pot rămâne să dorm la ei. Dar le-am explicat că trebuie să merg să mă ocup de madam Roza, care o să moară în curând, iar după aia mai văd eu. Mi-au dat încă o hârtie cu numele lor și adresa, iar tipa cu numele Nadine mi-a zis c-o să mă ducă acasă cu mașina și doctorul o să vină cu noi să se uite nițel la madam Roza dacă nu poate face ceva pentru ea. Eu nu vedeam ce s-ar mai fi putut face pentru madam Roza, după toate câte îi fuseseră făcute, dar eram de acord să mă ducă cu mașina. Numai că a intervenit o șmecherie interesantă.

Ne pregăteam să ieșim, când a sunat cineva la ușă de cinci ori la rând, iar când tanti Nadine a deschis, i-am văzut pe cei doi puști pe care-i știam și care, nimic de zis, se purtau ca la ei acasă. Erau copiii ei, care se-ntorceau de la școală, sau așa ceva. Erau blonzi și îmbrăcați ca-n vise, cu niște haine de lux, genul de țoale pe care nu le poți șterpeli fin'că nu-s expuse în vitrină, ci-s înăuntru și trebuie să treci de vânzătoare ca s-ajungi până la ele. M-au privit imediat ca pe-o bucată de rahat. Eram înțolit mizerabil, am simțit-o îndată. Aveam o șapcă tot timpul răsucită-n sus la spate, fin'că am părul prea mare și un pardesiu care-mi venea pân' la călcâie. Când umbli să șterpelești țoale, n-ai timp să le-ncerci dacă ți-s mari sau mici, te grăbești. Bun, ei n-au zis nimic, da' se vedea că nu suntem pe aceeași lungime de undă.

N-am văzut niciodată doi puşti aşa de blonzi ca ăia. Vă jur că nu se izbiseră de prea multe, erau ca scoşi din cutie. Nici n-aveai cu ce să-i compari.

— Haideţi să vi-l prezint pe prietenul nostru Mohamed, zise mama lor.

N-ar fi trebuit să zică Mohamed, mai bine zicea Momo. Mohamed în Franţa înseamnă arab împuţit şi când mi se zice aşa ceva, eu unu' mă supăr. Nu mi-e ruşine că-s arab, dimpotrivă, dar Mohamed în Franţa înseamnă măturător de străzi şi mână de lucru ieftină. Nu-i acelaşi lucru ca un algerian. Şi apoi, Mohamed sună tâmpit. E ca şi cum ai zice Isus Cristos în Franţa, toată lumea se prăpădeşte de râs.

Cei doi puşti şi-au pus îndată ochii pe mine. Cel mai mic, care părea să aibă vreo şase sau şapte ani, fin'că celălalt arăta de zece, s-a uitat la mine ca viţelul la poarta nouă şi după aia a zis:

— De ce s-a îmbrăcat aşa?

Nu venisem acolo ca să mă las jignit. Ştiam că nu-s la mine acasă. Pe deasupra, celălalt s-a uitat şi mai bine la mine şi m-a întrebat:

— Eşti arab?

Pe dracu', nu-i dau voie la nimeni să mă facă arab. Şi apoi, ce mai, nu făcea oboseala să mai insist, nu mi-era nici ciudă, nici nimic, dar nu era de nasu' meu pe-aici, oricum locul era ocupat, n-aveam nimic de zis. Mi s-a pus un nod în gât, pe care l-am înghiţit şi apoi m-am repezit afară şi am întins-o.

Nu eram pe aceeaşi lungime de undă, ce mai.

M-AM OPRIT ÎN FAŢA unui cinema, dar era un film interzis pentru minori. Îţi vine să şi răzi când te gândeşti la şmecheriile care-s interzise minorilor şi la toate celelalte, la care au dreptul.

Casieriţa m-a văzut că privesc pozele din vitrină şi a răcnit la mine s-o şterg, pentru a proteja tineretul. Vaca. M-am săturat până peste cap să fiu interzis pentru minori, mi-am deschis şliţul, i-am arătat sula şi am luat-o la goană, că nu era vreme de glumit.

Am trecut prin Montmartre pe lângă o mulţime de *sex-shops,* dar şi ăstea-s interzise, şi apoi eu n-am nevoie de şmecherii ca să mi se scoale când am chef. De *sex-shops* au nevoie babalâcii la care nu li se mai scoală fără stimulente.

Când maică-mea n-a vrut să mă avorteze, a comis un genocid. Madam Roza avea tot timpul cuvântul ăsta pe buze, ea era şcolită şi avea educaţie.

Viaţa nu-i o şmecherie pentru orice nepoftit.

Nu m-am mai oprit nicăieri până acaśă, n-aveam chef decât de-un singur lucru, să m-aşez lângă madam Roza, fin'că măcar ea şi cu mine eram în acelaşi rahat.

Când am ajuns, am văzut o salvare în faţa casei şi am crezut c-am sfeclit-o şi am rămas singur, dar nu

era pentru madam Roza, ci pentru cineva care murise deja. Mi s-a luat aşa un bolovan de pe inimă că m-aş fi pus pe bocit, dacă n-aş fi avut cu patru ani mai mult. Crezusem că am rămas fără nimeni. Era corpul lui nenea Bouaffa. Nenea Bouaffa, ştiţi, cel de care nu v-am vorbit, fin'că nu aveam nimic de zis, era o persoană care nu prea se arăta la faţă. Avusese o şmecherie cu inima, iar nenea Zaoum cel vârstnic, care era afară, mi-a zis că nimeni nu observase c-a murit, la el nu venea niciodată poştaşul. Niciodată n-am fost aşa de mulţumit că-l văd mort, nu zic asta împotriva lui, desigur, ci pentru madam Roza, care avea o grijă mai puţin.

Am urcat repede, uşa era deschisă, prietenii lui nenea Waloumba plecaseră, dar lăsaseră becul aprins, să se vadă madam Roza. Era întinsă în fotoliul ei şi vă puteţi imagina plăcerea pe care am simţit-o când am văzut că-i curg lacrimile, fin'că asta dovedea că-i în viaţă. Ba chiar se scutura puţin pe dinăuntru, ca persoanele care plâng în hohote.

— Momo... Momo... Momo... era tot ce putea să spună, dar mi-ajungea şi atât.

Am alergat s-o-mbrăţişez. Nu mirosea frumos fin'că făcuse caca şi pipi pe ea din motive de sănătate. Am îmbrăţişat-o şi mai tare, fin'că nu voiam să-şi închipuie că mi-i scârbă de ea.

— Momo... Momo...

— Da, madam Roza, eu sunt, fii liniştită.

— Momo... Am auzit... Au chemat salvarea... O să vină...

— Nu-i pentru mata, madam Roza, e pentru nenea Bouaffa, care a murit.

— Mi-e frică.

— Ştiu, madam Roza, asta dovedeşte că eşti în viaţă.

— Salvarea...

Vorbea cu greu, căci cuvintele au nevoie de muşchi, ca să poată ieşi, iar la ea muşchii erau cu toţii moleşiţi.

— Nu-i pentru matale. Ei nici măcar nu ştiu că eşti aici, ţi-o jur pe Profet. *Khairem.*

— O să vină, Momo...

— Nu acum, madam Roza. Nu te-a denunţat nimeni. Eşti în viaţă, chiar dacă ai făcut pipi şi caca pe matale, numai cei care-s în viaţă pot face asta.

Păru niţel mai liniştită. O priveam în ochi, ca să nu văd restul. N-o să mă credeţi, dar avea nişte ochi de toată frumuseţea ovreica asta bătrână. E ca la covoarele lui nenea Hamil, când zicea: „Am aici nişte covoare de toată frumuseţea". Nenea Hamil crede că nu există nimic mai frumos pe lume decât un covor frumos şi că Allah în persoană stă pe el. Dacă vreţi să ştiţi părerea mea, Allah ăsta stă pe-o groază de chestii.

— E adevărat că pute.

— Asta dovedeşte că mai funcţionează lucrurile pe dinăuntru.

— *Inch' Allah,* zise madam Roza. O să mor...

— *Inch' Allah,* madam Roza.

— Sunt mulţumită că mor, Momo.

— Suntem cu toţii mulţumiţi pentru mata, madam Roza. N-ai decât prieteni pe-aici, prin preajmă. Toată lumea îţi vrea binele.

— Dar nu trebuie să-i laşi să mă ducă la spital, Momo. Nu trebuie să-i laşi cu nici un preţ.

— Poţi fi liniştită, madam Roza.

— Vor să mă pună să trăiesc cu forţa la spital, Momo. Au nişte legi pentru asta. Sunt aspre ca legile de la Nürnberg. Nu ştii tu ce-i aia, eşti prea mic.

— N-am fost niciodată prea mic pentru nimic, madam Roza.

— Doctorul Katz o să mă denunţe la spital şi or să vină după mine.

N-am zis nimic. Dacă ovreii începeau să se denunţe între ei, eu unu' n-aveam de ce să m-amestec. Nu dau nici doi bani pe ovrei, nu-s decât nişte oameni ca toţi ceilalţi.

— N-or să mă avorteze la spital.

Tot nu ziceam nimic. O ţineam de mână. Aşa măcar nu minţeam.

— Cât timp l-au chinuit pe campionul ăla mondial, în America, Momo?

Am făcut pe prostul.

— Care campion?

— În America. Te-am auzit, vorbeai despre el cu nenea Waloumba.

La naiba.

— Madam Roza, în America au toate recordurile mondiale, acolo trăiesc nişte mări sportivi. În Franţa, la Olympique din Marsilia nu-s decât străini. Au chiar şi brazilieni şi nu mai ştiu ce. N-o să te ia. La spital, vreau să zic.

— Îmi juri...

— Cât sunt eu pe-aici, spitalu-i cotu', madam Roza. Aproape c-a zâmbit. Între noi fie vorba, când zâmbeşte nu se face mai frumoasă, dimpotrivă, fin' că-i iese în relief restul. Mai ales părul îi lipseşte. Îi mai rămâneau vreo treişdouă de fire-n cap, ca ultima dată.

— Madam Roza, de ce m-ai minţit?

Păru sincer mirată.

— Eu? Te-am minţit?

— De ce mi-ai zis că am zece ani, când eu aveam paişpe?

N-o să mă credeţi, dar s-a roşit un pic.

— Mi-era teamă c-o să mă părăseşti, Momo, de aia te-am făcut un pic mai mic. Ai fost totdeauna băieţelul meu. Niciodată n-am iubit cu adevărat pe vreun altul. Şi atunci, număram anii şi mi se făcea frică. Nu voiam să te faci mare prea repede. Iartă-mă.

Dintr-o dată, am sărutat-o, i-am ţinut mâna în mâna mea şi am îmbrăţişat-o, de parcă era o femeie. După aia, a venit tanti Lola cu cel mai mare dintre fraţii Zaoum şi am ridicat-o, am dezbrăcat-o, am întins-o pe jos şi am spălat-o. Tanti Lola i-a pus parfum peste tot, i-am pus peruca şi chimonoul, am întins-o în patul ei frumos şi curat şi era o plăcere să te uiţi la ea.

ÎNSĂ MADAM ROZA SE strica din ce în ce mai mult şi nu pot să vă spun cât e de nedrept când trăieşti numai pentru că suferi. Organismul ei nu mai făcea doi bani şi când n-o durea într-un loc, o durea într-altul. Totdeauna bătrânii fără apărare sunt cei atacaţi, e mai uşor, iar madam Roza era victima acestei criminalităţi. Toate părţile ei erau defecte, inima, ficatul, rinichiul, bronhia, nici unul nu era de bună calitate. Nu mai eram decât ea şi cu mine în casă, iar afară, pe lângă tanti Lola, nu era nimeni. În fiecare dimineaţă o puneam pe madam Roza să umble ca să se dezmorţească, iar ea mergea de la uşă la geam şi înapoi, sprijinită de umărul meu, ca să nu rugineasc complet. Pentru mers, îi puneam un disc evreiesc care-i plăcea mult şi care era mai puţin trist ca de obicei. Ovreii au totdeauna discuri triste, nu ştiu de ce. Din cauza folclorului lor. Madam Roza zicea adesea că toate necazurile ei vin de la evrei şi că dacă n-ar fi fost evreică, n-ar fi avut de tras nici măcar o zecime din toate porcăriile astea.

Nenea Charmette ne trimisese o coroană mortuară, căci nu ştia că nenea Bouaffa era cel care a murit, credea că-i madam Roza, după cum i-o dorea toată lumea pentru binele ei, iar madam Roza era mulţumită fin'că asta-i dădea speranţe şi-n acelaşi

timp era pentru prima dată că cineva îi trimitea flori. Fraţii de trib ai lui nenea Waloumba au adus banane, pui, fructe de manghier* şi orez, cum e obiceiul la ei când va avea loc un eveniment fericit în familie. O lăsau pe madam Roza să creadă c-o să se termine totul în curând, iar ei nu-i mai era aşa de frică. I-a făcut o vizită chiar şi părintele André, parohul catolic al căminelor africane din jurul străzii Bisson, dar nu venise ca să facă pe parohul, venise pur şi simplu. Nu i-a făcut avansuri lui madam Roza, a rămas foarte corect. Nici noi nu i-am zis nimic, căci ştiţi doar cum e cu Dumnezeu. Face tot ce vrea, fin'că El e Cel Atotputernic.

Părintele André a murit de-atunci că i s-a rupt inima, dar cred că nu era ceva personal, ci pentru alţii. Nu v-am vorbit de el mai înainte, fin'că nu prea ţineam de resortul lui, madam Roza şi cu mine. Fusese trimis la Belleville pentru a se ocupa de muncitorii africani catolici, iar noi nu eram nici de unele. Era foarte blând şi tot timpul avea un aer niţel vinovat, de parcă ştia că i se pot face reproşuri oricând. Vă zic acum două cuvinte despre el fin'că era un om de treabă şi când a murit mi-a lăsat o amintire plăcută.

Părintele André părea că mai stă un pic şi am coborât în stradă să aflu ce mai e nou, din cauza unei poveşti nasoale. Toţi gagiii în loc de heroină zic „rahat", iar un puşti de opt ani care a auzit că băieţii îşi fac injecţii cu rahat şi că-i mişto a făcut caca pe un ziar şi şi-a-nfipt o injecţie cu rahat adevărat, crezând că-i valabil, şi din asta i s-a tras moartea. Fuseseră strânşi de pe drumuri Mahoute şi încă vreo doi peşti, fin'că-l informaseră greşit, dar eu unu' cred că nu erau obligaţi să-l înveţe pe un mucos de opt ani să se drogheze.

* manghier = arbore din regiunile tropicale, din familia terebintaceelor.

Când am urcat înapoi, l-am găsit alături de părintele André pe rabinul de pe strada Chaumes, de lângă băcănia de *kasher* a lui nenea Rubin, care aflase fără-ndoială că un preot catolic dă târcoale în jurul lui madam Roza şi i-a fost frică să nu se lase c-o moarte creştinească. Nu pusese niciodată piciorul la noi, fin'c-o ştia pe madam Roza de când era curvă. Părintele André şi rabinul, care avea un alt nume, dar nu mi-l mai amintesc, nu voiau să-şi ia valea şi stăteau acolo pe două scaune, lângă patul lui madam Roza. Au vorbit chiar şi despre războiul din Vietnam, fin'că era un teren neutru.

Madam Roza a dormit bine în noaptea aia, dar eu n-am putut închide ochii şi am rămas treaz în întuneric, gândindu-mă la cu totul altceva şi habar n-aveam ce putea fi.

A doua zi de dimineaţă, a venit doctorul Katz să-i facă lui madam Roza un examen periodic şi de data asta, când am ieşit pe scară, am simţit imediat că nenorocirea o să ne bată la uşă.

— Trebuie transportată la spital. Nu poate să rămână aici. Mă duc să chem salvarea.

— Ce-o să-i facă la spital?

— O să-i dea îngrijirile cuvenite. Mai poate trăi câteva timp sau chiar mai mult. Am cunoscut persoane în situaţia ei care au putut fi menţinute ani de zile.

La naiba, m-am gândit, dar n-am zis nimic în faţa doctorului. Am ezitat o clipă şi apoi l-am întrebat:

— Ia spuneţi, domnu' doctor, n-aţi putea, aşa, ca între evrei, s-o avortaţi?

Păru sincer mirat.

— Cum s-o avortez? Ce tot spui?

— Păi da, ce, s-o avortaţi, ca să nu mai sufere.

Ei, la asta doctorul Katz s-a blocat aşa de tare că a trebuit să stea jos. Şi-a luat capul în mâini şi a

suspinat de mai multe ori la rând, ridicându-şi ochii la cer, după cum e obiceiul.

— Nu, micul meu Momo, nu putem face asta. Eutanasia e interzisă cu severitate de către lege. Aici suntem într-o ţară civilizată. Nu ştii ce vorbeşti.

— Ba ştiu. Eu sunt algerian, ştiu ce vorbesc. La noi există dreptul sfânt al popoarelor de a dispune singure de ele.

Doctorul Katz s-a uitat la mine de parcă-l speriasem. Tăcea chitic, cu gura căscată. Uneori mă calcă pe nervi, aşa de greu îi pică fisa la câte unu'.

— Dreptul sfânt al popoarelor există, sau ce naiba?

— Fireşte că există, zise doctorul Katz, şi chiar s-a ridicat de pe treapta pe care şedea, ca să-şi dovedească respectul.

— Fireşte că există. E un lucru frumos şi măreţ. Dar nu văd nici o legătură.

— Legătura e că dacă el există, madam Roza are dreptul sfânt al popoarelor să dispună de ea însăşi, ca toată lumea. Şi dacă ea vrea să se avorteze, e dreptul ei. Iar dumneata ar trebui s-o ajuţi, fin'că e nevoie de un medic evreu pentru asta, ca să n-avem antisemitism. N-ar trebui să vă chinuiţi între voi, evreii. E scârbos.

Doctorul Katz respira tot mai repede şi-i ieşiseră chiar stropi de sudoare pe frunte, aşa de bine ştiam să vorbesc. Pentru prima dată aveam într-adevăr cu patru ani mai mult.

— Nu ştii ce vorbeşti, copilul meu, nu ştii ce vorbeşti.

— Nu sunt copilul dumitale şi nici nu sunt deloc un copil. Sunt un fiu de curvă, iar tatăl meu a ucis-o pe mama mea şi când ştii asta ştii totul şi nu mai eşti deloc un copil.

Doctorul Katz tremura de stupoare.

— Cine ţi-a zis asta, Momo? Cine ţi-a zis asemenea lucruri?

— Nu contează cine mi le-a zis, doctore Katz, pentru că uneori e mai bine să n-ai nici un fel de tată, crede-mă, îţi vorbesc din experienţă şi după cum am onoarea, ca să zic şi eu ca nenea Hamil, amicul lui nenea Victor Hugo, după cum eşti în cunoştinţă de cauză. Şi nu te uita aşa la mine, doctore Katz, pentru că n-o să fac o criză de violenţă, nu-s psihiatric, nu-s ereditar, n-o s-o omor pe curva de maică-mea, fin'că asta s-a rezolvat deja, odihnească-i-se curu-n pace, care a făcut mult bine pe pământul ăsta şi mă cac pe toată lumea, în afară de madam Roza, care-i singurul luru pe care l-am iubit aici şi n-o s-o las să devină campion al lumii la legume, pentru a face pe placul medicinei şi când o să scriu mizerabilii o să zic acolo tot ce vreau, fără să omor pe nimeni, pentru că-i acelaşi lucru şi dacă n-ai fi un boşorog de jidan fără inimă ci un adevărat evreu, cu o inimă adevărată, ai face o faptă bună şi ai avorta-o pe madam Roza imediat, ca s-o salvezi de la viaţa care i-a fost băgată pe gât de un tată pe care nimeni nici măcar nu-l cunoaşte şi care nici măcar n-are chip, aşa de tare se ascunde şi nici să-i reprezinţi chipul nu-i voie fin'că are o adevărată mafie care nu te lasă să pui mâna pe el şi e criminalitatea, madam Roza şi condamnarea medicilor tâmpiţi şi împuţiţi pentru refuz de asistenţă...

Doctorul Katz era foarte palid şi-i stătea bine cu barba lui albă şi frumoasă şi ochii lui de cardiac şi m-am oprit pentru că dacă murea n-ar fi auzit încă nimic din ce-o să le trântesc la toţi într-o zi. Dar genunchii începeau să-i cedeze şi l-am ajutat să se aşeze la loc pe treaptă, dar fără să mă-nmoi deloc. Şi-a dus mâna la inimă şi s-a uitat la mine de parcă era casierul unei bănci şi mă implora să nu-l omor. Dar eu n-am făcut decât să-mi încrucişez braţele pe

piept şi mă simţeam ca un popor care are dreptul sfânt să dispună de el însuşi.

— Micul meu Momo, micul meu Momo...

— Nici un micul meu Momo. Da sau la dracu?

— N-am dreptul să fac asta...

— Nu vrei s-o avortezi?

— Nu se poate, eutanasia se pedepseşte cu severitate...

Mă făcea să râd. Aş fi vrut să aflu ce anume nu se pedepseşte cu severitate, mai ales când n-ai ce pedepsi.

— Trebuie s-o ducem la spital, e un act umanitar...

— O să mă ia şi pe mine la spital cu ea?

Asta l-a mai liniştit niţel, a şi zâmbit.

— Eşti un băiat de treabă, Momo. Nu, dar o să poţi s-o vizitezi. Doar că, în curând, ea n-o să te mai recunoască.

A încercat să vorbească despre altceva.

— Şi, apropo, tu ce-o să te faci, Momo? Nu poţi trăi singur.

— Nu-ţi bate capul pentru mine. Ştiu o groază de curve la Pigalle. Am primit mai multe oferte.

Doctorul Katz a deschis gura, m-a privit, a-nghiţit în sec şi apoi a suspinat, cum e obiceiul. Eu îmi băteam capul. Trebuia să câştig timp, asta ai totdeauna de făcut.

— Ascultă, doctore Katz, nu anunţa la spital. Mai dă-mi câteva zile. Poate c-o să moară de la sine. Şi pe urmă trebuie să m-aranjez şi eu. Dacă nu, o să mă expedieze direct la Asistenţă.

A suspinat iar. Tipu' ăsta, de câte ori respira se termina cu un suspin. Mă săturasem până-n gât de toţi suspicioşii.

S-a uitat la mine, dar altfel.

— N-ai fost niciodată un copil ca ceilalţi, Momo.

Şi nu vei fi niciodată un om ca ceilalţi, am ştiut-o dintotdeauna.

— Îţi mulţumesc, doctore Katz. Eşti drăguţ că-mi spui asta.

— Cred cu adevărat ceea ce-ţi spun. Vei fi tot timpul foarte diferit.

Am stat pe gânduri o clipă.

— Poate pentru c-am avut un tată psihiatric. Doctorul Katz părea bolnav, aşa de rău arăta.

— Nici vorbă, Momo. N-am vrut deloc să zic asta. Eşti încă prea mic ca să-nţelegi, dar...

— În viaţă niciodată nu eşti prea mic pentru nimic, doctore, crede-mă, că-ţi vorbesc din experienţă.

Păru mirat.

— De unde ai învăţat expresia asta?

— Prietenul meu, nenea Hamil, zice tot timpul aşa.

— A, bine. Eşti un băiat foarte inteligent, foarte sensibil, chiar prea sensibil. I-am zis adesea lui madam Roza că n-o să fii niciodată ca ceilalţi. Uneori, din ăştia ca tine ies nişte mari poeţi, nişte scriitori, iar alteori...

Suspină.

— ...iar alteori, nişte revoltaţi. Dar linişteşte-te, asta nu-nseamnă deloc că n-o să fii normal.

— Sper din tot sufletul că n-o să fiu niciodată normal, doctore Katz, numai ticăloşii sunt totdeauna normali.

— Normali.

— Mă voi strădui să nu fiu normal, doctore...

S-a ridicat iar şi m-am gândit că-i momentul să-l întreb ceva, căci începea să mă frământe serios.

— Spune-mi, doctore, eşti sigur că am paişpe ani? N-am vreo douăzeci, treizeci, sau chiar mai mult? La-nceput mi se spune că zece, pe urmă paişpe. Nu-s

oare cu mult mai mare? Oare nu-s pitic, dracu' s-o ia de treabă? N-am nici o poftă să fiu pitic, doctore, chiar dacă ei sunt normali şi diferiţi de ceilalţi.

Doctorul Katz zâmbi în barbă şi era fericit să m-anunţe în sfârşit o adevărată veste bună.

Nu, nu eşti pitic, Momo, îţi dau cuvântul meu de medic. Ai patrusprezece ani, dar madam Roza voia să te păstreze cât mai mult cu putinţă, îi era frică să n-o părăseşti, şi-atunci te-a făcut să crezi că n-ai decât zece ani. Poate c-ar fi trebuit să ţi-o spun mai devreme, dar...

Zâmbi şi asta l-a făcut şi mai trist.

— ...dar fiindcă era o frumoasă poveste de dragoste, n-am zis nimic. Pentru madam Roza, o să mai aştept câteva zile, dar cred că-i neapărată nevoie s-o ducem la spital. N-avem dreptul să-i scurtăm suferinţele, după cum ţi-am explicat. Până una-alta, fă-i nişte gimnastică, ridic-o în picioare, mişc-o, pune-o să facă mici plimbări prin cameră, fiindcă fără toate astea o să putrezească peste tot şi o să-i iasă abcese. Trebuie s-o mişti puţin. Două zile sau trei, dar nu mai mult...

L-am chemat pe unul din fraţii Zaoum, care l-a coborât pe umerii săi.

Doctorul Katz mai trăieşte încă şi într-o zi o să mă duc să-l văd.

AM RĂMAS O CLIPĂ DE unul singur, aşezat pe scară, ca să mă liniştesc. Totuşi, eram fericit să ştiu că nu-s pitic, e şi asta ceva. Am văzut odată poza unui nene invalid care trăieşte fără mâini şi picioare. Mi-l amintesc adesea, ca să mă simt mai bine ca el, mă face să mă bucur că am mâini şi picioare. Pe urmă, m-am gândit la exerciţiile pentru madam Roza ca s-o mişcăm din loc şi m-am dus după nenea Waloumba, ca să m-ajute, dar era la serviciu, la gunoaie. Am rămas toată ziua cu madam Roza, care şi-a ghicit în cărţi viitorul. Când s-a-ntors nenea Waloumba de la lucru, a urcat cu amicii lui, au luat-o pe madam Roza şi au pus-o să facă puţină mişcare. La-nceput au plimbat-o prin cameră, căci o mai ajutau încă picioarele, iar pe urmă au culcat-o într-o pătură şi au legănat-o niţel, ca s-o mişte pe dinăuntru. S-au şi amuzat la sfârşit, fin'că era caraghios s-o vezi pe madam Roza ca pe o păpuşă mare şi parcă se jucau de-a ceva. Asta i-a făcut foarte mult bine şi chiar le-a adresat la fiecare câte un cuvânt drăguţ. După aia, am culcat-o, i-am dat de mâncare, iar ea şi-a cerut oglinda. Când s-a văzut în oglindă, şi-a zâmbit şi şi-a aranjat un pic ultimele treiş'cinci de fire de păr. Am felicitat-o cu toţii că arată bine. S-a machiat, încă îşi mai făcea

feminitatea, poţi fii urât ca dracu' şi tot încerci să te pui la punct. Păcat că madam Roza nu era frumoasă, căci se pricepea şi ar fi putut arăta foarte bine. Îşi zâmbea în oglindă, iar noi eram cu toţii mulţumiţi că nu i-i scârbă.

După aia, fraţii lui nenea Waloumba i-au făcut nişte orez cu piper, ziceau că trebuie s-o pipărăm zdravăn, ca să-i curgă sângele mai repede. Atunci a sosit tanti Lola şi de câte ori apărea senegalezul ăsta, parcă intra soarele pe uşă. Singurul lucru care mă-ntristează la tanti Lola e că-şi face planuri să-şi taie tot ce are în faţă, ca să fie femeie de tot, cum zice ea. După mine astea-s exagerări şi totdeauna mi-i frică să nu păţească ceva.

Tanti Lola i-a oferit ovreicii una din rochiile ei, căci ştia cât de important e moralul la femei. A mai adus şi şampanie şi nu există nimic mai bun pe lume. A turnat parfum pe madam Roza, care avea tot mai mare nevoie de el, căci îşi controla cu greu deschizăturile.

Tanti Lola e de-o veselie naturală, pentru că a fost binecuvântată de soarele Africii în acest sens şi era o plăcere s-o vezi şezând acolo, picior peste picior, pe pat, îmbrăcată după ultima modă. Tanti Lola e foarte frumoasă pentru un bărbat, în afară de vocea ei, care datează de pe vremea când era campion de box la categoria grea şi n-are încotro, căci vocile sunt în legătură cu boaşele, iar asta era marea tristeţe a vieţii ei. Aveam cu mine umbrela Arthur, nu voiam să mă despart de ea cu brutalitate, în ciuda celor patru ani cu care m-am procopsit dintr-o dată. Aveam şi eu dreptul să mă obişnuiesc, căci la alţii le trebuie cu mult mai mult timp să-mbătrânească atâţia ani şi nu trebuia să mă grăbesc.

Madam Roza îşi recăpăta aşa de repede puterile

că a putut să se scoale şi chiar să umble de una singură, asta era recesiunea şi speranţa. După ce a plecat tanti Lola la lucru, cu poşetuţa ei, am ciugulit câte ceva, iar madam Roza a gustat friptura de pui pe care nenea Djamaïli, băcanul bine cunoscut, i-o trimisese. Nenea Djamaïli în persoană murise, dar fusese în relaţii bune cu madam Roza în timpul vieţii lor, iar familia îi preluase afacerile. După aia, a băut niţel ceai cu dulceaţă şi şi-a luat un aer visător şi mi s-a făcut frică, am crezut că-i un nou atac de imbecilitate. Dar fusese aşa de scuturată în ziua aia că sângele ei îşi făcea datoria şi îi ajungea pân' la cap, cum era prevăzut.

— Momo, zi-mi tot adevărul.

— Madam Roza, nu cunosc tot adevărul, nici măcar nu ştiu cine-l cunoaşte.

— Ce ţi-a spus doctorul Katz?

— A spus că trebuie să te ducă la spital şi că acolo o să aibă ăia grijă de matale, ca să te împiedice să mori. Mai poţi trăi încă multă vreme.

Îi ziceam toate astea cu inima strânsă şi am încercat până şi să trag un zâmbet, de parcă-i anunţam o veste bună.

— Cum îi zic ei la boala asta pe care o am?

Mi-am înghiţit saliva.

— Nu-i cancer, madam Roza, ţi-o jur.

— Momo, cum îi zic medicii la asta?

— Se poate trăi aşa încă multă vreme.

— Cum aşa?

Tăceam.

— Momo, aşa-i că n-o să mă minţi? Sunt o evreică bătrână, am păţit tot ce poate păţi un om...

Ea zicea *mensch,* iar în evreiască e valabil şi pentru bărbat şi pentru femeie.

— Vreau să ştiu. Există unele lucruri pe care n-ai dreptul să le faci unui *mensch.* Ştiu că există unele

zile când nu mai sunt întreagă la cap.

— Nu-i nimic, madam Roza, se poate trăi foarte bine așa.

— Cum, așa?

Nu m-am putut reține. Mă sufocau lacrimile pe dinăuntru. M-am repezit la ea, m-a luat în brațe și am strigat:

— Ca o legumă, madam Roza, ca o legumă! Vor să te facă să trăiești ca o legumă!

N-a zis nimic. Doar a transpirat nițel.

— Când or să vină după mine?

— Nu știu, într-o zi sau două, doctorul Katz te iubește mult de tot, madam Roza. Mi-a spus că nu ne va despărți decât dacă n-are încotro.

— N-o să mă duc, zise madam Roza.

— Nu mai știu ce să fac, madam Roza. Toți sunt niște ticăloși. Nu vor să te avorteze.

Părea foarte calmă. A cerut numai să se spele, fin'că făcuse pe ea.

Cred că era foarte frumoasă, acum când stau să mă gândesc. Depinde cum te gândești la cineva.

— E ca la Gestapo, a zis.

Și apoi n-a mai spus nimic.

Noaptea mi s-a făcut frig, m-am sculat și m-am dus să mai pun o pătură pe ea.

M-am trezit mulțumit a doua zi. Când mă trezesc, întâi nu mă gândesc la nimic, și-atunci îmi merge bine. Madam Roza era în viață și chiar mi-a tras un zâmbet frumos, ca să-mi arate că totul e în regulă, o durea numai ficatul, care era hepatic, și rinichiul stâng, pe care doctorul Katz nu-l vedea cu ochi buni, mai avea și alte detalii care nu funcționau, dar nu știu să vă zic de ele, ca nu mă pricep. Era soare afară și am profitat de asta ca să trag perdelele dar ei nu i-a plăcut pentru că la lumină era prea vizibilă și nu-i cădea bine. Și-a luat oglinda și a zis numai:

— Ce urâtă m-am făcut, Momo.

M-am înfuriat, fin'că nimeni n-are dreptul să vorbească urât despre o femeie bătrână şi bolnavă. Cred că nu te poţi uita la toate cu aceeaşi ochi, ca hipopotamii sau broaştele ţestoase, care nu-s ca toată lumea.

Şi-a închis ochii şi au început să îi curgă lacrimile, dar nu ştiu dacă din cauză că plângea sau din cauza muşchilor slăbiţi.

— Sunt monstruoasă, ştiu bine.

— Madam Roza, arăţi aşa numai pentru că nu semeni cu alţii.

S-a uitat la mine.

— Când or să vină după mine?

— Doctorul Katz...

— Nu mai vreau să aud de doctorul Katz. E un om de treabă, dar nu se pricepe la femei. Am fost frumoasă, Momo. Aveam cea mai bună clientelă, pe strada Provence. Câţi bani ne-au mai rămas?

— Tanti Lola mi-a lăsat o sută de franci. Zicea c-o să ne mai dea. Îi merg bine afacerile.

— Eu una n-aş fi lucrat niciodată în Bois de Boulogne. N-ai unde să te speli. La Hale, aveau hoteluri de categorie, cu igienă. Dar în Bois de Boulogne e chiar periculos, din cauza maniacilor.

— La maniaci tanti Lola le rupe gura, ştii doar c-a fost campion de box.

— E o sfântă. Nu ştiu ce ne-am fi făcut fără ea.

După aia, a vrut să spună o rugăciune evreiască, cum o învăţase maică-sa. Mi s-a făcut tare frică, credeam că iar dă în mintea copiilor, dar n-am vrut s-o contrazic. Numai că nu reuşea să-şi amintească cuvintele, i se blegise mintea. Îl învăţase pe Moise rugăciunea asta şi am învăţat-o şi eu, fin'că mă ofticam să-i văd stând deoparte, fără mine. Am rostit:

— *Shma israel adenoi eloheinu adenoi ekhot burukh shein kweit malhusse loeilem boet...*

A repetat după mine şi pe urmă m-am dus la W.C. şi am scuipat ptiu, ptiu, ptiu, cum fac evreii, pentru că nu era religia mea. Mi-a cerut să se-mbrace, dar nu puteam s-o ajut de unul singur şi m-am dus la căminul negru, unde i-am găsit pe nenea Waloumba, nenea Sokoro, nenea Tané şi alţii, la care nu vă pot spune numele, căci toţi sunt drăguţi pe-acolo.

ÎNDATĂ CE-AM AJUNS AM văzut că madam Roza era din nou imbecilă, avea nişte ochi pleoştiţi şi gura căscată, din care-i curgeau balele, după cum am mai avut onoarea şi nu ţin să revin. Mi-am amintit pe loc ce-mi spusese doctorul Katz în legătură cu exerciţiile pe care trebuia să le facă, s-o mişcăm ca să-i ajungă sângele prin toate colţurile unde-i nevoie de el. Am culcat-o repede pe madam Roza pe o pătură, iar fraţii lui nenea Waloumba au ridicat-o cu puterea lor proverbială şi s-au apucat s-o scuture, dar în clipa aia a sosit doctorul Katz în spinarea lui nenea Zaoum cel vârstnic, cu instrumentele lui de medicină într-o valijoară. A-nceput să zbiere c-o falcă-n cer şi una-n pământ, chiar înainte de a coborî de pe umerii lui nenea Zaoum cel vârstnic, că nu asta a vrut să zică. Nu l-am văzut niciodată pe doctorul Katz aşa de furios şi a trebuit chiar să stea jos şi să se ţină de inimă, căci toţi ovreii de pe-aici sunt bolnavi, au venit la Belleville de multă vreme, din Europa, sunt bătrâni şi obosiţi şi de-aia s-au oprit aici şi n-au putut să meargă mai departe. A răcnit la mine groaznic şi ne-a făcut pe toţi nişte sălbatici, la care lui nenea Waloumba i-a sărit muştarul şi i-a atras atenţia să se lase de apropouri. Doctorul Katz şi-a cerut scuze spunând că n-a vrut să fie peiorativ, dar nu ne

prescrisese s-o aruncăm în sus pe madam Roza ca pe o clătită, pentru a fi mişcată, ci s-o ajutăm să umble niţel, încoace şi-ncolo, cu paşi mici şi cu mii de precauţii. Nenea Waloumba şi compatrioţii lui au plasat-o repede pe mădam Roza în fotoliu, că trebuia să schimbăm aşternuturile, din cauza nevoilor ei naturale.

— Mă duc să telefonez la spital, zise doctorul Katz foarte hotărât. Chem imediat o salvare. Starea ei o pretinde. Are nevoie de îngrijiri constante.

Am început să mă smiorcăi, dar am văzut clar că vorbesc degeaba. Şi-n clipa aia mi-a venit o idee genială, căci eram într-adevăr în stare de orice.

— Doctore Katz, nu poţi s-o duci la spital. Nu astăzi. Azi îi vine familia-n vizită.

Păru mirat.

— Cum, familia? N-are pe nimeni în lume.

— Are familie în Israel şi...

Mi-am înghiţit saliva.

— Sosesc astăzi.

Doctorul Katz a păstrat o clipă de tăcere, în memoria Israelului. Nu-şi mai revenea din uimire.

— Asta una n-o ştiam, zise, iar acum vocea-i era plină de respect, căci pentru evrei Israelul înseamnă ceva.

— Nu mi-a spus niciodată...

Îmi recăpătam speranţa. Stăteam într-un colţ, cu pardesiul meu şi umbrela Arthur, i-am luat melonul şi mi l-am pus pe cap, de baftă.

— Vin astăzi după ea. Or s-o ducă în Israel. Totu-i aranjat. I-au dat ruşii viza.

Doctorul Katz era stupefiat.

— Cum, ruşii? Ce tot vorbeşti acolo?

La dracu, ştiam eu c-am zis ceva aiurea şi totuşi madam Roza îmi repetase adesea că-ţi trebuie o viză rusească pentru Israel.

— Mă rog, înţelegi dumneata ce vreau să zic.

— Le cam încurci, micul meu Momo, dar înţeleg... Deci, vin după ea?

— Da, au aflat că nu mai e întreagă la cap şi or s-o ducă să trăiască în Israel. Se duc cu avionul de mâine.

Doctorul Katz era cu totul surprins, îşi mângâia barba, era cea mai bună idee pe care am avut-o vreodată. Pentru prima dată aveam într-adevăr cu patru ani mai mult.

— Sunt foarte bogaţi. Au prăvălii şi sunt motorizaţi. Au...

Mi-am zis ce dracu, să nu sărim pesta cal.

— ...Au tot ce le trebuie, 'asta-i.

— Ţţţ, ţţţ, făcu doctorul Katz clătinând din cap. Îmi dai o veste bună. Biata femeie a suferit aşa de mult în viaţă... Dar de ce n-au dat nici un semn până acum?

— Îi scriau să vină, dar madam Roza nu voia să mă părăsească. Madam Roza şi cu mine nu putem trăi unul fără celălalt. Nu ne avem decât pe noi în lume. Nu voia să mă lase baltă. Nici măcar acum nu vrea. Chiar ieri a trebuit s-o implor. Madam Roza, du-te la familia dumitale, în Israel. O să mori liniştită, se vor ocupa de dumneata acolo. Aici nu eşti nimic. Acolo eşti cineva.

Doctorul Katz mă privea cu gura căscată de uimire. I se citea chiar şi emoţia în ochii care i s-au umezit puţin.

— E pentru prima oară că un arab trimite un evreu în Israel, zise şi abia reuşea să vorbească, fin'că era într-o stare de şoc.

— Nu voia să plece fără mine.

Doctorul Katz stătu o clipă pe gânduri.

— Şi nu puteţi pleca amândoi?

Pusese degetul pe rană. Aş fi dat orice să pot pleca undeva.

— Madam Roza mi-a zis c-o să se intereseze pe-acolo...

De-abia mi se auzea glasul, fin'că nu mai ştiam ce să scornesc.

— Până la urmă, a fost de acord. Vin astăzi după ea şi mâine se duc cu avionul.

— Şi tu, micul meu Mohamed? Tu ce-o să te faci?

— Am găsit pe cineva aici, până aştept să mă cheme.

— Să... ce?

N-am mai zis nimic. Mă vârâsem în rahat până-n gât şi nu mai ştiam cum să ies.

Nenea Waloumba şi toţi ai lui erau foarte mulţumiţi, căci vedeau c-am aranjat totul. Eu stăteam pe jos cu umbrela mea Arthur şi nu mai ştiam pe ce lume trăiesc. Nu mai ştiam şi nici n-aveam chef să aflu.

Doctorul Katz s-a ridicat.

— Ei bine, mi-ai dat o veste bună. Madam Roza mai poate trăi încă destulă vreme, chiar dacă nu-şi va da seama cu adevărat. Evoluează foarte repede. Dar va avea momente luminoase şi va fi bucuroasă să se uite-n jur şi să vadă că-i acasă. Spune-le alor ei să treacă pe la mine, eu nu mai ies din casă, ştii doar.

Şi-a pus mâna pe capul meu. Ce tâmpenie să-şi tot pună lumea mâna pe capul meu. Le pică bine.

— Dacă madam Roza îşi revine înaintea plecării, spune-i c-o felicit.

— Ştiu, am să-i spun *mazltov.*

Doctorul Katz mă privi cu mândrie.

— Probabil că eşti singurul arab din lume care vorbeşte idiş, micul meu Momo.

— Da, *mittornischt zorgen.*

În caz că nu ştiţi evreieşte, la ei asta-nseamnă: n-am de ce să mă plâng.

— Nu uita să-i spui lui madam Roza cât mă bucur pentru ea, repetă doctorul Katz şi asta-i pentru

ultima dată că vă vorbesc despre el, fin'că aşa-i viaţa.

Nenea Zaoum cel vârstnic îl aştepta la uşă, ca să-l ducă jos. Nenea Waloumba şi tribunii lui au culcat-o pe madam Roza în patul ei foarte curat şi au plecat, la rândul lor. Eu stăteam acolo cu umbrela Arthur şi cu pardesiul meu şi o priveam pe madam Roza culcată pe spate ca o ţestoasă uriaşă care nu-i făcută pentru aşa ceva.

— Momo...

Nici măcar n-am ridicat capul.

— Da, madam Roza.

— Am auzit tot.

— Ştiu, te-am văzut când ai deschis ochii.

— Deci, o să plec în Israel.

Nu ziceam nimic. Ţineam capul aplecat ca să n-o văd, căci de câte ori ne priveam, ne durea pe amândoi.

— Ai făcut bine, micul meu Momo. O să m-ajuţi.

— Sigur c-o să te ajut, madam Roza, dar nu chiar acum.

Am mai plâns niţel.

AVUT Ó ZI BUNĂ ŞI A dormit bine, dar în seara următoare situaţia s-a stricat şi mai tare când a venit administratorul, pentru că nu plătisem chiria de câteva luni. Ne-a spus că-i ruşinos să ţii în apartament o femeie bătrână şi bolnavă, fără nimeni care să se ocupe de ea şi că trebuie dusă la azil, din motive umanitare. Era un tip gras şi chel, cu nişte ochi de gândac şi a plecat spunând c-o să telefoneze la spitalul Pitié pentru madam Roza şi la Asistenţa publică pentru mine. Avea şi nişte mustăţi groase, care se agitau. Am coborât scările în fugă şi l-am ajuns pe administrator când apucase să intre în cafeneaua lui nenea Driss ca să telefoneze. I-am spus că familia lui madam Roza soseşte mâine ca s-o ducă în Israel şi că eu plec cu ea. Va putea să-şi ia înapoi apartamentul. Mi-a venit o idee genială şi i-am spus că familia lui madam Roza o să-i plătească chiria pe trei luni, pe care i-o datorăm, pe când de la spital n-o să capete nici un ban. Vă jur că cei patru ani pe care-i recuperasem se cunoşteau din plin, iar acum mă obişnuiam foarte repede să gândesc ca lumea. Ba chiar i-am atras atenia că dacă o bagă pe madam Roza la spital şi pe mine la Asistenţă, o să aibă de-a face cu toţi evreii şi arabii din Belleville, fin'că ne-a împiedicat să ne întoarcem pe pământul strămoşilor noştri. Ca să nu mă

zgârcesc, i-am promis c-o să se pomenească cu *khlaoui* lui în gură, pentru că aşa fac totdeauna teroriştii evrei şi nu există nimic mai groaznic decât fraţii mei arabi, care luptă ca să dispună de ei înşişi şi să se-ntoarcă la ei acasă şi dacă se leagă de mine şi de madam Roza o să aibă pe cap deodată şi teroriştii evrei şi teroriştii arabi şi o să-şi poată număra boaşele. Toată lumea se uita la noi, iar eu eram foarte mulţumit de mine, eram într-adevăr în plină formă. Îmi venea să-l omor pe tipu' ăla, eram înnebunit de disperare şi nimeni nu mă mai văzuse aşa la cafenea. Nenea Driss ne asculta şi l-a sfătuit pe administrator să nu-şi bage nasul în poveştile dintre evrei şi arabi că ar putea să-l coste scump. Nenea Driss e tunisian, dar şi pe la ei sunt arabi. Administratorul s-a îngălbenit de tot şi ne-a zis că nu ştia c-o să ne-ntoarcem acasă şi-i primul care se bucură de vestea cea bună. Ba chiar m-a-ntrebat dacă nu vreau să beau ceva. Era pentru prima dată că mi se făcea cinste ca la un bărbat. Am comandat o Coca-Cola, le-am zis salut şi am urcat înapoi la şase. Nu mai era vreme de pierdut.

AM GĂSIT-O PE MADAM Roza în starea ei obişnuită, dar vedeam clar că i-i frică, iar asta-i semn de inteligenţă. Mi-a pronunţat chiar şi numele, de parcă mă chema-n ajutor.

— Sunt aici, madam Roza, sunt aici...

Încerca să zică ceva şi îşi mişca buzele, capul îi tremura şi făcea eforturi ca să fie o persoană umană. Dar nu reuşea decât să-şi bulbuce ochii tot mai mult şi să rămână cu gura căscată, cu mâinile pe braţele fotoliului, privind în faţa ei, de parcă ar fi auzit sunând stingerea.

— Momo...

— Fii liniştită, madam Roza, n-o să te las să devii campion mondial de legume într-un spital...

Nu ştiu dacă v-am spus până acum că madam Roza ţinea tot timpul sub pat portretul lui nenea Hitler şi când se-ngroşa gluma îl scotea, îl privea şi imediat se simţea mai bine. Am luat portretul de sub pat şi l-am pus sub nasul lui madam Roza.

— Madam Roza, madam Roza, ia uite cine-i aici...

A trebuit s-o scutur. A suspinat niţel, a văzut chipul lui nenea Hitler în faţa ei şi l-a recunoscut îndată, a tras chiar şi un urlet, asta a-nsufleţit-o imediat şi a-ncercat să se scoale.

— Grăbeşte-te, madam Roza, haide, repede, trebuie să plecăm...

— Vin?

— Încă nu, dar trebuie să plecăm de aici. Mergem în Israel, îţi mai aminteşti?

Începea să funcţioneze, pentru că la bătrâni totdeauna amintirile sunt cele mai puternice.

— Ajută-mă, Momo...

— Încetişor, madam Roza, avem timp, încă n-au telefonat, dar nu mai putem rămâne aici...

De-abia am îmbrăcat-o şi, pe deasupra, a vrut să se facă frumoasă şi a trebuit să-i ţin oglinda, în timp ce se machia. Habar n-aveam la ce-i mai foloseşte s-arate bine, dar cu feminitatea n-are rost să stai la discuţii. Avea o grămadă de ţoale în dulap, una mai interesantă decât cealaltă, le cumpăra de la talcioc când avea biştari, nu ca să le poarte ci ca să viseze la ele. Singura chestie care intra pe ea în întregime era chimonoul japonez cu păsări, flori şi soarele la răsărit. Era roşu şi portocaliu. Şi-a mai pus şi peruca şi a vrut să se uite iar în oglinda dulapului, dar n-am lăsat-o, era mai bine aşa.

Se făcuse unşpe seara când am putut porni pe scări. Niciodată n-aş fi crezut c-o să reuşească. Nu ştiam câtă putere mai are încă madam Roza ca să meargă să moară în cuibul ei evreiesc. În cuibul ei evreiesc n-am crezut niciodată. Nu înţelesesem niciodată de ce-l amenajase şi de ce cobora acolo din când în când, se aşeza, privea în jur şi îşi trăgea răsuflarea. Acum înţelegeam. Încă nu trăisem cât trebuie pentru a avea destulă experienţă şi chiar azi, când vă vorbesc, ştiu că poa' să-ţi meargă ori cât de rău, tot ai ce băga la scăfârlie.

Lumina nu mergea ca lumea şi se stingea tot timpul. La etajul patru, am făcut zgomot şi nenea Zidi, care provine din Oujda, a ieşit să vadă ce-i. Când a observat-o pe madam Roza, a rămas cu gura

căscată de parcă n-ar mai fi văzut niciodată un chimono japonez şi a trântit repede uşa. La trei, am dat nas în nas cu nenea Mimoun, care vinde alune şi castane în Montmartre şi care o să se-ntoarcă în curând în Maroc, gata-mbogăţit. S-a oprit, şi-a ridicat ochii la cer şi a-ntrebat:

— Pentru Dumnezeu, ce-i asta?

— E madam Roza care merge în Israel.

A stat pe gânduri, apoi iar a stat pe gânduri şi a vrut să afle, cu o voce înspăimântată:

— De ce au îmbrăcat-o aşa?

— Nu ştiu, nene Mimoun, eu nu-s evreu.

Nenea Mimoun a tras o gură de aer.

— Eu îi ştiu pe evrei. Nu se îmbracă aşa. Nimeni nu se îmbracă aşa. Nu se poate.

Şi-a scos batista, s-a şters la frunte şi apoi a ajutat-o pe madam Roza să coboare, pentru că vedea că-i prea mult pentru un singur om. Jos, a vrut să ştie unde i-s bagajele şi dacă n-o să răcească aşteptând taxiul şi încă s-a supărat şi a-nceput să vocifereze că nimeni n-are dreptul să trimită la evrei o femeie într-un asemenea hal. I-am zis să urce la şase şi să vorbească cu familia lui madam Roza, care se ocupă de bagaje, iar el a plecat zicând că ultimul lucru pe care-l vrea e să se ocupe cu trimiterea de evrei în Israel. Am rămas singuri jos şi trebuia să ne grăbim, că mai aveam o jumătate de etaj până la pivniţă.

Când am ajuns, madam Roza s-a prăbuşit în fotoliu şi am crezut c-o să moară. Îşi închisese ochii şi nu mai avea respiraţie cât să-şi ridice pieptul. Am aprins lumânările, m-am aşezat pe jos lângă ea şi am luat-o de mână. Asta a ajutat-o puţin, a deschis ochii, a privit în jurul ei şi a zis:

— Ştiam eu c-o să am nevoie de asta într-o zi, Momo. Acum o să mor liniştită.

Mi-a şi zâmbit.

— N-o să bat recordul mondial la legume.

— *Inch' Allah.*

— Da, *inch' Allah,* Momo. Eşti un copil de treabă. Totdeauna ne-am simţit bine împreună.

— Aşa-i, madam Roza, mai bine ca oricine.

— Acum, ajută-mă să-mi spun rugăciunea, Momo. Poate că n-o să mai fiu în stare.

— *Shma israel adenoi...*

A repetat tot după mine până la *loeilem boet* şi a părut mulţumită. A avut încă un ceas bun, apoi iar s-a deteriorat. Noaptea bombănea în poloneză, din cauza copilăriei ei de acolo şi s-a apucat să repete numele unui tip Blumentag pe care poate-l cunoscuse ca proxinet, când era femeie. Acum ştiu că se zice proxenet, dar m-am obişnuit. Apoi, n-a mai zis absolut nimic şi a rămas acolo, privind peretele din faţă cu o expresie goală şi făcând de toate pe ea.

Eu vreau să vă zic un singur lucru: aşa ceva n-ar trebui să existe. Ce-i în guşă şi-n căpuşă. N-o să-nţeleg niciodată de ce avortu-i permis numai la tinere, nu şi la bătrâne. După mine, pentru tipu' din America, ăla care a bătut recordul lumii ca legumă, e mai nasol decât pentru Isus, fin'că a stat pe crucea lui şaptespe ani şi ceva. Eu cred că nu există nimic mai scârbos decât să le bagi pe gât viaţa la oamenii care nu se pot descurca şi nu mai vor să servească.

Erau multe lumânări şi am aprins o grămadă, ca să nu fie aşa întuneric. Ea a murmurat iarăşi Blumentag, Blumentag de două ori şi începeam să mă cam satur, aş fi vrut să-l văd pe Blumentag al ei chinuindu-se atâta ca şi mine, pentru ea. Şi apoi mi-am amintit că *blumentag* înseamnă ziua florilor în evreiască şi trebuia să fie încă un vis al ei de femeie. Feminitatea e mai tare ca orice. Înseamnă c-a fost la ţară odată, când era tânără, poate cu vreun tip pe care-l iubea, şi asta i-a rămas în minte.

— *Blumentag,* madam Roza.

Am lăsat-o acolo şi am urcat înapoi să-l caut pe Arthur, pentru că eram obişnuit cu el. Am mai urcat o dată, mai târziu, ca să iau portretul lui nenea Hitler, era singurul lucru care mai avea efect asupra ei.

Mă gândeam că madam Roza n-o să rămână multă vreme în cuibul ei evreiesc şi că lui Dumnezeu o să i se facă milă de ea, că de câte ori eşti la capătul puterilor îţi trec de toate prin cap. Priveam uneori chipul ei frumos şi apoi mi-am amintit că i-am uitat machiajul şi tot ce-i plăcea ei ca să fie femeie şi am urcat pentru a treia oară, deşi îmi venea acru, prea era pretenţioasă madam Roza.

Am pus salteaua lângă ea, ca să-i ţin tovărăşie, dar n-am putut să închid ochii fin'că-mi era frică de şobolani, care-s reputaţi prin pivniţe, dar la noi nu erau. Nu ştiu când am adormit şi când m-am trezit aproape că nu mai ardea nici o lumânare. Madam Roza avea ochii deschişi, dar când i-am pus în faţă portretul lui nenea Hitler, nu i-a păsat. Era o adevărată minune c-am putut coborî în starea ei.

CÎND AM IEŞIT, ERA amiază, m-am aşezat pe trotuar şi dacă eram întrebat ce mai face madam Roza, ziceam c-a plecat la căminul ei evreiesc în Israel, venise familia după ea, avea acolo un confort modern şi o să moară mult mai repede decât aici, unde nu era o viaţă pentru ea. Poate c-o să mai trăiască încă o bucată de vreme şi o să mă ducă şi pe mine, fin'că şi eu am dreptul, şi arabii au dreptul să meargă acolo. Toată lumea era fericită că ovreica îşi găsise pacea. M-am dus la cafeneaua lui nenea Driss, care mi-a dat să mănânc pe gratis şi m-am aşezat în faţa lui nenea Hamil, care era acolo lângă geam, îmbrăcat cu frumosul lui burnuz cenuşiu albui. Nu mai vedea deloc, după cum am avut onoarea, dar când i-am zis numele meu de trei ori, şi-a amintit îndată.

— Ah, micul meu Mohamed, da, da, îmi amintesc... Îl cunosc bine... Ce mai face?

— Eu sunt, nene Hamil.

— Ah, da, da, da iartă-mă, nu mai văd...

— Ce mai faci, nene Hamil?

— Ieri am mâncat un cuşcuş foarte bun, iar astăzi la prânz o să primesc orez cu bulion. Încă nu ştiu ce-o să primesc deseară, de abia aştept să aflu.

Îşi ţinea tot timpul mâna pe Cartea lui nenea Victor Hugo şi privea foarte departe, foarte departe

dincolo, de parc-ar fi căutat să vadă ce-o să primească la cină.

— Nene Hamil, oamenii pot trăi fără iubire?

— Îmi place mult cuşcuşul, micul meu Victor, dar nu în fiecare zi.

— Nu m-ai înţeles, nene Hamil. Mi-ai zis când eram mic că nu se poate trăi fără iubire.

Chipul lui s-a luminat pe dinăuntru.

— Da, da, e adevărat, am iubit şi eu pe cineva, când am fost tânăr. Da, ai dreptate, micul meu..,

— Mohamed. Nu sunt Victor.

— Da, micul meu Mohamed. Când am fost tânăr, am iubit pe cineva. Am iubit o femeie. Se numea...

Tăcu şi păru mirat.

— Nu-mi mai amintesc.

M-am ridicat şi m-am întors în pivniţă. Madam Roza era în starea ei obişnuită. Da, în starea ei buimăcită, mulţumesc, o să-mi aduc aminte data viitoare. M-am procopsit cu patru ani deodată şi nu-i deloc uşor. Într-o zi cu siguranţă o să vorbesc ca toată lumea, asta-i situaţia. Nu mă simţeam bine şi mă dureau toate. I-am pus din nou portretul lui nenea Hitler în faţa ochilor, dar fără nici un rezultat. Mă gândeam că va mai putea trăi astfel ani de zile şi nu-i doream aşa ceva, dar n-aveam curajul s-o avortez eu însumi. Nu arăta prea bine nici chiar pe-ntuneric şi am aprins toate lumânările din jur, ca să nu fim singuri. Am luat machiajul şi i-am pus pe buze şi pe obraji şi i-am pictat sprâncenele cum îi plăcea ei. I-am pictat pleoapele în albastru şi alb şi i-am lipit nişte steluţe, cum făcea ea însăşi. Am încercat să-i lipesc gene false, dar nu stăteau. Vedeam limpede că nu mai respiră, dar nu-mi păsa, o iubeam şi fără să respire. M-am pus lângă ea pe saltea cu umbrela mea Arthur şi am încercat să mă simt şi mai rău, ca să mor de tot. Când s-a stins totul în jurul meu, am aprins iar lumânările şi iar şi iar. S-au stins

aşa de mai multe ori. Apoi a venit clovnul albastru să vadă ce mai fac, în ciuda celor patru ani în plus şi şi-a pus braţul pe după umerii mei. Mă dureau toate şi a apărut şi clovnul galben, iar eu am lăsat baltă cei patru ani câştigaţi, mi se fâlfâia de ei. Uneori, mă sculam şi puneam portretul lui nenea Hitler sub ochii lui madam Roza, dar fără rezultat, nu mai era printre noi. Am sărutat-o o dată sau de două ori, dar nici asta n-ajută la nimic. Faţa ei era rece. Era foarte frumoasă în chimonoul ei artistic, peruca roşcată şi tot machiajul pe care i-l pusesem pe faţă. Am mai machiat-o niţel, pe ici pe colo, fin'că se făcea mai cenuşie şi mai vânătă de câte ori mă trezeam. Am dormit pe saltea lângă ea şi mi-era frică să merg afară, pentru că nu mai era nimeni. Totuşi, am urcat la tanti Lola, căci cu ea era altă socoteală. Nu era acasă, nu venisem la ora potrivită. Mi-era frică s-o las singură pe madam Roza, putea să se trezească şi să creadă c-a murit, văzând întuneric peste tot. Am coborât înapoi şi am aprins o lumânare, dar nu mai multe, pentru că nu i-ar fi plăcut să fie văzută în starea ei. A trebuit s-o machiez iar cu mult roşu şi nişte culori frumoase, ca să se vadă mai puţin. Am dormit iar lângă ea, iar apoi am urcat din nou la tanti Lola, care era ca nimeni şi ca nimic. Tocmai se bărbierea, îşi pusese muzică şi ouă la prăjit, care miroseau bine. Era pe jumătate goală şi se freca peste tot cu putere, ca să şteargă urmele din timpul lucrului şi goală, cu briciul ei şi spuma de ras, nu semăna cu nimic cunoscut şi asta mi-a făcut bine. Când mi-a deschis uşa, a rămas fără cuvinte, atâta trebuie să mă fi schimbat în patru ani.

— Dumnezeule, Momo! Ce s-a întâmplat, eşti bolnav?

— Voiam să-ţi spun adio din partea lui madam Roza.

— Au dus-o la spital?

M-am aşezat pentru că nu mai aveam putere. Nu mai mâncasem de nu ştiu când, ca să fac greva foamei. Eu unu' fac ceva pe legile naturii. Nu vreau nici măcar s-aud de ele.

— Nu, nu la spital. Madam Roza e în cuibul ei evreiesc.

N-ar fi trebuit să zic asta, dar am văzut îndată că tanti Lola nu ştie pe unde vine.

— Ce?

— A plecat în Israel.

Tanti Lola a fost aşa de surprinsă c-a rămas cu gura căscată în mijlocul spumei.

— Dar nu mi-a zis niciodată c-o să plece!

— Au venit după ea cu avionul.

— Cine?

— Familia. Era plin de rubedenii pe-acolo. Au venit după ea cu avionul şi o maşină la dispoziţia ei. Un Jaguar.

— Şi te-a lăsat singur?

— O să plec şi eu acolo, o să-mi aranjeze ea.

Tanti Lola s-a uitat iar la mine şi mi-a atins fruntea.

— Dar ai febră, Momo!

— Nu, lasă că-mi trece.

— Haide, vino să mănânci cu mine, o să te simţi mai bine.

— Nu, mulţumesc, eu nu mai mănânc.

— Cum adică, nu mai mănânci! Ce tot vorbeşti acolo?

— Mie mi se fâlfâie de legile naturii, tanti Lola.

A-nceput să râdă.

— Şi mie.

— Eu unu' mă cac pe legile naturii, tanti Lola. Îmi vine să scuip pe ele. Legile naturii aşa-s nişte porcării că nici n-ar trebui permise.

M-am ridicat. Avea un sân mai mare ca celălalt,

pentru că nu era naturală. O iubeam mult pe tanti Lola.

Mi-a zâmbit frumos.

— Nu vrei să stai la mine, până una-alta?

— Nu, mulţumesc, tanti Lola.

A venit să se ghemuiască lângă mine şi m-a luat de bărbie. Avea braţele tatuate.

— Poţi să rămâi aici. O să mă ocup de tine.

— Nu, mulţumesc, tanti Lola. Am pe cineva.

A suspinat şi apoi s-a ridicat şi s-a dus să cotrobăie prin poşetă.

— Ţine, ia asta.

Mi-a strecurat treizeci de sutare.

M-am dus să dau drumul la robinet, fin'că-mi era o sete nebună.

Am coborât înapoi şi m-am încuiat cu madam Roza în cuibul ei evreiesc. Dar n-am putut rezista. Am ieşit din nou şi m-am dus pe strada Coulé, unde am cumpărat vopsele pentru pictat şi pe urmă nişte sticle de parfum de la parfumeria bine cunoscută a lui nenea Jacques, care-i un heterosexual şi-mi face totdeauna avansuri. Nu voiam să mănânc nimic, ca să pedepsesc pe toată lumea, dar nici măcar nu meritau să-i bag în seamă şi am înfulecat nişte cârnaţi la o braserie. Când m-am întors, madam Roza mirosea şi mai tare, din cauza legilor naturii şi am turnat pe ea o sticlă de Samba, care era parfumul ei preferat. Pe urmă i-am pictat faţa cu toate culorile pe care le-am cumpărat, ca să nu se vadă aşa de tare. Ţinea în continuare ochii deschişi, dar cu roşu, verde, galben şi albastru în jur nu era aşa groaznic, pentru că nu mai avea nimic natural. Apoi, am aprins şapte lumânări, cum e obiceiul la evrei şi m-am culcat pe saltea, lângă ea. Nu-i adevărat că am rămas trei săptămâni alături de cadavrul mamei mele adoptive, pentru că madam Roza nu era mama mea adoptivă. Nu-i adevărat şi n-aş fi rezistat, pentru că nu mai

aveam parfum. Am ieşit de patru ori să cumpăr parfum cu banii de la tanti Lola şi am mai furat încă pe atâta. Am turnat totul pe ea şi i-am pictat şi repictat chipul cu toate culorile pe care le aveam, ca să ascund legile naturii, dar se strica groaznic peste tot, pentru că nu există milă. Când au spart uşa ca să vadă de unde provine asta şi m-au văzut culcat alături, au început cu toţii să răcnească ajutor ce oroare dar nu se gândiseră să răcnească înainte, pentru că viaţa n-are miros. M-au dus cu salvarea unde au găsit în buzunarul meu petecul de hârtie cu numele şi adresa. V-au sunat pentru că aveţi telefon, crezuseră că însemnaţi ceva pentru mine. Aşa se face c-aţi venit cu toţii şi m-aţi luat cu voi la ţară, fără nici o obligaţie din partea mea. Cred că nenea Hamil avea dreptate când încă era întreg la cap că nu poţi trăi fără iubire, dar nu vă promit nimic, trebuie să mă mai gândesc. Eu am iubit-o pe madam Roza şi o s-o văd în continuare. Dar mi-ar plăcea să stau la voi o vreme, dacă tot mă roagă copiii voştri. Tanti Nadine e cea care mi-a arătat cum poţi să dai lumea înapoi şi mă interesează şi doresc asta din tot sufletul. Doctorul Ramon s-a dus chiar să-mi caute umbrela Arthur, îmi făceam sânge rău că nu i-ar trebui nimănui din cauza valorii lui sentimentale, trebuie să iubeşti.

Tehnoredactor: ELENA DINULESCU

Bun de tipar: 23 august 1993
Coli de tipar: 13

Imprimat sub comanda nr. 30 189 la
REGIA AUTONOMĂ A IMPRIMERIILOR
Imprimeria „CORESI"
Bucureşti

CORSO

O colecţie de elită pentru marele public
Nume prestigioase ale literaturii contemporane

romain gary (émile ajar)

FRAGMENT DINTR-UN DESEN DE VALERIE SINCLAIR

coperta colecţiei: dan erceanu

În 1975, apariţia romanului *Ai toată viaţa înainte,* semnat de Emile Ajar, a stârnit mare interes în viaţa literară franceză. Cartea a devenit repede *bestseller* şi a primit premiul Goncourt. În 1981, la un an de la sinuciderea lui Romain Gary, se descoperea că Emile Ajar şi cunoscutul scriitor şi diplomat erau una şi aceeaşi persoană. Senzaţionala mistificare literară i-a adus lui Romain Gary, pentru a doua oară, cel mai mare premiu francez — fapt fără precedent în istoria literelor şi a premiilor.

Un stil scânteietor, o vervă irezistibilă caracterizează povestea copilului arab Momo, crescut de o prostituată, într-un cartier periferic unde mişună proxeneţi, delicvenţi şi drogaţi. Un roman de excepţie, care evocă — ironic şi înduioşat — o lume stranie, scoţând la lumină nebănuitele ei rezerve de umanitate.

1

COLECŢIA CORSO

LEI 650

I.S.B.N. 973-34-0275-8

univers